

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Pavlína Vlachová

**Kvalita trávení volného času mladistvých s rizikovými
projevy chování po navštěvování nízkoprahového zařízení**

Olomouc 2018

vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou diplomovou práci vypracovala samostatně
a na základě uvedených pramenů literatury.

V Olomouci dne 18. dubna 2018

.....
Bc. Pavlína Vlachová

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Tomášovi Čechovi, Ph.D. za cenné rady a odbornou pomoc při psaní této závěrečné práce.

Dále bych ráda poděkovala vybranému nízkoprahovému zařízení pro děti a mládež za vstřícný přístup, možnost realizace rozhovorů a respondentům za jejich ochotu při poskytování informací.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Pavlína Vlachová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Kvalita trávení volného času mladistvých s rizikovými projevy chování po navštěvování nízkoprahového zařízení
Název v angličtině:	Quality of leisure adolescents with risky behavior after intervention in low-threshold facility
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá tématem volného času adolescentů navštěvujících nízkoprahové zařízení. Teoretická část se věnuje tématům vztahujícím se k volnému času, dospívání, rizikovému chování, prevenci a nízkoprahově orientované sociální práci. Cílem výzkumu v empirické části je zjistit subjektivní vnímání volného času vybraných mladistvých v souvislosti s návštěvou nízkoprahového zařízení jako prostředku k eliminaci rizikového chování. Údaje jsou získávány prostřednictvím kvalitativní výzkumné strategie. Výsledky výzkumu jsou shrnuty v závěrečné diskusi.
Klíčová slova:	volný čas, dospívání, mladiství, rizikové chování, prevence, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociální práce
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is about leisure of adolescents' visiting low-threshold facility. The theoretical part devotes to themes relating to leisure, adolescence, risky behavior, prevention and low-threshold social work. The empirical part is based on the qualitative research strategy. The aim of the research is find out subjective perception leisure of selected adolescents in connection with intervention in low-threshold facility as a means of elimination of risky behavior. Results are summarised in final discussion.
Klíčová slova v angličtině:	leisure, adolescence, adolescents, risky behavior, prevention, low-threshold facility, social work
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Informovaný souhlas respondenta Příloha č. 2: Kazuistiky Příloha č. 3: Přepis rozhovorů
Rozsah práce:	87 s.
Jazyk práce:	český

Obsah

Úvod	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Volný čas	10
1.1 Definování volného času	10
1.2 Vývoj volného času	11
1.3 Výchova ve volném čase	13
2. Období dospívání	16
2.1 Biologické procesy	17
2.2 Psychologické aspekty	18
2.2.1 Rizika v dospívání	19
2.2.2 Mladiství	20
3. Rizikové chování	22
3.1. Vybrané příčiny rizikového chování	24
3.2 Vybrané projevy rizikového chování ve vztahu k dospívajícím	27
3.2.1 Kouření	30
3.2.2 Alkohol	31
3.2.3 Experimentování a užívání drog	32
4. Prevence rizikového chování	34
4.1 Školní problémy	34
4.2 Vybraná preventivní opatření	35
4.3 Resilience u mladistvých	37
5. Nízkoprahovost sociální služby	38
5.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	38
5.2 Vybrané formy sociální práce	39
5.2.1 Krize u dospívajících	41
5.2.2 Specifika romských skupin	42
II. EMPIRICKÁ ČÁST	44
1. Výzkumný cíl a výzkumné otázky	44
2. Zvolené výzkumné metody	45

2.1 Zvolený výzkumný soubor	46
2.2 Proces týkající se sběru dat	50
3. Práce se získanými daty	54
3.1 Kódování – otevřené	56
3.2 Kódování – axiální	67
3.3 Kódování – selektivní	69
4. Diskuse	73
Závěr	76
Seznam literatury	79
Seznam schémat	84
Seznam tabulek	85
Seznam zkratk	86
Seznam příloh	87

Úvod

Téma mé diplomové práce se zabývá volným časem mladých dospívajících lidí a jejich možnými rizikovými projevy chování, kteří v rámci poskytovaných sociálních služeb navštěvují právě nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Cílem této práce je zjistit subjektivní vnímání volného času vybraných mladistvých v souvislosti s návštěvou nízkoprahového zařízení jako prostředku k eliminaci rizikového chování. Dílčími cíli diplomové práce je charakterizovat období dospívání, popsat možné rizikové chování ve vztahu k dospívajícím, analyzovat volný čas těchto vybraných mladistvých a zodpovědět stanovené výzkumné otázky.

Důvodem, proč jsem si dané téma zvolila, je mé předchozí studium bakalářského oboru Sociální patologie a prevence a současné navazující magisterské studium oboru Řízení volnočasových aktivit. V těchto dvou studijních oborech spatřuji podle svého osobního názoru propojení, které je mi blízké a z mého pohledu se střetává právě na pozicích kontaktních pracovníků pracujících v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Další příčinou výběru tohoto tématu je jakýsi obecně formulovaný postoj, že většina dospívajících je neorganizovaná ve vztahu k volnému času. Mým záměrem, v souvislosti s již výše uvedenými důvody, je tedy přiblížit se vybraným mladistvým docházejícím do nízkoprahového zařízení, kteří jsou ochotni podělit se se mnou o to, jakou podobu má jejich volný čas a o okolnosti, které s tím souvisejí.

Diplomová práce je rozdělena celkem do dvou částí, teoretickou a empirickou. Úvodní kapitola teoretické části představuje termín volný čas a následně jej vymezuje podle vybraných definic. Dále se stručně zaobírá vývojem volného času v historickém kontextu a následně některými hledisky výchovy ve volném čase.

Druhá kapitola diplomové práce se zaměřuje na profil období dospívání. Zmiňuje některé biologické procesy a psychologické aspekty působící v této fázi adolescence. Následující podkapitola uvádí možná rizika, se kterými se mladí lidé mohou potýkat. V neposlední řadě je v souvislosti s etapou dospívání vymezen pojem mladiství.

Hlavní náplní třetí kapitoly je oblast rizikového chování. První podkapitola je věnována charakteristice tohoto chování, poté jsou popsány vybrané příčiny rizikového chování. Posléze se jedná o vybrané projevy rizikového chování typické ve vztahu k dospívajícím. Samostatné podkapitoly jsou jednotlivě věnovány kouření, alkoholu a experimentování a užívání drog u adolescentů.

Čtvrtá kapitola diplomové práce se zabývá prevencí. Zmiňuje školní problémy a také některá vybraná preventivní opatření v souvislosti s rizikovým chováním. Další podkapitola se krátce věnuje resilienci u mladých lidí.

Poslední kapitola teoretické části diplomové práce se zaměřuje na nízkoprahovost sociálních služeb a snaží se o vysvětlení daného termínu. Následně přibližuje význam nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Dále jsou v této kapitole zařazené vybrané formy sociální práce. Vzhledem k dospívajícím jedincům je text věnován krizím, které mohou v životě adolescentů nastat. Závěr kapitoly se zabývá některými specifiky romských skupin.

V souladu se zpracováváním teoretické části diplomové práce bych ráda vyzdvihla některé autory a jejich díla. K tématu volného času čerpám například od autorů Dany Knotové a Jiřiny Pávkové a to z toho důvodu, že mi pojetí volného času v jejich podání je bližší. Informace týkající se období dospívání získávám převážně od Marie Vágnerové, která je uznávanou autorkou v oblasti vývojové psychologie. V souvislosti s porozuměním tématu rizikového chování mi nejvíce vyhovuje publikace *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*, jejíž hlavním autorem je Lubomír Kukla. Jako další stěžejní zdroj informací považuji odborné práce Martina Dolejše, který se zabývá rizikovým chováním adolescentů hned v několika svých publikacích. Přínosem jsou mi také bezesporu názory Michala Miovského a Karla Nešpora, jež se v rámci adiktologie věnují dětem a mládeži. Poznatky z oblasti nízkoprahově orientované práce čerpám zejména od Petra Klímy, který má markantní podíl na rozvoji nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice.

V empirické části diplomové práce je definovaný výzkumný cíl práce, v rámci kterého zjišťuji subjektivní vnímání volného času mladistvých. V souvislosti s povahou tématu práce jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkumnou strategii. Zároveň jsem si určila také hlavní výzkumnou otázku: „jakým způsobem je volný čas tráven nyní?“, jejíž součástí jsou další výzkumné otázky zaměřené na náplň volného času před navštěvováním nízkoprahového zařízení, dále na to s kým je volný čas nejčastěji tráven, co vedlo k rizikovým projevům chování, jaká byla příčina vstupu do nízkoprahového zařízení a v souvislosti s tím i prvotní očekávání a co vedlo k případné změně způsobu trávení volného času. Výzkumným souborem, jež byl definován v rámci předvýzkumu, se stalo celkem šest mladistvých respondentů splňujících požadovaná kritéria. Data jsem získávala pomocí metody polostrukturovaných rozhovorů a dále je využila v sestavených kazuistikách. Kvalitativní šetření jsem

prováděla prostřednictvím metody zakotvené teorie se všemi třemi typy kódování. Výsledky a zjištění vyplývající z realizovaného výzkumu jsem shrnula v závěrečné diskusi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Volný čas

První kapitola diplomové práce se zabývá volným časem v kontextu mladistvých. Následující podkapitoly představují nejprve vybrané definování volného času. Další část je zacílena na některé momenty, které vykreslují volný čas v průběhu historie, jedná se o stručný historický vývoj organizování volného času. Dále pak pohled na výchovu ve volném čase.

V protikladu se současnými trendy využívání informačních technologií a internetu je důležité vzbuzovat již v dětech na základních školách silnější povědomí o zájmových, a především s tím souvisejících fyzických aktivitách. V souvislosti s tím mimo jiné poukazuje Světová zdravotnická organizace (WHO)¹ i na výsledky nedostatečně rozvinuté fyzické aktivity u dětí a mladistvých. Celosvětové výsledky z roku 2010 poukazovaly na to, že 81 % adolescentů ve věku 11-17 let bylo nedostatečně aktivních. Přitom dospívající dívky byly ještě méně aktivní než chlapci. Celková zjištění tedy tehdy nespĺňovala požadované stanovisko vydané WHO. I nyní WHO informuje o tom, že 81 % školních dětí a dospívajících je stále nedostatečně aktivních. Klíčová strategie pro snížení zatížení tzv. nepřenositelných nemocí (NCD)² je tedy jakýmsi prostředkem proto přimět populaci, aby zvýšila svojí fyzickou aktivitu. Globální akční plán WHO pro prevenci a kontrolu NCD 2013-2020 je úmysl, který požaduje snížení fyzické nečinnosti do roku 2025 o 10 %, což by mělo zásadně přispět k dosažení vytyčených cílů udržitelného rozvoje (Physical activity, 2018).

1.1 Definování volného času

Definice volného času lze v odborných literaturách nalézt několik a definovat ho tak více než jedním vymezením. Jedná se o úhel pohledu, prostřednictvím něhož se formulace liší v závislosti na názoru autora. V každém případě ale existují jisté vlastnosti, které jsou pro jednotlivé definice společné. Jedná se o skutečnost, že *volný čas* je prostorem, který člověk využívá k libovolné činnosti, o níž má přirozený zájem. V souvislosti s tím, mu tyto zvolené aktivity přinášejí pocity spokojenosti (Bendl, 2015, s. 120; Pávková, 2008, s. 13).

¹ World Health Organization

² Noncommunicable diseases

Podle výkladu v pedagogickém slovníku, který se opírá o vybranou literaturu jde dle (Průcha et al., 2009, s. 341) o takový čas, jehož využití si volí každý individuálně a činí tak v souladu se svojí úvahou.

Dále říká, že: „*volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku). Na výchovu ve volném čase je zaměřena pedagogika volného času → výchova pro volný čas*“. (Průcha et al., 2009, s. 341)

Protože jak již bylo v předchozím textu zmíněno, formulací volného času je více. Vymezit lze pomocí toho, jak je na něho nahlíženo. Východisko může být spatřováno i v definování volného času v souvislosti s *ekonomickým stanoviskem*. V tomto případě se jedná o takový čas, který člověku zbývá po splnění všech jeho povinností týkajících se ekonomické aktivity, školních a studijních úkolů. Ten lze pak využít k odpočinkovým činnostem, jejichž nabídka je velmi pestrá (Pávková, 2008, s. 15).

Důležitý postoj k volnému času zaujímá hledisko *sociálně psychologické*, v jehož důsledku je na volný čas pohlíženo jako na prostředek k navazování nových vztahů a utužování současných. Na podobu volného času u dětí a dospívajících má vliv především prostředí, ve kterém vyrůstají. *Pedagogický názor* na volný čas se odvíjí od jeho smysluplného naplňování, které je zároveň vhodně usměrňováno. Další pohled na volný čas zaujímá *zdravotní a hygienické stanovisko*. Podle tohoto názoru je podstatou ve volném čase zdravý vývoj jedince a celkové oduševnění. Volný čas tak úzce souvisí se životním stylem a odráží se na jedincově celkovém zdravotním stavu (Pávková, 2008, s. 14–18).

V kontextu dětí a mládeže není formulace volného času již tak jednoznačná. Děti ještě nedokáží plně odhadnout hranice nutné povinnosti vyplývající zejména ze školních úkolů a školní docházky, neboť to pro ně představuje náplň celého dne. Mladiství si svůj volný čas již uvědomují, ale zřídka kdy jsou schopni si ho správně rozvrhnout. V důsledku těchto skutečností je tedy nezbytné, aby byl volný čas dětí a mladistvých usměrňován potřebným druhem nějaké pedagogické činnosti (Pávková, 2008, s. 13 a 17–18).

1.2 Vývoj volného času

V souvislosti s historickým vývojem času platí, že volný čas tu bezesporu vždy byl. Postupná změna je pouze tedy v jeho následném definování, podobě a obsahu.

Volný čas je reflektován vývojem společnosti. Nedílnou součástí proměn volného času v rámci historického kontextu je tak i záležitost kulturní. Svou velmi významnou úlohu mají také sociální souvislosti. Jak se postupně společnost lidí vyvíjela, podoba volného času představovala různé formy. Jednou z nich je především odpočinek po odvedené práci, jehož formulace v širším pojetí volného času přetrvává dodnes (Knotová, 2011, s. 9).

Historický kontext volného času je často zmiňován v souvislosti s prací v zemědělství. Protože zejména po obdělání nejprve nezbytně nutné půdy, následoval prostor pro práci na půdě vlastní. Do těchto činností byla samozřejmě tehdy zapojována i mládež. Lze předpokládat, že tehdejší mládež utužovala vztahy prostřednictvím scházení se ve skupinách. Což je i v dnešní společnosti znakem potřeby člověka se socializovat a nadále přetrvává, neboť i současní mladiství se shlukují v partách a schází na předem domluvených místech. Oproti tomu právě v takovéto agrární společnosti šlechta či lidé z vyšší společenské vrstvy měli volného času o poznání více a mohli s ním tedy nakládat jinak než jej využívat cíleně k odpočinku. Tito zvýhodnění lidé mohli s volným časem zacházet libovolně. Většinou bylo možné využít ho jednoduchým způsobem k zábavě pro odreagování se od tamější každodenní rutiny, či k sociální interakci s ostatními lidmi ve společnosti. Nedílnou součástí možné podoby volného času bylo také jeho využití ke sebevzdělávání se (Knotová, 2011, s. 9–10; Pávková, 2008, s. 18–20).

Od 18. století nastala z důvodu industrializace změna zejména ve smyslu odlišnosti vnímání času stráveného povinnou prací v zaměstnání a odpočinku. Pracující lidé začali požadovat změny, práva a povinnosti týkající se pracovních dob. Před počátkem 19. století představovalo zacílení pozornosti nejen na aktivity pro dospělé jedince, ale zájem organizování volného času byl přesunut i na děti a mladistvé. V kontextu sociální práce a výchovy neorganizované mládeže se jedná také o vznik útulků pro děti a mladistvé ze znevýhodněných rodin. Pro ilustraci je nutné nadále zdůraznit vznik tělovýchovných organizací a dalších sdružení, která získala přízeň mladých lidí (Knotová, 2011, s. 10–11; Pávková, 2008, s. 20–21).

Důležitou roli ve vývoji volného času představovala také sekularizace, jež se promítala do všech jeho rozvojových etap. Její zásluhou tehdejší společnost směřovala k tomu stát se společností tzv. moderní. Významnou roli v tomto průběhu představovalo právě setrvávání lidí v postupně se zakládajících, a především rozvíjejících se městech v důsledku průmyslové revoluce. S tím souvisel rozvoj

mnoha dalších odvětví, a především jistá systematicčnost v životě lidí. Současná společnost nabízí širokou škálu vyžití a postrádá dřívější pravidelný režim. Životní styl lze označit za chaotický a volný čas se stává nepřesně definovatelným (Knotová, 2011, s. 10–16).

1.3 Výchova ve volném čase

Jakým způsobem zacházet s volným časem dětí a dospívajících je diskutovaným tématem mnoha pedagogických pracovníků, kterým záleží na rozvoji osobnosti jednotlivých jedinců. Co se týká širšího pojetí výchovy ve volném čase, z určité historické perspektivy významně důležitosti volného času přispěli například němečtí pedagogové. Zde byl již ve 20. letech 19. století zaveden sice v praxi nedokonalý, přesto pojem *Freizeitpädagogik*³. Jeho koncept se začal napříč evropskými zeměmi následně rozvíjet, nadále utvářet a podrobněji specifikovat (Kaplánek, 2017, s. 83).

V Československu se za uvedení této oblasti již jako pedagogické disciplíny v souvislosti s dětmi a mládeží považuje *Břetislav Hofbauer*. Ten si ve svých teoriích ponechal jak prvky německé, tak současně čerpal i z pojetí pocházejících z Francie. Dalšími nejvýraznějšími autory, kteří se rozhodli věnovat zejména teorii pedagogického působení ve volném čase je bezesporu například *Mojmír Vážanský*, který své pojetí výchovy ve volném čase odvíjel z německých základů. Dále je na místě zmínit další osobnosti jako například *Jiřina Pávková* spatřující stěžejnost v zájmovém vzdělávání či *Bedřich Hájek* orientující se zejména na právní požadavky zastoupené v práci s dětmi a mládeží ve volném čase (Kaplánek, 2017, s. 82–86; Knotová, 2011, s. 45–48).

Je kladen důraz na to, že kvalitní trávení volného času je sice nutné pěstovat již od dětství, ale zejména pro mládež je to známka všestranného rozvoje a utváření vlastní osobnosti. Záleží především na tom, aby měl konkrétní jedinec pocit uspokojení ze svého trávení volného času. Jde o akt jakéhosi celkového oduševnění a vydání se subjektivně správným směrem. Ne vždy se jedná o předcházení problémovému chování či některým anomáliím. V práci s dětmi a zejména s dospívajícími má smysluplné naplnění volného času ze strany vedoucích pracovníků markantní podíl. Pokud má mít mladý člověk zdravé sebevědomí a schopnost rozhodovat sám za sebe, je podstatné, aby dokázal přijmout sám sebe a byl se sebou

³ V doslovném překladu z německého jazyka přeloženo jako pedagogika volného času

spokojený. V souvislosti s tím je právě nutné naučit se pracovat s volným časem efektivně. Zejména v období dospívání je potřebné ve výchově naplňovat elementární funkce volného času (Procházka, 2014, s. 127–128).

Pojetí funkcí lze vymezit v širším pojetí do nejprve čtyř kategorií. V prvním případě se jedná o plnění funkce *výchovné a vzdělávací*. Pro tu je charakteristická výchova ve volném čase s využitím vhodných pedagogických nástrojů za účelem získání nových dovedností prostřednictvím zájmových aktivit. Dále je to funkce *zdravotní*, pod kterou si lze představit vedení adolescentů ke správnému životnímu stylu. V souvislosti se socializací a schopností navazovat nové vztahy je takto naplňována funkce *sociální*. V neposlední řadě by ve výchově ve volném čase neměla být opomenuta funkce *preventivní*. Neboť ta je důležitým faktorem v oblasti předcházení vzniku různých podob rizikového chování (Bendl, 2015, s. 122–124).

V další návaznosti týkající se funkcí ve volném čase jsou v užším pojetí ještě vymezeny Opaschowskim⁴, který za primární charakteristické vlastnosti volného času považuje:

- „*rekreaci*,
- *kompensaci*,
- *výchovu a další vzdělávání*,
- *kontemplaci*,
- *komunikaci*,
- *participaci*,
- *integraci a akulturaci*“ (Opaschowski 1974 in Procházka, 2014, s. 127)

I právě s pomocí vedoucího pedagogického pracovníka by měly být tyto atributy splňovány a promítány tak do komplexnosti výchovy ve volném čase. Výchovné ovlivňování mladistvých je podstatné směřovat cíleně dopředu a s vlastní vizí jedince. Tedy takovým, jehož předpokladem je rozvíjení osobnosti člověka a zároveň uskutečňování vyšších potřeb. Mladiství jsou specifickou kategorií a pokud je na ně zacíleno výchovné působení ve volném čase, musí se jednat o nenucenou formu, neboť chuť věnovat se jistým aktivitám a činnostem je často velmi rozmanitá. Zásadní postavení ve výchově ve volném čase má tzv. *pedagog volného času* či *vychovatel*. Kromě jiných náležitostí jsou nezbytné také jejich kompetence. V práci s dospívajícími

⁴ Prof. Dr. Horst Opaschowski – vědec, publicista a konzultant pro podnikání a politiku (Opaschowski, 2017)

je nedílnou součástí již zmiňovaných pracovníků predispozice především citlivého přístupu a pochopení mnoha životních situací, jenž hrají zásadní roli v životě mladého člověka. Takové vlastnosti se očekávají nadále od případných sociálních pracovníků. Ti přicházejí do styku s dospívajícími zpravidla v souvislosti s poradenstvím. Ale i oni jsou v kontextu využívání volného času mládeže v klubech nízkoprahových zařízeních jistými výchovnými činiteli (Kaplánek, 2017, s. 86–90; Procházka, 2014, s. 129–130).

Proto je důležité zmínit také postavení pedagogiky či pedagogiky volného času a sociální práce. Tyto disciplíny mají v současné společnosti význam, neboť práce s ohroženou či rizikovou mládeží vyžaduje od každé specifikace určité prvky. Uvažovat by se dalo o oboru sociální pedagogiky, přestože ani to není pro definování celkové práce s mládeží uváděno jako zcela přesné. Avšak výraz *sociálně pedagogická práce* již v mnohém napovídá (Klíma, 2004, s. 357–361).

Vztahy v interakci učitele a žáka se najednou mění na partnerské postavení pracovníka, vedle kterého stojí klient. V podstatě jakákoliv práce s mládeží by měla vyžadovat jistou schopnost dokonale zvládnout orientování se v organizaci jejich volného času a umět vychovávat. Jenomže v souvislosti se zmírňováním rizikového chování mladistvých prostřednictvím vybudování takových míst, kam se mohou ve svém volnu uchýlit, zákonitě neznamená vyhlazení těchto skutečností. Přesto poskytnutí zázemí těmto cílovým skupinám má svá pozitiva. Mnohem lépe bude takový projekt fungovat, pokud bude činnosti dospívajících korigovat daný pracovník (Klíma, 2004, s. 357–362).

V souvislosti s předchozím textem by každá výchova ve volném čase měla směřovat k jasně definovaným cílům. Vzhledem k existenci široké variability využívání volného času bez ohledu na to, v jaké podobě je taková výchova realizována. Příkladem takových cílů, které budou naplňovány působením výchovy ve volném čase může být postupné osvojování si schopnosti samostatně rozvíjet své zájmy a naučit se trávit svůj volný čas efektivněji (Bendl, 2015, s. 124).

2. Období dospívání

Druhá kapitola diplomové práce se krátce věnuje charakteristice období dospívání. V následujících kapitolách popisuje některé biologické procesy příznačné pro dospívající jedince. Dále nabízí pohled na vybrané psychologické aspekty. V závěru kapitoly se zaměří na rizika v dospívání a vymezení pojmu *mladiství*.

Na tuto fázi je zpravidla nahlíženo v rozmezí mezi 10. a 20. rokem života. Používaným názvem, kterým je charakterizováno zmíněné období, je odborný termín *adolescence*. Přináší do života jedince velké změny včetně výrazných biologických procesů. Nejedná se však pouze o souvislost s nastávajícími tělesnými projevy, ale také o změny sociálního a psychického charakteru. Osobnost jedince provázejí různá očekávání, mění se emocionální rozpoložení a celkový pohled na svět (Macek, 2003, str. 9; Vágnerová, 2012, s. 367).

V souvislosti s mladistvými jsou podle Vágnerové pro popsání psychologie adolescence důležité dva stupně. Prvním z nich tzv. *adolescence raná*, jinými slovy řečeno *pubescence*, která představuje období zhruba od 11 do 15 let věku. Zde je signifikantním ukazatelem zejména tzv. puberta, tedy viditelné tělesné změny pramenící z biologických procesů a další změny týkající se přístupu k životu. Odlišnost, socializace s vrstevnickou skupinou a potřeba experimentovat se svým vzhledem jsou mnohdy výstupem této životní etapy. Obdobně je tomu i u druhé fáze označované jako *pozdní adolescence* v rozmezí od 15 až 20 let (Vágnerová, 2012, s. 369–371).

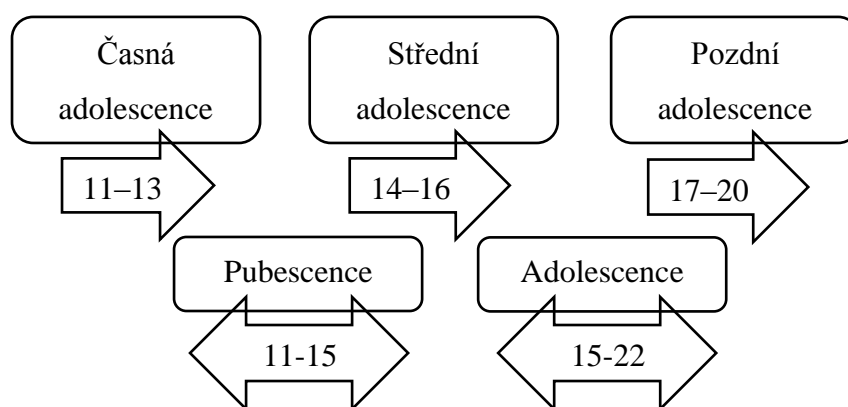

Schéma č. 1: Pojímání adolescence (Zemanová a Dolejš, 2015, s. 21, zpracování autor)

(Macek, 2003, s. 10) tyto dvě etapy doplňuje ještě o třetí mezistupeň. Je jím tzv. adolescence *střední* odpovídající období od zhruba 14 do 16 let věku jedince.

2.1 Biologické procesy

V souladu s biologickými procesy jsou zřetelnými znaky v období pubescence proměny týkající se tělesného vývoje. Ty potvrzují postupnou reprodukční připravenost. Okamžik, kdy tyto změny nastávají, je u každého jedince naprosto individuální záležitostí. Obecně platí, že chlapci jsou v dospívání oproti dívkám opožděnější (Vágnerová, 2012, s. 374).

Tělesné změny v souvislosti s vývojem sekundárních pohlavních znaků nejsou u dívek ani u chlapců jasně věkově vymezeny. Rozmezí startu těchto biologických procesů je velmi široké, jedná se o rozpětí ve věku i od 8 do například 17 let věku jedince. V pubescentním období značí u dívek první fázi pohlavního dospívání růst sekundárních pohlavních znaků. Mezi 11. a 13. rokem se zpravidla objeví první známky menstruace, jejíž cyklus se však ustálí až později. Chlapci se v rámci biologických změn oproti dívkám zhruba jeden až dva roky později potýkají s noční polucí. Do 15 let věku se u chlapců utváří schopnost reprodukce a u dívek se menstruační cyklus zpravidelňuje. V průběhu stoupajícího věku se dokončuje úplnost reprodukce z hlediska orgánů, jimiž jsou u chlapců varlata a u dívek děloha (Langmeier a Krejčířová, s. 142–144).

Změny provázející chování jedinců se promítají nejen do školního prostředí, ale ovlivňují také náplň volného času. Kromě potřeby přijetí kolektivem se objevuje ještě také touha po partnerském vztahu a celková zvědavost týkající se otázek intimity v důsledku zvyšování hormonální činnosti a působení androgenů⁵ (Dolejš et al., 2014, s. 9 a 15).

Podle studie o zdraví a životním stylu dětí a školáků (HBSC)⁶ z let 2002–2014 se uvádí, že v České republice se zkušenost s prvním pohlavním stykem u dospívajících ve věku nižším než 15 let v průměru potvrdila u 16 % chlapců a 19 % dívek z celkového počtu tázaných respondentů. Do roku 2010 se hranice pohlavních zkušeností u chlapců a dívek pohybovala mezi 14. a 15. rokem. Poté se věk u obou pohlaví začal zvyšovat a v roce 2014 došlo k nárůstu průměrného věku prvního pohlavního styku nad 15 let (Pastor, et al., 2017, s. 64 a 67).

S tělesným zráním dospívajících jedinců je ještě v této souvislosti často používaným výrazem tzv. *sekulární akcelerace*. Jedná se o termín označující jakýsi

⁵ Zvýšená produkce testosteronu u chlapců a estrogenu u dívek (Dolejš et al., 2014, s. 9)

⁶ Health Behaviour in School-aged Children

celkově urychlenější fyzický vývoj v závislosti na tělesném růstu pozorovatelném dlouhodobě v rádech několika desetiletí (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 144–145).

Důležitá je také v období adolescence přicházející změna týkající se toho, jak dospívající jedinec vypadá. V souladu s biologickými změnami se u obou pohlaví jedná zejména o zdůraznění podstaty svého pohlaví a snaha o docílení atraktivity, zaměřené na tělesnou stránku jedince (Vágnerová, s. 375–377).

2.2 Psychologické aspekty

Názor psychoanalytika Sigmunda Freuda říká, že je stěžejní fází dospívajících formování vlastní sexuální identity a zároveň také orientace. V návaznosti na Freuda je ještě důležité zmínit změnu v myšlení člověka, které se ubírá spíše filozofickým směrem. Objevují se také podle teorií Anny Freudové některé obranné mechanismy, kterými se jedinec snaží o kompenzaci vlastní nerovnováhy. Pro vytvoření obrazu o problematice dospívání je dobré dále zmínit názor, jejímž interpretem je psycholog Erik Erikson. Ve svém modelu popisující vývojové fáze člověka vnímá právě tuto jako stadium, kdy jedinec hledá svou *vlastní identitu* a současně bojuje se ztrátou sebejistoty (Vágnerová, 2012, s. 368–369).

Přestože se zmíněné teorie Freuda a Eriksona v jejich pojetí značně rozcházejí, shodují se vzájemně v názoru, že dospívání je etapou plnou konfliktních situací a krizí, které náhle ovlivňují běžné smýšlení jedince. Způsob, jakým se mladý člověk rozvíjí a transformuje z dítěte na dospělého člověka, je podle Eriksona ovlivněn tím, že se společnost vyvíjí mnohem rychleji, než je dosavadní vývoj adolescenta. Jedná se o vysoké kladení požadavků na mladého člověka vytvářených právě tlakem společnosti. Proto nemusí být snadné zvládnout se orientovat na psychosociální a zároveň biologické změny, které v jeho životě nastávají (Vágnerová, 2012, s. 369).

V rámci kognitivních schopností je u adolescenta stěžejní podoba vyvinutí *abstraktního myšlení*, jako jedna z odlišností mezi dospívajícím jedincem a dítětem. Dále se adolescent signifikantně rozvíjí zejména po *emocionální* stránce. Začíná se orientovat v široké škále prozatím ještě nestabilních emocí, které si postupně utváří v rámci celkového rozvoje své osobnosti. Pro adolescenty v období od 14. do 16. roku je v souvislosti s citovým a emocionálním vývojem charakteristický zájem o sexuální oblast, morálku a smysl pro krásno. Tyto představy jsou ale zároveň v každodenním kontrastu s životními skutečnostmi, přáními a touhami (Macek, 2003, s. 46–48).

Ve spojení k sobě samému Macek uvádí vývoj vlastního já, které se v průběhu adolescence vyvíjí. Na samotný počátek staví tzv. *ideální já*, kterým se jedinec sám sebe ptá, jaký by si přál on i společnost, aby byl člověk. V této fázi může dojít ke konfliktu, a to v případě, že se daná osoba nedokáže přijmout. Posléze dochází k *sebe zhodnocování*. Přikládání pozitivního významu sám sobě je do jisté míry předpokladem pro takové jedince, na které mají vliv buď rodiče nebo jiné dospělé osoby v blízkém okolí. Právě to, zda rodinné vztahy zvládají různé emocionální stavy, jsou často výsledným ukazatelem případného výskytu rizikového chování u dospívajících. Nejčastěji udávanou příčinou konfliktu mezi rodiči a dospívající mládeží je rozdílný názor na využití volného času, image či nejbližší přátele a tak dále (Dolejš et al., 2014, s. 17; Macek, 2003, s. 49–55).

Za typické projevy týkající se výkyvů v chování u adolescentů lze považovat například změnu ve vnímání dosavadních zálib. Může se dostavit náhlý pokles zájmu, objevuje se touha někam patřit, být součástí skupiny a upřednostňovat tak trávení volného času v zásadě v interakci s druhými. Utváření si vlastních názorů, postojů a hodnot založených na postupně se rozvíjejících sociálně poznávajících procesech jsou u každého jedince zcela individuální (Dolejš et al., 2014, s. 15; Macek, 2003, s. 22–24).

Tento průběh značně ovlivňuje *egocentrismus*, jímž se období dospívání vyznačuje. Tendence častých sporů a střetů s názory převážně dospělých lidí jsou považovány právě za příčinu přikládání důležitosti vlastnímu egu. Podstatou pozitivního vývoje je proto důraz na zdravé sebevědomí a porozumění přicházející zejména ze strany rodičů (Dolejš et al., 2014, s. 13; Vágnerová, 2012, s. 387–388).

2.2.1 Rizika v dospívání

Rizika jsou takové faktory, v důsledku nichž dochází ke snižování či neúspěchu jedincovi adaptace. Ohrožují zejména oblast zdraví jedince po fyzické i mentální stránce, zasahují do výsledků ze školního prostředí a v neposlední řadě značně ovlivňují asimilaci v sociální sféře (Šolcová, 2009, s. 13).

Rizikové faktory lze dělit například na tzv. proximální a distální. První kategorie zahrnuje celkově vztahy, jedná se například o problematické rodinné či přátelské konflikty. V druhém případě jde o dospívání v oblastech s vysokým výskytem kriminálních činností. Riziko se objevuje samostatně, opakuje se nebo hromadí. Může představovat více faktorů, jsou jimi zejména „*genetické, biologické, psychologické, environmentální či socioekonomické*“ (Šolcová, 2009, s. 12–13).

Obecně lze říci, že představovaná rizika se v průběhu času vyvíjejí spolu se společností. Ta přináší nesčetně příležitostí vycestovat, sociální sítě nabízejí neomezené možnosti. Zanikají tradiční manželské svazky, vyprchává multikulturalita, mezi sousedy se převážně vyskytují špatné osobní vztahy. Už i mladí lidé bývají dlouhodobě nezaměstnaní. Normy ve společnosti jsou nastaveny nejednoznačně (Kukla, 2016, s. 327).

Rizika pro dospívající mohou vyplývat jednoduše z prostředí, ve kterém se jedinec přirozeně vyskytuje. Za stěžejní oblast vzniku a působení rizik lze považovat prostředí *rodinné*. Mladí lidé se mohou potýkat s rodinnými problémy jejich rodičů, nevhodným nebo špatným výchovným stylem či sociálním statutem. Výjimkou není ani tolerance rodičů k rizikovým projevům chování u svých dětí. Dále se jedná o prostředí, ve kterém děti a mládež tráví mnoho času a tím je *škola*. Zde vystává obrovské riziko související se šikanou a dalšími školními problémy. Ve *vztahové rovině* k vrstevníkům a nejbližším přátelům v blízkém okolí jedince se dospívající může snadno stát součástí rizikových aktivit spolu s ostatními. V této souvislosti se také objevuje nevhodné sexuální chování, jehož rizika se pojí s těhotenstvím či přenosnými chorobami. Rizika však představuje pro dospívající mladé jedince i samotná společnost, která je plná podnětů, které obsahují rizikové faktory. Jedním z nich je celková dostupnost legálních i nelegálních látek (Coleman a Hagell, 2017, s. 13; Kukla, 2016, s. 344 a 357–358).

Zdrojem faktorů podporujících vznik rizikového chování mohou ale také být sociální sítě, internet a jiné. Nehledě na nebezpečí, která z jejich užívání často plynou, mohou být právě také důsledkem vzniku tzv. nelátkových závislostí. Ty dále zahrnují například gambling, závislosti na televizích, hrách či shopaholismus (Kukla, 2016, s. 348–356).

2.2.2 Mladiství

Pojem *mladistvý* je v české společnosti skloňován zejména v souvislosti s právním prostředím, v němž ho lze z tohoto pohledu i snadno definovat. Podle platné legislativy je za mladistvého považována taková osoba, jejíž věk nabyl 15. roku života a není tak již pokládána za dítě. Zároveň z trestního zákoníku vyplývá, že je tento věk hranicí, kdy je člověk částečně zodpovědný za své činy (Zákon č. 40/2009 Sb.).

V souvislosti se zákonnými opatřeními v České republice je dále jedinec od 15. let věku legálně způsobilý mít pohlavní styk. Zpravidla je toto období také jistým

mezníkem v životě dospívajícího ve smyslu volby dalšího studia či vkročení do pracovního procesu. V tamtéž roce lze podle úpravy platných předpisů mladistvé již zaměstnávat. Rozmezí pro označení za mladistvého tedy ještě stále nezletilého trvá tři roky. Od 18. roku nabývá jedinec již zletilosti a plně tak odpovídá za své případné protiprávní jednání (Macek, 2003, s. 92–93; Zákon č. 40/2009 Sb.; Zákon č. 89/2012 Sb.; Zákon č. 218/2003 Sb.).

Aktuální statistiky vydávané prostřednictvím Policie České republiky za rok 2016 a to ve srovnání s předchozím rokem 2015 udávají, že kriminální aktivity páchané skupinami mladistvých částečně klesají nebo se drží na stejné úrovni. S mladistvými bylo v roce 2016 zahájeno řízení v celkem 2 585 případech, což je o 162 méně nežli v roce minulém (Zpráva z oblasti vnitřní bezpečnosti..., 2017).

(Skopalová, 2010, s. 20) předkládá, že populární je u mladistvých páchaní trestné činnosti ve věcí majetku. Tuto skutečnost již prezentuje i (Macek, 2003, s. 111).

V současné době bylo zaznamenáno, že nejvyšší zastoupení trestné činnosti mladistvých měla právě oblast páchaní majetkové kriminality. Zde se uvádí, že skutky byly páchany zejména z potřeby opatření si finančních prostředků nejčastěji ve spojitosti s drogami (Zpráva z oblasti vnitřní bezpečnosti..., 2017).

3. Rizikové chování

Druhá hlavní kapitola diplomové práce pojednává o pojetí rizikového chování, dále se zaměřuje na některé jeho příčiny a následné projevy. Součástí kapitoly věnující se dalším možným projevům rizikového chování jsou podkapitoly, které popisují vybrané problematické oblasti.

Z hlediska rizikového chování se hovoří zejména o takových projevech chování, které se vždy vyskytují společně s dalšími jevy, či jehož riziková činitelé směřují k jeho počátku a rozvoji. Rizikovému chování se z pracovního hlediska věnuje více profesí. V praxi se jedná o prolínání disciplín zahrnujících psychologii a pedagogiku, dále pak sociologii, adiktologii, psychopatologii, kriminalistiku či psychiatrii (Dolejš, 2010, s. 21; Kukla, 2016, s. 325).

V teoretické rovině je rizikové chování ve své podstatě jakýmsi základním pojmem, jehož podmnožinu představují konkrétní oblasti charakteristické nejen negativním dopadem na mladé jedince. Rizikové chování se vztahuje i na další osoby v prostředí, ve kterém se jedinec vyskytuje a které může svým jednáním ovlivňovat (Macek, 2003, s. 77).

Dalšími synonymními termíny, jež jsou v souvislosti s rizikovým chováním užívány, jsou například chování *problémové*, *disociální* nebo *syndrom rizikového chování*. Často se lze ještě setkat s pojmem *sociálně patologické jevy*. Ten je nejznámější v souvislosti s metodickými pokyny, jež v rámci dokumentů týkajících se prevence vydává Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT). V současnosti se však nejvíce z názvosloví používá právě rizikové chování (Dolejš, 2010, s. 21 a 34–35; Dolejš, 2015, s. 33).

Odborné publikace předkládají více charakteristik rizikového chování. Pokud je na něho nahlíženo například ze *speciálně pedagogického hlediska*, jedná se o odstupňování do celkem čtyř skupin. V prvním případě jde o poruchy tzv. *disociální* povahy. Tento pojem v sobě ukrývá podmnožinu především krátkodobého charakteru. Pokud se začnou objevovat například záměrné pokusy o útěky, sebepoškozování nebo myšlenky na sebevraždu, jedná se již o chování *asociální*. Důležité je zde zdůraznit, že v tomto případě se nejedná o protizákonnou činnost. Až právě *patologické* chování lze spatřovat v kategorii chování *antisociálního*. Čtvrtá kategorie tzv. *delikventního* chování zahrnuje aktivity v jejichž důsledku je porušován zákon. V souvislosti s

mladistvými se v případě takto závažného protispolečenského chování používá pojem tzv. delikvence *juvenilní* (Dolejš, 2010, s. 15–18; Matoušek, 2008, s. 40–41).

Uvádí se, že v souboru těchto jevů lze hovořit o kontrastu v uvozovkách chování normálního a anomálního. Prostor mezi normou a jistou patologií není zcela jasně formulován a záleží tak na tom, jakým způsobem je konkrétní aktivita vnímána okolím a především společností. Pro ilustraci může sloužit schéma, které se snaží o jakési vymezení této problematiky v souvislosti s použitím některých již zmíněných termínů a jejich dopady v rámci představovaného rizika (Dolejš, 2010, s. 14 a 15).

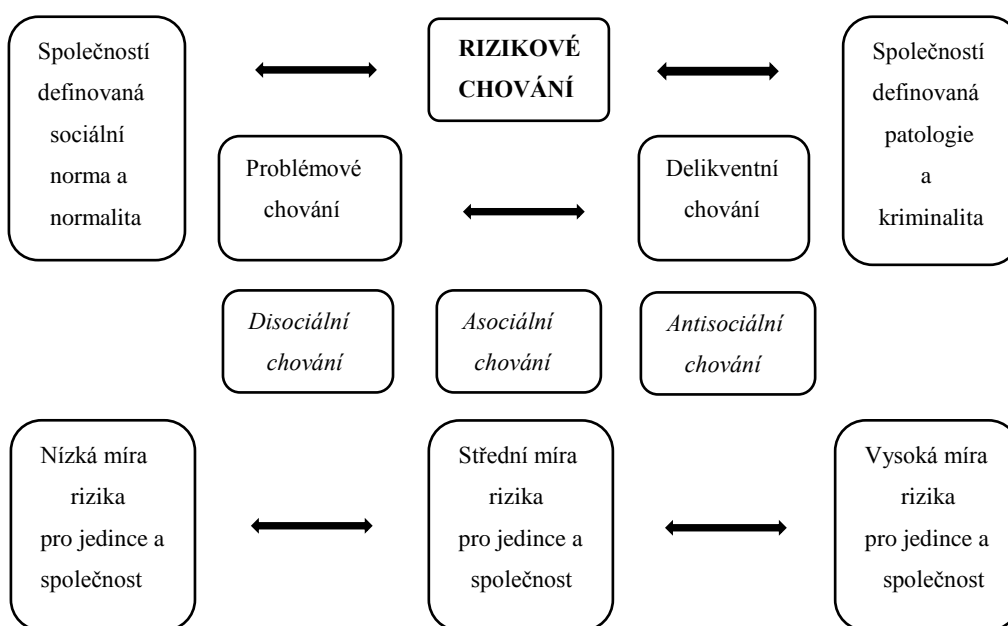

Schéma č. 2: Rizikové chování mezi normalitou a patologií (Dolejš, 2010, str. 21)

Schéma ilustruje možné souvislosti spadající do oblasti rizikového chování. Směrem zleva doprava znázorňuje vývoj závažnosti chování ve spojení s představovaným rizikem pro jedince a společnost. Pod *problémovým chováním* si lze představit například nekázeň při vyučovacích hodinách ve škole, oproti tomu *delikventním chováním* už se rozumí zejména činnosti, jež porušují nejen dané normy, ale také zákony. V širším pojetí se jedná o chování namířené proti jedinci samotnému nebo okolí, v jehož důsledku je bezprostředně ohrožováno zdraví a sociální integrita. Může být směřováno i protispolečensky právě v rámci daných norem a zákonů. Důležitým znakem pro výskyt jednotlivých podob rizikového chování je skutečnost, že lze jeho přítomnost zkoumat prostřednictvím nástrojů a z odborného hlediska.

Zároveň se jedná o jev, na který může být působeno preventivními opatřeními a v případě nutnosti je možné ho určitými způsoby i léčit (Dolejš, 2010, s. 20–21).

Vzhledem k tomu, že autoři věnující se problematice rizikového chování uvádí rozdělení jeho forem odlišným způsobem, (Dolejš, 2010, s. 36) předkládá vlastní koncept vyhodnocený z již stávajících kategorií. Jedná se o skupiny forem rizikového chování, jimiž jsou:

- „*užívání a zneužívání legálních a nelegálních látek,*
- *kriminalita,*
- *šikana, hostilita a agresivní chování,*
- *problémové sexuální aktivity,*
- *školní problémy a přestupky,*
- *extremistické, hazardní a sektářské aktivity,*
- *ostatní formy rizikového chování.*“ (Dolejš, 2010, s. 36)

3.1. Vybrané příčiny rizikového chování

Původ rizikového chování může vyplývat z hlediska *biologického*, jímž jsou zpravidla dědičně získané předpoklady pro možné psychiatrické poruchy. Jedná se o poškození v oblasti centrální nervové soustavy. Dále je tu příčina *psychického* charakteru. Ta může být projevem úzkosti a frustrace, depresivních stavů a deprivací, problémem vlastní emocionality, životními traumaty, které jedinec ve svém životě prožil. Současně naučenými špatnými vzorci chování od rodičů či nejbližších a řada dalších důvodů, které se v důsledku kumulují až vyústí v nepřiměřené až rizikové chování, kterým se jedinec bezprostředně projeví (Kukla, 2016, s. 326; Pugnerová a Kvintová, s. 148–150).

Ve vztahu k psychickým příčinám lze ještě také hovořit o impulzivitě, která se v období adolescence u jedinců typicky projevuje. Autoři zabývající se tímto jednáním se v pojetí impulzivity více méně neliší. Napříč jeho vymezeními ho lze chápat jako nutkavou reakci či tendenci se okamžitě rozhodnout, zda v určité situaci něčemu odolat či se pro to rozhodnout. Impulzivita je značná v období dospívání, projevuje se výrazně například ve školním prostředí v podobě zvýšené nekázně. Vyloučené nejsou ale také vyvstávající poruchy typu pyromanie či kleptomanie. V souvislosti s komunikací a lidským jednáním lze impulzivitu spatřovat zejména v podobě afektů (Suchá a Dolejš, 2016, s. 15–19).

Společně s těmito zdroji problémového chování je možnou příčinou také vysvětlení z hlediska *společenského* chování působícího na jedince. Jedná se o nastavení hranice deviací a porušování sociálních norem ve společnosti nebo dané sociální oblasti (Kukla, 2016, s. 326).

Rodinné prostředí

Rizikové chování je také možné vyvolat důvody plynoucími z rodinného prostředí. Vývoji problémového chování přispívá zejména nadměrně přehnaný zvolený výchovný styl. Vyloučené není ani ve společnosti existující cílené vedení dětí ke kriminálním činnostem (Dolejš et al., 2014, s. 17; Skopalová, 2010, s. 11–12).

Zpravidla by se uvádělo, že předpokladem pro takové chování mladistvého je skutečnost, že pochází z nefunkčních rodinných poměrů. Jenomže i u jedince, jehož rodinné zázemí je pevné, se mohou projevit sklony k rizikovému chování. V tomto případě se jedná o to, že rodiče pokládají za důležitý úspěch a zejména takové hodnoty, které jsou hmotné. A to bez ohledu na tu, jak takového postavení jejich potomek docílí (Skopalová, 2010, s. 10).

Právě z tohoto důvodu je za neméně důležitou považována komunikace v rodině. Krátkodobé odchylky v chování dospívajícího člověka by měly být zachycovány primárně v rodinném prostředí. Záleží proto na stylu rodičovské výchovy, neboť jejich přístup má převážný vliv na úspěchy či neúspěchy ve všech oblastech života mladého člověka (Dolejš, 2014, s. 17).

V závislosti na rodinných vztazích lze za možný negativní dopad na chování jedince považovat i trendy současné společnosti, jež jsou podporovány z hlediska zániku takzvaných tradičních rodin. Podle *Zprávy o rodině 2017* vydané prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), je v České republice zaznamenán značný pokles celkové sňatečnosti v závislosti na partnerských a nesezdaných párech. S tím tedy souvisí zároveň četná rozvodovost takových manželství, ve kterých jsou vychovávány nezletilé děti. Dle zjištění z roku 2015 se uvádí, že 52,2 %, tedy více než polovina z již tak nízkého počtu uzavřených manželství s jedním nezletilým dítětem, se rozvádí. Obdobně je na tom rodina s dvěma nezletilými dětmi, tam se zmíněná rozvodovost pohybuje okolo 42 %. Spousta dětí se tedy narodí mimo manželství a stejný vzor si utváří do svých postojů a hodnot (Coleman a Hagell, 2007, s. 22; Kuchařová, 2017, s. 20 a 31).

Vrstevnické vztahy

Obrovský vliv na vývoj chování právě u dospívajících osob má také nejbližší kolektiv. Přestože rodina by měla v životě mladého člověka zcela jistě zaujímat jedno z hlavních míst, v dospívání spíše ustupuje do pozadí. Do popředí zájmu se proto dostává vrstevnická skupina či jiný kolektiv jehož typickými znaky je soudržnost a zpravidla sdílení stejných názorů, postojů a také hodnot (Sobotková, 2014, s. 107).

Patřit však do sociální sítě takové skupiny nemusí být jednoduchá role jak pro dítě z nefunkční rodiny, tak pro dítě vyrůstající v bezproblémovém prostředí. Parta má většinou dána mnohdy neurčitá pravidla a na členy jsou tak nevědomě kladeny jisté nároky. Bez ohledu na míru deviace skupiny je vždy nejsilnějším článkem její vůdce. I některé naprosto bezproblémové kolektivy se pod manipulací pár členů mohou změnit v delikventní. Dospívající jedinec se pak často obává ztráty svého postavení a místa, tudíž své chování přizpůsobuje obvykle ze strachu, v důsledku toho, jak by jej ostatní vnímali (Kroftová a Matoušek, 2003, s. 83–84; Skopalová, 2010, s. 14–20).

Média

Příčiny rizikového chování mohou plynout i z mediálního prostředí, které jedince již od útlé adolescence ovlivňuje. Filmy, počítačové hry a nejrůznější videa vytvářejí jakýsi vzor chování, který je možné si osvojit. Přestože se v tomto stanovisku stále spousta odborníků nemůže shodnout, původ vyobrazování násilí prostřednictvím médií má v oblasti příčin rizikového chování své místo (Martínek, 2015, s. 94–97).

O vlivu médií podněcující páchání kriminality zejména u mládeže hovoří již (Matoušek a Kroftová, 2003, s. 100–102), kteří zmiňují, že je nejasně formulováno rozmezí fikce a reality v souvislosti s násilnými scénami v televizním vysílání.

V souvislosti s tímto názorem nadále zmiňují například hypotézu podle Centerwalla ze Spojených států amerických. Ten v roce 1992 přednesl svůj úsudek týkající se přímého vlivu sledování násilí dětmi a následné vyústění ve spáchanou trestní činnost s distancí deset až patnáct let. Dotyční delikventi uvedli, že u části spáchaných trestných činů figurovala inspirace televizními scénami (Centerwall, 1992 in Matoušek a Kroftová, 2003, s.103–104).

3.2 Vybrané projevy rizikového chování ve vztahu k dospívajícím

V širším pojetí se obecně jedná zejména o projevy chování vyplývající ze dá se říci především špatného životního stylu, který je důležitý pro zdravý rozvoj osobnosti člověka. Životní styl je tedy jedna z primárních věcí, jenž ovlivňuje postoj k životu a směr, kterým se v něm bude člověk ubírat. Absence denního režimu, velmi špatné stravovací návyky jedince od útlého věku či nedostatek pohybu způsobující obezitu vedou nejen k následným onemocněním v dospělém věku, ale také ke špatné kvalitě trávení volného času. To všechno, tedy životní styl, zdravotní stav, rozvržení a trávení volného času v závislosti na osobních vztazích spolu velmi úzce souvisí (Kukla, 2016, s. 59 a 80).

Životní styl dětí a žáků ve školách se mezinárodně mapuje a zaobíral se jím například projekt WHO pod názvem HBSC zmíněný již ve druhé kapitole. Tato studie se mimo jiné zaměřila nejen na stravování respondentů, a na jejich trávení volného času prostřednictvím aktivit a celkového pohybového režimu, také mimovolně získávala informace i z oblasti rizikového chování spojeného s užíváním nelegálních drog, tabákových výrobků, konzumováním alkoholu a tak dále (Kukla, 2016, s. 328).

Záškoláctví

Pojem zahrnuje absenci při povinných vyučovacích hodinách, pro kterou nemá jedinec oficiální omluvné potvrzení buď od rodinných zástupců či od lékaře (Martínek, 2015, s. 116).

Toto chování je řazeno pod neagresivní typ asociální poruchy a v souvislosti s mladistvými představuje projev rizikového chování, kdy se jedná o anomálie v socializaci. Příčin záškoláctví je spousta, jedná se zpravidla o určitý útěk z prostředí, ve kterém se žák či student necítí komfortně, nicméně další důvody jsou zcela individuální. Proto lze na záškoláctví vesměs nahlížet jako na akt, kdy jedinec jedná zprvu spontánně, do školy se nedostaví buď vůbec, či budovu opustí během dne. Tohle víceméně zkratkovité jednání pak ale mladého člověka staví do stavu, kdy se potřebuje a vlastně chce z této situace nějakým způsobem dostat. Záškoláctví však může jedinec i předem plánovat z důvodu strachu či pouhé nelibosti (Pugnerová a Kvintová, 2016, s. 165–166; Martínek, 2015, s. 116–118).

Vzhledem k tomu, že tím, kdo je u dospívajících zodpovědný za plnění jejich povinné školní docházky jsou rodiče, tak z jejich iniciativy by měla být v určitých

intervalech prováděna alespoň zběžná kontrola. Pokud však tento zásah chybí, adolescent získává volnost a svůj tímto způsobem získaný volný čas tráví většinou s jedinci, s nimiž se v takovémto postoji shoduje (Martínek, 2015, s. 119).

Program volného času je poté nakloněn zejména patologickému chování, dospívající inklinují snáz nejen k alkoholu, cigaretám, ale k i drogám. Party jsou proto častým důvodem porušování norem v dané společnosti, jedinec může být buď vědomě donucen, či nevědomě součástí páchání trestné činnosti. Uvádí se, že částečná kriminalita je vykonávána právě v důsledku záškoláctví (Martínek, 2015, s. 119–120).

Agresivní chování

Vymezení pojetí agrese je autory, kteří se orientují na tuto problematiku, vnímáno odlišně. Například (Martínek, 2015, s. 23) agresi chápe jako akt za účelem vybranému objektu úmyslně ublížit v rovině duševní i tělesné.

Tento pojem je ve společnosti ve své podstatě velmi známým a spojován především s násilím psychického a fyzického typu. V souvislosti s jedinci v již rané adolescenci se tak agresivní chování ve verbální i jiné formě může projevit v podobě šikany. Vlastností, která tzv. podmiňuje agresivní jednání je *agresivita*. Její mírou se vykazuje každý jedinec, záleží však na jejím dimenzionálním rozsahu (Suchá a Dolejš, 2016, s. 15–17).

(Martínek, 2015, s. 38–40) hovoří o více kategoriích agrese s jimiž se lze setkat zejména ve školním prostředí, tedy převážně u dětí ale také dospívajících. Jedná se o druhy přímé a nepřímé agrese, dále pak verbální a fyzické a v neposlední řadě aktivní a pasivní. Kombinací těchto skupin vznikají takové druhy agrese, jimiž se může jedinec projevit.

Nemusí se ale jednat pouze o záměr agrese směřované proti druhé osobě, společnosti nebo věci. Agresivní chování může jedinec vykazovat i sám vůči sobě. V takovém případě se jedná o oblast tzv. autoagrese. Výskytu sebepoškození u dospívajících jedinců ve většině případů předchází situace, která je v životě pro jedince velmi obtížná. V souvislosti s tímto problémem je nejčastěji zmiňovaným druhem sebepoškození u dospívajících tzv. *syndrom pořezaného zápěstí* (Martínek, 2015, s. 30–31).

Poruchy příjmu potravy

Trendy, jež nyní společnost vyvíjí, vytvářejí obrovský tlak i na vzhled adolescentů. Zejména mladiství jsou v tomto směru velmi zranitelní. V širším pojetí lze za rizikové chování považovat poruchy spojené se stravováním. Pokud se mladý člověk začne odmítat v důsledku následování svých idolů či nové image, může to zpravidla spíše u dívek vést až ke vzniku psychického onemocnění typu bulimie či mentální anorexie. V souvislosti právě s dospíváním, je toto období považováno za kritické (Carr-Gregg a Shale, 2010, s. 151–153; Sobotková, 2014, s. 45–46).

Podle informací vydaných Ústavem zdravotnických informací a statistik (ÚZIS) České republiky bylo v roce 2016 v zařízeních specializujících se na tyto problémy hospitalizováno 3 580 osob a 90 % těchto pacientů tvořily ženy. Z celkového počtu bylo pak léčeno téměř 34 % v rozmezí od 15 do 19 let (Nechanská, 2017, s. 2).

Naopak u chlapecké populace jsou zaznamenány případy týkající se spíše tzv. *bigorexie* neboli poruchy, jejíž příčinou je naprosté zaujetí vlastním tělem v důsledku potřeby vyrýsovanosti svalové hmoty. Těmi méně známějšími ale přesto se vyskytujícími poruchami může dále být například *ortorexie*. Ta pramení z potřeby stravovat se výhradně zdravými potravinami nebo *drunkorexie* související s nahrazováním kalorického příjmu alkoholem. Za rizikové chování je tedy považována jakákoliv náhlá změna ve stravování (Procházka, 2014, s. 206; Pugnerová a Kvintová, s. 140–141).

Vliv komunikačních prostředků

V souvislosti s rozšířením komunikačních služeb lze u mladistvých registrovat případy závislosti na počítačích, může se dále jednat o rizika s užíváním internetu spojená. Přestože šikana je jev, který se řeší již řadu let, v současné době je praktikována prostřednictvím kyberšikany. Ačkoliv fyzické násilí v tomto směru spíše ustupuje, stupňuje se to psychické právě zejména na sociálních sítích (Martínek, 2015, s. 170–171).

Podle (Černá, 2013, s. 24) si takový mladý člověk vystupující jako agresor v kyberprostorách si následky svého jednání nemusí ve své podstatě ani uvědomovat, neboť schází kontakt face to face, emoce, pocity, gestikulace, mimika. Vše, co by v komunikaci nasvědčovalo druhému, že jeho chování mu není příjemné.

Souvisí s tím také úpadek osobního kontaktu s vrstevníky a mladiství tak sdílejí své pocity, postoje a názory bez ostychu. Prezentace adolescenta prostřednictvím

online komunikačních možností je způsob zvyšování si sociálního statusu. Rizika jsou spatřována zejména v tom, že internet zároveň nabízí jedinci experimentovat v prostředí tzv. *disinhibičním*. To znamená, že v reálném světě by se daná osoba chovala zcela odlišně (Černá, 2013, s. 14–17; Martínek, 2015, s. 170–173).

Rizikové chování v dopravě a rizikové sporty

Mezi rizikové chování mladistvých jako projev určitého nesouhlasu lze dále zařadit chování v dopravě a celkově v dopravních prostředcích. S určitou návazností se mladiství pouštějí do rizikových sportů (Šafářová, 2002 in Macek, 2003, str. 77).

Obě dvě formy souvisejí s riskantním chováním. Jedinec se nebezpečí vystavuje buď sám, společně s ostatními anebo ohrožuje svým počínáním okolí, konkrétně spolujezdce. Ohledně řízení v dopravě se jedná se o tzv. *sensation seeking*, které spočívá v touze maximalizovat zážitek z dané jízdy. V souvislosti s tím, v tomto případě může jít například o požití alkoholu či omamných látek a současné řízení dopravního prostředku (Trepáčová et al., 2017, s. 26).

Vylézání na vagony

Ve spojitosti s moderními tendencemi a v době sdílení extrémních obsahů na internetu se pod vlivem kolektivu objevuje fenomén související s vylézáním na dopravní prostředky, jež jsou pod vysokým proudem napětí. V soudobé společnosti není jejich výskyt sice tak vysoký, přesto toto chování představuje velkou hrozbu, na níž je nutné preventivně zapracovat a zejména šířit povědomí o těchto rizicích. Lze hovořit o aktivitách konaných pod mnohdy tlakem kolektivu a spojené spíše s nudou a zvyšováním vlastní podstaty důležitosti. Tyto činnosti mají zpravidla fatální následky (Zajíček, 2017).

Kouření, alkohol, experimentování a užívání drog, v souvislosti s projevy rizikového chování u dětí a mladistvých se Česká republika těmito negativními formami chování vyplývajícími z prováděných výzkumů vyznačuje nejvíce (Mioviský, 2016).

3.2.1 Kouření

Kouření je zdraví velmi škodlivý návyk, jenž si dítě osvojuje již v průběhu těhotenství matky. Dále pak zejména v dospívání, tedy v adolescentním věku jedince, je riziko návyku vyšší. Snižuje se však i věková hranice první zkušenosti s kouřením

a proto, je nutné působit na děti prevencí již v mateřských školách. Statistiky navíc dokládají, že v rámci výzkumů u mládeže 90 % uživatelů tabákových výrobků jsou jedinci, kteří ještě nedosáhli věku 18 let. V populaci dospívajících se fakta pohybují následovně. Podle průzkumu užívání tabákových výrobků uvádí studie celosvětového průzkumu tabáku mezi mládeží (GYTS⁷), vzniklá z iniciativy WHO ve vzájemné součinnosti s Centrem pro prevenci a kontrolu nemocí (CDC⁸) z roku 2016, že v České republice si někdy zakouřilo zhruba 54 % chlapců i dívek v rozmezí věkové kategorie právě 13 až 15 let. Je-li brána v potaz bezdýmnost, zvyšuje se hodnota na 55, 6 % (Kukla, 2016, s. 328–329; Sovinová a Kostelecká, 2016, s. 4 a 11).

Další zjištění již zmíněné studie se týkají například postoje adolescentů k tabákovým výrobkům. Snadná dostupnost tabákových výrobků představuje také velmi vysokou míru tolerance ve společnosti. Ze studie ESPAD⁹ vychází Česká republika jako jedna ze zemí s velmi snadným přístupem k tabákovým výrobkům, tuto skutečnost uvedli studenti v 80 %. Užívání cigaret jedinci mladšími osmnácti let se stalo běžnou záležitostí a na tuto skutečnost není více poukazováno (Kraus, et al, 2016, s. 12; Miovský, 2016).

3.2.2 Alkohol

Alkohol je považován za tzv. sedativum, které umožňuje na určitou dobu utlumit případný stres či některé úzkostné stavy. Přestože je mnohdy udáváno bezpečné množství konzumace alkoholu pro dospělé, ve skupině dětí a mladistvých o ničem takovém hovořit nelze. Mezi organismy těchto jedinců je značný rozdíl, neboť u dětí a dospívajících dochází k velmi pomalému odbourávání alkoholu z těla. Stavy, které mohou po požití velkého množství alkoholu nastat, se projevují především snížením sebekontroly, změnou chování a emocí. Co se týká statistik, zejména východní Evropa je dle výzkumů nejvyšším spotřebitelem v konzumaci alkoholu a s tím souvisejícími zdravotními riziky. Naše společnost je stejně tak, jako je tomu v případě tabákových výrobků spíše tolerantní v ohledu konzumace alkoholu dětmi a mladistvými, a to i v případě jednorázového extrémně intenzivního užití. Nutno podotknout, že věková hranice pro legální konzumaci alkoholických nápojů je stanovena po dosažení 18 let (Kukla, 2016, s. 332–336).

⁷ Global Youth Tobacco Survey

⁸ Centers for Disease Control and Prevention

⁹ European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs

Právě v konzumování alkoholu se v mezinárodním měřítku Česká republika umístila prokazatelně mezi státy s vysokým výskytem abúzu alkoholu. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD¹⁰ jejíž součástí je i naše země, ve své zprávě uvádí, že v roce 2002 požilo alkohol v České republice 70 % mladistvých ve věku 15 let. Počet po uplynutí deseti let vzrostl a 15letých, kteří již měli zkušenost s alkoholem bylo překvapivě evidováno o dalších 24 % více (Sassi, 2015).

Výsledky studie ESPAD dokládají, že v České republice uvedlo více než 90 % studentů bezproblémový přístup k alkoholu (Kraus et al., 2016, s. 13).

Závislost na alkoholu zpravidla mladistvé výrazně nepostihuje, spíše se jedná o konstatování nadměrné konzumace, která nezdravě ovlivňuje činnost celého organismu, jenž má ale prokazatelně vliv na negativní zdravotní dopady v budoucnosti. Užívání alkoholu ale často nebývá pouze jednotvárnou záležitostí v životě dospívajících. Objevuje se dále také v souvislosti s problémovým chováním či promiskuitou. Dospívající se nejčastěji do kontaktu s alkoholem dostanou v partě či v rodině (Kukla, 2016, s. 335–336).

Zkušenosti mládeže s alkoholem mohou nadále představovat vstupní fázi pro následné vytváření drogové závislosti. Přestože stát se touto problematikou zaobírá, výsledky studií, přestože stabilní nejsou nijak příznivé. Podle Karla Nešpora je v souvislosti s přístupem k alkoholu nejdůležitější prevence ze strany rodičů a celkově rodiny jako takové. Měli by proto především pochopit, jak taková látka vlastně funguje. Alkohol je totiž vnímán jako zpravidla neškodný. Jenomže v konečném důsledku se jedná o návykovou látku, která se zčásti vyznačuje vlastnostmi, jenž má částečně heroin, kokain nebo například tlumivé léky (Nešpor, 2015).

3.2.3 Experimentování a užívání drog

Česká republika je ve srovnání s ostatními zeměmi v Evropě jednou z nejliberálnějších ve vztahu k drogám. Uvádí se, že přístup k drogám je velmi snadný. Jedná se zejména o marihuanu, která je s nedospělými jedinci spojována ve velké míře. Co se týká tvrdých drog, zde je užívání kategorií dětí a mladistvých velmi nízké (Miovský, 2016).

¹⁰ Organization for Economic Co-operation and Development

Jurk a kolektiv v roce 2015 na základě svého výzkumu u 16letých adolescentů uvedli jistá zjištění, že jedním z faktorů hrající důležitou roli právě s experimentováním návykových látek je impulzivita (Suchá a Dolejš, 2016, s.18).

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti pravidelně zveřejňuje informace týkající se vztahu dospívajících a užívání návykových látek. V roce 2016 se jednalo o 32 % mladistvých ve věku 16 let, kteří již konopnou látku užili. O 8,1 % méně jedinců uvádí užívání této látky za poslední rok (Chomynová a Grohmannová, 2017, s. 2).

16letí v České republice v souvislosti s evropskými zeměmi jsou také jedněmi z nadprůměrně užívajících návykové látky (Chomynová a Grohmannová, 2017, s. 6).

Za nejčastější důvody, které předcházejí vzniku závislosti na droze u dětí a mládeže se uvádějí příčiny vyplývající z rodinných vztahů, které jsou v zásadě konfliktní a neharmonické. Dále se jedná o pouhé napodobování chování ostatních vrstevníků. Původem však může být nejen vliv okolí ale i jedinec sám. V tomto případě se může mladý člověk snažit o únik z nějaké pro něho stresující či tíživé situace nebo mu parta jedinců experimentujících s drogami imponuje (Kukla, 2016, s. 342).

4. Prevence rizikového chování

Termín *prevence* zahrnuje taková opatření, kroky a prostředky, které vedou k postupné eliminaci projevů rizikového chování. Zároveň se snaží o jeho předcházení, následný rozvoj a konečné dopady. Preventivními prostředky mohou být různé druhy intervence, jejíž cílem je zamezení, pozastavení a snížení dopadů negativních důsledků na jedince či společnost. Z toho důvodu jsou v rámci prevence rozlišovány celkem tři typy. Jedná se o prevenci *primární, sekundární a terciární*. Ve smyslu užšího chápání prevence se jedná zejména o tu primární, která je zacílena jak na jedince, tak současně také na celou společnost. Jejím cílem je předcházet vzniku různých forem rizikového chování. Pokud se primární prevence zdá jako nedostatečná nebo selže, nastupuje prevence sekundární a terciární. Sekundární prevence je zaměřena na jedince, kteří se již vykazují rizikovým chováním a snaží se o zmírnění takových dopadů. V případě terciární prevence se již hovoří o tzv. reedukaci či resocializaci. Jedinec v takové fázi usiluje o nastavení nových hodnot a postojů ve svém životě (Čech, 2004, s. 107–110).

Nejúčinnější prevencí jakékoliv formy rizikového chování je šíření dostatečného množství informací o případných negativních dopadech. V tomto směru hraje primární prevence zásadní roli. Hlavními aktéry by měli být bezesporu rodiče a celkově rodinné prostředí, z jejichž odpovědnosti vyplývá, aby své děti chránili. Zejména v období dospívání je právě komunikace s mladistvými ze strany rodičů velmi důležitá. Pokud v životě jedince tato forma interakce chybí nebo je nedostatečně zvládnutá, lze předpokládat, že chování vyústí v některou z forem nežádoucího jednání (Skopalová, 2010, s. 29-30).

Postoj týkající se prevence ze strany rodičů zaujímá i Miovský. Předkládá, že pokud mají samotní rodiče naprosto negativní postoj k užívání návykových látek, existují výzkumy, které ukazují, že poté nemají jejich děti tendence tyto látky užívat (Miovský, 2016).

4.1 Školní problémy

S některými z forem rizikového chování se lze setkávat v prostředí školy. Jedná se zejména o důsledek, kdy jsou adolescenti nuceni respektovat daná pravidla a normy, vztahující se ke školnímu prostředí. Tato skutečnost se mnohdy střetává s některými postoji mladých lidí. Vyvíjí se také přístup žáka k pedagogovi, který se snaží o jeho rovnocennost (Dolejš, 2010, s. 64).

Ve školní třídě vznikají z uskupení dětí a dospívajících skupiny nazývané jako tzv. *subkultury*. Ve vztahu ke školnímu prostředí se vyznačují tím, že je vzájemně spojují určité činnosti a zájmy. Tyto společné aktivity mohou vést k řadě školních problémů, jež se mohou vyskytovat v některých nežádoucích formách (Dolejš, 2010, s. 65; Matoušek a Kroftová, 2003, s. 75).

Pro ilustraci (Jurovský, 1955 in Dolejš, 2010, s. 65) uvádí některé typy školních problémů, jimiž se mohou ve školním prostředí adolescentní jedinci projevovat. Jedná se o neplnění zadaných úkolů a povinností, nevhodné chování, dále pak zanedbávání školní docházky. Ve vztahu s učitelem může jít o jeho bezprostřední nerespektování, neuposlechnutí rozkazu či ponižování. V souvislosti s chováním k ostatním spolužákům se může objevit šikana. V rámci samotné výuky je možné setkat se s některými podvody a lživostí. V neposlední řadě je za problém považováno porušení školního řádu (Dolejš, 2010, s. 65).

„Šikanu vnímám v působnosti resortu školství jako jeden z nejrizikovějších typů rizikového chování mezi dětmi a mládeží. Její nebezpečnost vnímám především v tom, že se do školy nedostává z domova, ale že podmínky a prostředí školy umožňuje výskyt takového jevu ve svém prostředí.“ (Budínská, 2018)

Nejvýraznějším školním problémem, ke kterému se vztahuje intenzivní potřeba prevence i ze strany státu je šikana. MŠMT proti tomuto fenoménu bojuje, hlavním dokumentem týkající se této problematiky je *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* (č.j. MSMT-21149/2016). Jedná se o dokument doporučený poskytovatelům takových služeb, v nichž je hlavním cílem výchova a vzdělávání. Obsahuje charakteristiku tohoto jevu, jak postupovat při řešení a celkově předkládá, jak při takových událostech reagovat, aby školská zařízení nepochybila (Metodické dokumenty..., 2018).

4.2 Vybraná preventivní opatření

Šikana

Rozvoj technologií má sice svá rizika, ale v souvislosti s šikanou je možné spolu s těmito možnostmi reagovat na vývoj takových preventivních prostředků, které se nebudou oběti či přihlížející obávat využít. *Nenech to být* je projekt, díky němuž byla vyvinuta aplikace, která umožní anonymně nahlásit některý problém, týkající se

nejen šikany, ale celkově situací a událostí, které se se školním prostředím pojí. Systém současně využívá přes 850 škol a je zcela zdarma. Pokud dítě či dospívající přes aplikaci nahlásí nějaký problém, informace bude předána do rukou profesionálních pracovníků, kteří okamžitě zahájí postup řešení (Sláma et al., 2018).

Drogy

V oblasti primární prevence drogové problematiky týkající se dospívajících jedinců se lze v současnosti setkat s formou prevence, která je praktikována pomocí rozhovoru s lékařem. Díky této metodice využívané ve Spojených státech uplatňující princip naprosté důvěry, která je publikována prostřednictvím dokumentu *Manuál drogové prevence v praxi praktického lékaře pro děti a dorost*, je možné pomocí krátkého dotazníku metodou CRAFFT obecně vyhodnotit vztah jedince k drogám (Kukla, 2016, s. 326).

Tato metoda je hojně využívanou zejména ve Spojených státech amerických, u nás má však také zastoupení. Název metody v sobě nese sadu kategorií, pod nimiž se skrývají problémové oblasti v souvislosti s užíváním omamných látek. První písmeno C (car) představuje souvislost s řízením motorového vozidla, R (relax) odpovídá odpočinku, stavu, kdy se jedinec chce cítit dobře. A (alone) symbolizuje užití drogy o samotě z vlastního rozhodnutí bez přítomnosti přihlížejících osob, F (forget) zaznamenává výpadky paměti spojené s drogami. Opakující se F (friends) se zajímá o upozornění na negativní vliv návykových látek ze strany přátel a poslední T (trouble) se snaží odhalit problémy, které nastaly při užití drogy. Nedílnou součástí této praxe je však nutné zaškolování lékařů a zejména učení se porozumění tomuto tématu a zájem o něj (Kabíček et al., 2010).

Internet

Další preventivní opatření jsou směřována do oblasti internetu. V souvislosti s tímto fenoménem sdílení a nespočtem možností, které prostředí internetu nabízí, je nutné zaměřit se také na potenciální aktéry kyberšikany. Důležitou povinností všech je dostupnými prostředky dospívající jedince informovat o tom, o jaké prostředí zejména na sociálních sítích se vlastně jedná (Černá, 2013, s. 127).

Podstatou je vysvětlit mladistvým, že internet a věci, které se v těchto prostorách dějí, zasahují i do běžného života a chování by proto nemělo být rozdílné. Obsahy, jimiž je mladý člověk na internetu obklopen mohou v jeho chování vyvolat

agresi a on se pak v chování snadno dostává do diametrálně odlišné role. Největší vliv by měla mít především rodičovská autorita. Tady platí zejména to, že extrémní reakce rodičů ohledně používání internetu problémové situace buď vyvolávají nebo zároveň ještě více prohlubují. Střízlivá kontrola počítače, vhodné zabezpečení a komunikace je v tomto případě nejlepší možná forma prevence. Prevence spočívá v řádném nastavení zabezpečení osobního počítače vhodným antivirovým prostředkem (Černá, 2013, s. 123-127).

4.3 Resilience u mladistvých

Význam pojmu resilience lze chápat jako „*proces interakce mezi osobou a prostředím, proces úspěšné adaptace na okolnosti či podmínky vývoje.*“ (Sobotková et al., 2014, s. 42)

Smyslem resilience je její pružnost reagovat na vzniklé či prožité události a situace. Jedná se o charakterovou vlastnost, jejíž mírou se jedinec vyznačuje a která se dále spolu s jedincem vyvíjí. Resilience neboli odolnost člověka vůči nepříznivým okolnostem je různorodá a její intenzita se může měnit v závislosti na zvládnutí situací. Souvisí tak současně s výskytem rizik (zmíněny již v podkapitole č. 2.2.1) (Šolcová, 2009, s. 10–11).

Podle (Šolcová, 2009, s. 14–15) jsou součástí pozitivní adaptace na nepřízeň tzv. *protektivní faktory*, které resilienci podporují. Ty lze dělit nejprve na kompenzační a je do nich zahrnována například skutečnost, zda je člověk věřící či dokáže vnímat věci pozitivněji. Dále pak na protektivní faktory zohledňující, které posilují samotnou přítomnost resilience u jedince.

Tzv. ochranné faktory, které jsou součástí resilientních vlastností, jsou spatřovány v souvislosti s rizikovým chováním ve třech hlavních kategoriích. Podle (Kabíček a kol., 2010 in Kukla, 2016, s. 327) se jedná o činitele individuální, rodinné a společenské.

Mezi *individuální* ochranné faktory lze u jedince zařadit jeho stupeň inteligence v souvislosti se vzděláváním, trávení volného času se skupinou přátel nevykazujících rizikové chování či zdravý životní styl. Za *rodinné* ochranné faktory jsou brány především pozitivní vazby a vztahy, souhlas se zvoleným stylem výchovy a porozumění, dále pak soulad hodnot v rodině a partě. V neposlední řadě *společenské* ochranné faktory podporující resilientní jednání dospívajícího jedince mohou být spatřovány v daných zákonech a normách a kladných příkladech (Kukla, 2016, s. 327).

5. Nízkoprahovost sociální služby

Pátá kapitola diplomové práce se věnuje specifické činnosti, již je v rámci nabízených sociálních služeb nízkoprahovost. Další podkapitoly se zaměří nejprve na oblast nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a posléze představí vybrané formy sociální práce s mladistvými. V souvislosti s cílovou skupinou další podkapitola pojednává o krizích v dospívání a v neposlední řadě zmiňuje specifika etnické skupiny dospívajících Romů.

Pojem *nízkoprahovost* v sobě ukrývá základní znaky, jimiž by měla být daná služba charakteristická. Jedná se o zachování důvěry a respektu ke každé osobě, bez ohledu na jeho vzhled, handicap, chování či minulost. Podstatou nízkoprahových činností je zprostředkovat vybrané sociální skupině možnost pomoci prostřednictvím konkrétních zařízení. Zde platí, že se jedná o přístup pro všechny ty, kteří jsou nějakým způsobem ohroženi. Riziko může představovat společenské hledisko či jedinec sám. Tento pojem je nadále spjat s povahou sociální služby, která garantuje senzitivnost a ohleduplnost v přístupu k uživateli, který je chráněn svojí anonymitou. Zároveň má právo využívat nabízené služby daného zařízení (Klíma, 2004, s. 375–377).

5.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) je takovým zařízením, jež si dává za úkol poskytovat zázemí a zároveň pomoc jedincům ocitajícím se v nepříznivých situacích. Zákonem je takové zařízení definováno jako *služba sociální prevence*, která se snaží o zabránění dalšího vzniku jevů, jenž mají negativní dopad na společnost či samotného jedince (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Standardně je služba nízkoprahových zařízení poskytována dětem a mládeži ve věku od 6 do 26 let. Každý jednotlivý klub nízkoprahové zařízení si však může hranice pevně stanoveného věkového rozmezí přizpůsobit k povaze nabízených činností a služeb. Dospívající, kteří nízkoprahové zařízení navštěvují se ve své podstatě projevují určitými prvky rizikového chování. Výjimkou nejsou mladiství experimentující s drogami, mladí dospělí bez zaměstnání. Obecně se jedná o takové jedince, kteří mimo klub NZDM by svůj čas trávili neorganizovaně. Charakteristikou nízkoprahových zařízení je jejich záměr. *Cíl* takové služby představuje vytvoření takového prostředí, které bude pro dané jedince bezpečné a umožní jim se realizovat.

Posláním NZDM je poskytnout dětem odborné poradenství v nepříznivých, složitých či tíživých situacích, které mohou v jejich životech nastat. Principem je již v předchozí podkapitole zmíněná nízkoprahovost v souvislosti s transformací nejprve pouhého návštěvníka klubu na posléze jeho klienta a uživatele sociální služby (Klíma, 2004 in Zemanová a Dolejš, 2015, s. 10–11).

5.2 Vybrané formy sociální práce

Práce s dospívajícími osobami, které se v důsledku nepříznivé situace ocitli ve stavu, kdy si sami nedokáží poradit, je velmi náročná. Na tento typ sociálně pedagogické práce jsou stále vyvíjeny určité požadavky, s nimiž se musejí pracovníci ztotožňovat. Mladiství, jejichž problémy spočívají v rozporech s nejbližšími, ve špatných rodinných i partnerských vztazích nebo vyplývají například z dalších možných konfliktů v podobě šikany, změny chování v důsledku užívání nelegálních návykových látek a alkoholu, velmi často nevědí, že potřebují pomoci. Standardní poskytované služby mládeži jako takové nejsou touto cílovou skupinou z jejich vlastní iniciativy využívány (Klíma, 2004, s. 368).

Rozhodující stanovisko totiž zaujímá naprosté zachování anonymity jedince. V souvislosti s nízkoprahově orientovanou prací s rizikovou mládeží je základním krokem navázání kontaktu ve spojitosti s důvěrou. Cílová skupina může být oslovena jak ze strany pracovníků v terénu či vychovatelů, tak také v některých ze zařízení určených právě pro účel trávení volného času neorganizované mládeže. Ve spojitosti s tímto typem činnosti se jedná o tzv. *kontaktní práci s mládeží* (Klíma, 2004, s. 368–370).

Kontaktní práce v NZDM

Pracovníci v nízkoprahových zařízeních se dostávají do styku s nejrůznějšími tíživými situacemi, problémy a otázkami klientů. Prvním krokem úspěšného kontaktního pracovníka by tedy mělo být, jak je již z názvu patrné, navázání kontaktu s návštěvníkem. Obsah a povaha kontaktní práce ve vztahu k jiným cílovým skupinám než jakými jsou dospívající jedinci a ohrožená mládež, se velmi liší. Zázemí v kontextu této nízkoprahově organizované práce představují zejména kontaktní centra, streetworkerské programy a nízkoprahová zařízení. Současně nelze jasně vymezit kdo je nejčastějším klientem právě těchto NZDM. Přestože se pracovníci snaží o oslovení co nejvíce potencionálních klientů, službu jich nevyužije zdaleka

tolik. Cílovou skupinu těchto zařízení lze přiblížit takto. V prvním případě se může jednat o jedince, kteří vykazují rizikové chování dlouhodobě. Jsou uživateli drog, tráví čas s ostatními vrstevníky způsobem, který má negativní dopad nejen na společnost, ale i na sebe samého. V druhém případě může jít o skupiny nebo dospívající s občasnými projevy rizikového chování. Smyslem nízkoprahově orientovaných zařízení pro děti a mládež je tedy poskytování zázemí, bezpečí a pomoci v jejich volném čase (Klíma, 2004, s. 370–373).

Součástí práce sociálních a kontaktních pracovníků, kteří se věnují dětem v prostředí nízkoprahových zařízení, také často bývá tzv. *streetwork*. Přestože se jedná o terénní práci, význam *streetworku* spočívá v prostoupení pracovníka do skupin mládeže, které lze potkávat v parcích či jinde a nabízet jim atraktivnější využití jejich volného času. Nabídka platí nejen jako pozvánka do klubů nízkoprahových zařízení, ale aktivity mohou pracovníci zprostředkovávat i přímo v ulicích (Gulová, 2011, s. 58–59).

Poradenství

Poradenství je forma pomoci, jež je ošetřena zákonem. Jedná se o sociální službu upravenou zákonem č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Konkrétně vyhláška č. 505/2006 Sb., předkládá souhrn možného poskytovaného odborného poradenství. Dle platné legislativy je tato služba rozdělena do dvou kategorií. Sociální poradenství základní, které obsahuje zejména poskytování takových informací, jež vedou ke zmírnění nebo úplnému vyřešení klientovy situace. Zahrnují nejen přehled práv ale také povinností. Sociální poradenství odborné se již specifikuje na nejrůznější druhy nepříznivých sociálních situací, ve kterých se může klient ocitnout (Procházka, 2014, s. 24; Zákon č.108/2006 Sb.).

Konkrétní provedení poskytovaného poradenství se kterými se lze v praxi setkat jsou tři. První forma se týká tzv. *párového a rodinného* poradenství. V kontextu mladistvých je tato podoba poradenství zajišťována nezletilým dospívajícím, jež jsou rozhodnutí uzavřít manželství. Ve druhém případě se jedná o poradenství uskutečněné *ve skupinách*. V NZDM se lze nejčastěji setkat především s formou *individuálního* poradenství. Službu poskytují sociální pracovníci prostřednictvím předem domluvených konzultací, které se týkají velmi širokého spektra problémů a obtížných životních situací (Procházka, 2014, s. 24).

Oblast poradenství se vztahuje i na to, jakým způsobem je relevantní, aby jedinec trávil svůj volný čas. Z hlediska období dospívání je důležité dokázat si vhodně zorganizovat volný čas tak, aby byl naplňován smysluplně. Je žádoucí, aby v podstatě zahrnoval i preventivní prvky a opatření zamezující vzniku problémového chování vlivem například negativního působení z blízkého okolí. Kromě škol, z nichž některé nabízejí volnočasové aktivity v rámci svého působení existují nadále zařízení, jejichž provozu mohou využívat právě dospívající ze všech sociálních vrstev. Jedná se o různá sdružení a organizace, setkat se lze i s termíny jimiž jsou otevřený klub, některá informační střediska a v neposlední řadě již zmiňovaná NZDM. Pokud jsou činnosti neorganizované mládeže podporovány a je jim nabízena možnost trávit svůj volný čas v prostředí a způsobem, který je baví, lze hovořit o pozitivním přínosu nejen pro samotné jedince, ale i pro společnost (Procházka, 2004, s. 127–131).

Krizová intervence

Krizová intervence představuje okamžitou pomoc, vyznačuje se pomocí tzv. *ted' a tady*. Pokud nastala v jedincově životě nebo například ve skupině více osob určitá krize, je krizová intervence možným řešením. Sociální pracovník je v roli profesionála, který spolu s klientem usiluje o řešení aktuálně vzniklého stavu (Gulová, 2011, s. 57).

V souvislosti s řešením problému je důležité sledovat reakce klienta, jeho bezprostřední vztahy, vlivy plynoucí z okolí či jaký je klientův momentální stav ze všech možných pohledů. Prioritou krizové intervence je stanovení si malých cílů, kterých se klient bude snažit postupně po stanovených krocích dosáhnout. Krize, se kterými se sociální pracovník zároveň s klientem potýká, jsou děleny celkem do tří skupin. Jedná se tzv. o „*zjevné, latentní; akutní chronické*“ (Gulová, 2011, s. 57).

5.2.1 Krize u dospívajících

V oblastech pomáhajících a sociálních prací se pracovníci často setkávají s tzv. klientovou krizí. Definice pojmu říká, že: „*krize je v krátkém čase se vyostřující situace, kterou postižený již není schopen překonat a pomocí vlastní strategie zvládnout vnější nebo vnitřní zátěže*“ (Jedlička, 2004, s. 163)

Dospívající jedinci své životní krize ještě nedokáží plně ovládat, neboť je u nich stále ještě *citová nestabilita* a jakási citová a emoční vratkost. V souvislosti s řešením životní krize dospívající dále postrádají motivaci či ambice k tomu, využít

možné prostředky a zahájit řešení situace. Podpora je sledována zejména u svých vrstevníků či členů party. Ti hrají neuvěřitelně významnou roli ve vztahu k jedinci nacházejícímu se na určitém rozcestí v důsledku své životní krize. Zkreslené vnímání reality a utvrzování se ve svých jednotvárných názorech v okruhu nejbližších přátel se stejnými postoji a hodnotami je pro mladistvé důležitou položkou v jejich životě. V rámci životních krizí neplatí, že jimi trpí pouze děti a mládež pocházející z rodin mající na ně negativní vliv. I mladý člověk ze spořádané rodiny se v této fázi může ocitnout, přestože si rodiče mohou klást otázky, jak je to možné. Citlivým místem dospívajících jedinců bývají ve většině případů vztahy s partnery a partnerkami. Velmi špatně prožívají rozchody, přestože okolí si může myslet, že události zbytečně bagatelizují. Pokud se dostanou do zátěžových situací, lze očekávat tendence infantilních reakcí (Jedlička, 2004, s. 194–196).

Selhání sebekontroly se poté bezprostředně projevuje prostřednictvím jednorázového nadměrného požití alkoholu, zvýšeným agresivním chováním, vandalstvím, sebepoškozováním, spontánním jednáním či jiným druhem rizikových forem chování, jež se chápe jako reakce. V této fázi hraje také jistou roli, jakým způsobem je jedinec zvyklý trávit svůj volný čas, na jehož úkor se zkratkovitě jednání projeví (Jedlička, 2004, s. 197).

Nejzásadnější otázkou dospívajících mladých lidí bývá téma svobody. V tomto smyslu se doposud výchova ze strany rodičů mění v potřebu sebevýchovy. Zvládání krizí u adolescentů je založeno především na osvojení si takových vlastností, jimiž jsou schopnost se přizpůsobit změnám, riskovat a nebránit se novým vzorcům chování (Jedlička, 2004, s. 200–204).

5.2.2 Specifika romských skupin

V evropském měřítku Romové představují stále specifickou skupinu jedinců, jež je spojována převážně s nízkou sociální úrovní. Statistiky předkládají, že pouze přibližně 7 % Romů je úplně středoškolsky vzděláno. Jako důvody jsou často udávány odlišné životní postoje a hodnoty ve vztahu ke vzdělávání, dále stále související jakási jazyková překážka ve smyslu užívání romského dialektu (Kukla, 2016, s. 284).

Přesto se situace Romských skupin alespoň nějakým způsobem vylepšuje, což vyplývá ze zprávy Evropské komise z roku 2017. Ta udává, že v průběhu pěti předchozích let se snížilo procento Romů o 19 % z původních 87 %, kteří nedokončí

základní vzdělávání. V souvislosti s Evropskou unií se však zvýšilo procento nezaměstnané romské mládeže a to z 51 % na 63 % (Palata, 2017).

Mladí dospívající Romové jsou nejčastěji návštěvníky a uživateli nízkoprahových zařízení, neboť pro ně tato služba nepředstavuje žádný závazek. Za hlavního činitele docházení dospívajících do nízkoprahových zařízení bývá zpravidla uváděna bezplatnost této služby. Uvádí se, že děti od 12 let věku NZDM využívají především k socializaci a zázemí. Pocit stability a bezpečí je také jedním z faktorů, jež ovlivňuje docházku romských dětí a mládeže do klubů nízkoprahových zařízení. Vzhledem k tomu, že jedním ze specifíků romských dětí je jejich nesoustavnost, je vhodné nabídku využívaných činností v rámci služby obměňovat. To, co v rámci volnočasových organizovaných aktivit u romské mládeže jejich realizaci nejvíce ovlivňuje, je bezesporu rodinné prostředí. V rámci něhož nejsou děti a dospívající k organizovaným aktivitám vedeny ze strany rodičů (Na křižovatce kultur..., 2010).

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. Výzkumný cíl a výzkumné otázky

Zvoleným výzkumným cílem této závěrečné práce je **zjistit subjektivní vnímání volného času vybraných mladistvých v souvislosti s návštěvou nízkoprahového zařízení, jako prostředku k eliminaci rizikového chování.** Vzhledem k výzkumnému cíli jsem si stanovila základní výzkumnou otázku a v souvislosti s ní další výzkumné otázky:

- Co ovlivňovalo náplň volného času před návštěvou nízkoprahového zařízení?
- S kým byl/je volný čas nejčastěji tráven?
- Co vedlo k projevům rizikového chování?
- Jaká byla/je motivace pro návštěvu NZDM, očekávání?
- Co vedlo ke změně podoby trávení volného času?
- **Jakým způsobem je volný čas tráven nyní?**

V souvislosti s tímto tématem jsem se zaměřila na kategorii mladistvých, kteří jsou ve věkovém rozmezí dospívání častými uživateli klubu nízkoprahového zařízení a jež se mohou současně vyznačovat některými rizikovými prvky chování.

Ve vztahu s trávením volného času této skupiny jedinců mě zajímalo, jaká byla jejich podoba trávení volného času před tím, než začali nízkoprahové zařízení navštěvovat. S kým vlastně tento čas trávili a tráví nyní. Chtěla jsem tedy vědět, s kým se ve volném čase nejvíce stýkali a jaké byly případné příčiny vedoucí k projevům rizikového chování. Dále jsem si pokládala otázku, proč začali nízkoprahové zařízení navštěvovat. V této souvislosti mne také zajímalo, zda si pamatují na svojí první návštěvu, jaké to pro ně z počátku bylo, jaké měli pocity, zda se těšili či neměli ponětí, co je tam čeká. V průběhu seznamování se s tímto tématem a současně s jeho problematikou, mne dále také začalo zajímat, za jakým účelem nízkoprahové zařízení dospívající jedinci stále navštěvují. Co by mohlo být tou příčinou, která je ve své podstatě motivuje k návštěvě. Říkala jsem si, že by mohlo být celkem zajímavé, pokud by ve zjištění převahovala spíše vztahová rovina věci nebo by se jednalo naopak o zájmovou stránku týkající se aktivit a činností, které se na klubu nízkoprahového zařízení mohou provozovat.

2. Zvolené výzkumné metody

Ve vztahu se stanovením si zkoumat daný jev jsem se rozhodla vybrat si *kvalitativní metodu* potřebného sběru dat, již je *polostrukurovaný rozhovor*. Při úvaze týkající se zvolení výzkumných metod jsem se opírala o odborné publikace.

V souvislosti se zvoleným tématem závěrečné práce jsem si nejprve po nastudování teoretické roviny a současně s tím v rámci *předvýzkumu* zvolila výzkumnou strategii. Předvýzkum jsem se rozhodla využít také prosto, neboť jak uvádí (Miovský, 2006, s. 29), mi sloužil zároveň jako prostor pro seznámení se s daným tématem. V neposlední řadě byl pro mne důležitý i v souvislosti s ujasněním si výzkumného souboru.

Poté jsem si zvolila *výzkumné otázky* vztahující se dle mého názoru ke zkoumanému jevu. Podle (Hendl, 2016, s. 46) je tato činnost významnou součástí úvodu kvalitativního šetření. Výzkumné otázky se mohou v samotném procesu různě měnit, pozměňovat a dotvářet v závislosti na tom, jak daný výzkum postupuje. Výzkumník má možnost reagovat prostřednictvím úpravy výzkumných otázek na vznikající situace vztahující se ke sběru dat či k jejich rozboru.

Následně jsem si v rámci polostrukurovaných rozhovorů připravila některé základní okruhy, které jsem v realizovaném interviewu uplatnila. Semistrukurovaný rozhovor jsem se rozhodla použít zejména pro jeho převažující výhody. Jsou za ně především dle (Miovský, 2006, s. 159–161) považovány předdefinované okruhy, ve kterých se výzkumník v okamžiku realizovaného rozhovoru pohybuje.

Důvodem, proč jsem si zvolila právě tuto kvalitativní metodu byla skutečnost, že prostřednictvím polostrukurovaného rozhovoru měli vybraní respondenti vlastní prostor pro podobu a rozsah svých odpovědí. A já měla současně z pozice výzkumníka, jak uvádějí například (Hendl, 2016, s. 47; Miovský, 2006, s. 160), možnost se na daný jev případně doptávat či odpovědím respondenta v daný okamžik správně porozumět.

V opačném případě by byli respondenti vázáni selekcí předem stanovených odpovědí, ze kterých by si museli pouze vybrat (Hendl, 2016, s. 42–45).

Použití kvantitativní metody jsem tedy ve vztahu k povaze mnou stanoveného zkoumaného jevu vyhodnotila jako nevyhovující.

V návaznosti a na základě předchozí zvolené výzkumné metody jsem ve své práci dále použila ještě *kazuistiky*, opírající se o data získaná z realizovaných rozhovorů. Domnívám se, že krátké jednopřípadové studie budou ve vztahu a povaze zvoleného tématu diplomové práce vhodné. A bude možné je využít k jednak uvedení do problematiky a za druhé k lepšímu vyobrazení souvislostí zkoumaného jevu. To mimo jiné a další předkládá (Miovský, 2006, s. 93–95), který mezi další vlastnosti řadí také jakousi možnost zpětného ověření výsledků předchozí výzkumné metody.

2.1 Zvolený výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl v počátečních úvahách o tématu diplomové práce závislý na jeho ujasnění si v předvýzkumu, v rámci něhož se jednalo o předběžné mapování prostředí vybraného NZDM v Olomouckém kraji.

Jako výzkumný soubor byli vybráni takoví respondenti, kteří splňovali především tato kritéria:

- vybraný respondent je klientem zvoleného nízkoprahového zařízení
- vybraný respondent navštěvuje zvolené zařízení déle než dva měsíce
- vybraný respondent dochází do zařízení alespoň jednou za dva týdny
- vybraný respondent je ve věkovém rozmezí 15 až 17 let
- vybraný respondent má zájem a souhlasí s realizací rozhovoru
- vybraný respondent se někdy projevil chováním, jež již lze považovat za rizikové

Výzkumný soubor obsahoval po splnění výše stanovených kritérií celkem **6 respondentů**. Takové množství respondentů bylo stanoveno na daný počet z toho důvodu, že další respondenti již nesplňovali požadovaná kritéria, která jsem si jako výzkumník ve vztahu ke zkoumanému jevu stanovila.

Výzkumný soubor tedy v konečném výsledku tvořilo celkem 5 chlapců a 1 dívka.

Respondent č. 1: Chlapec, 17 let

Respondent č. 2: Chlapec, 16 let

Respondent č. 3: Dívka, 16 let

Respondent č. 4: Chlapec, 17 let

Respondent č. 5: Chlapec, 15 let

Respondent č. 6: Chlapec, 16 let

Kazuistiky

Na základě informací získaných prostřednictvím realizovaných rozhovorů s respondenty jsem se rozhodla pro sestavení *kazuistik*. V tomto případě nejsou jednopřípadové studie sestaveny cíleně s výzkumným záměrem.

Slouží jako uvedení do problematiky nebo jako dokreslení či zpětné ověření, zda dané prvky vyskytující se u respondentů reálně korespondují s danými zjištěními. Objekt, který mne v rámci výzkumu zajímal, je nazýván jako případ a představuje tak každého jednoho z vybraných respondentů (Miovský, 2006, s. 94 a 95).

Chlapec, 17 let	V NZDM využívá nahrávací studio k rapování, které ho ve volném čase naplňuje více než tři roky. V této činnosti se chce nadále rozvíjet a vnímá ji jako smysluplné trávení volného času.
Chlapec, 16 let	Při práci a škole mu NZDM umožňuje věnovat se boxu. Uvědomil si, že se chce v této své volnočasové aktivitě zlepšovat a zůstat u ní i nadále.
Dívka, 16 let	NZDM pro ni představuje bezpečné prostředí, ve kterém má silnou důvěru k pracovníkům. S jejich podporou si stanovila nové životní cíle, které se jí daří naplňovat. Podává si znovu přihlášky na dva výuční obory.
Chlapec, 16 let	Návštěva NZDM je pro něho kvalitně stráveným časem, když se nudí. Svěřuje se se svými plány a občas se zapojí i do některých aktivit.
Chlapec, 15 let	NZDM vnímá jako prostředí, ve kterém ho baví trávit čas se svými kamarády.
Chlapec, 16 let	NZDM rád využívá, protože se dozví něco nového, zajímá se i o akce a výlety, které klub pořádá a přemýšlí, že by se zúčastnil.

Tabulka č. 1: Vybraná zjištění z kazuistik

Zaznamenávání kvalitativních dat

Jako metodu fixace získávaných dat od výzkumného souboru jsem si v souvislosti se zvoleným kvalitativním výzkumem vybrala *audiozáznam*. Zařízení,

prostřednictvím něhož byla kvalitativní data zaznamenávána, představoval mobilní telefon. Konkrétně se jednalo o funkci nahrávání záznamu (záznamník).

Podle (Miovský, 2006, s. 197 a 198) je tento typ záznamu pro výzkumníka velmi ulehčující, neboť zachycuje bezprostřední autentičnost situace. Pro výzkumníka je to také možnost ohlédnutí se za tím, jakým způsobem daný rozhovor vedl.

V souvislosti s uchováním dat jsem si zaznamenaný rozhovor přepsala na papír. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 47) podotýkají, že přepis rozhovorů je významnou součástí ve výzkumném procesu.

Etické zásady ve vztahu k výzkumnému souboru

S ohledem na zkoumání určitého jevu je uvnitř výzkumu nutné zohledňovat respondentovo soukromí, do kterého nemá výzkumník bez respondentova souhlasu právo jakkoli zasahovat. Vybraný respondent má být výzkumníkem informován o důvodech a záměrech v kontextu s daným výzkumem (Miovský, 2006, s. 76 a 77).

V rámci realizace rozhovorů, tak jak je nezbytné a uvádí (Hendl, 2016, s. 157 a 158), byl z mé strany respondent bezprostředně před začátkem interview informován o tématu závěrečné práce a důvodu, proč je právě on vybraným informantem. Současně mu byl dán k podpisu tzv. *Informovaný souhlas respondenta* (Příloha č.1), který obsahoval respondentův souhlas s podílením se a poskytnutím nahrávaného rozhovoru za účelem kvalitativního výzkumu vztahujícího se k diplomové práci. Dále tento souhlas obsahoval informaci o anonymitě a důvěrném zachování osobních údajů před i po skončení rozhovoru.

Emoční bezpečí

(Hendl, 2016, s. 158) ještě v souvislosti s etickými aspekty zmiňuje tzv. emoční bezpečí. Jedná se o oblast, do které může respondent v průběhu rozhovoru směřovat v důsledku citlivých témat. Výzkumník se proto může snadno ocitnout v postavení, ve kterém se nebude umět orientovat.

V průběhu realizace rozhovorů jsem se s případným vznikem takového emočního bezpečí nesešla.

Přístup účastníků k výzkumu práce

(Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 49) zmiňují, že není jednotný soulad v otázce poskytování přístupu práce uživatelům výzkumu. Uvádějí, že je podstatné zamyslet se

nad tím, je-li to nutné a zda jsou uživatelé schopni informacím z výzkumu správně porozumět.

V rámci své závěrečné práce jsem v případě zájmu souhlasila s věnováním výsledků výzkumu sociálním pracovníkům zvoleného NZDM, v jehož prostředí jsem výzkum realizovala. Zároveň jim, pokud to bude nutné, ráda poskytnu potřebné vysvětlení k některým interpretacím.

Výzkum a jeho limity

V průběhu výzkumu se výzkumník potýká také s jistými limity, které mohou představovat výhrady spatřující problém v určité části nebo oblasti výzkumu (Švaříček a Šedřová, s. 38).

V souvislosti s mnou realizovaným výzkumem jsem se potýkala s limity především v některých otázkách, které jsem respondentům v rámci zvoleného polostrukturovaného rozhovoru pokládala. Při předběžném sestavování těchto otázek jsem se domnívala, že mi na ně respondenti budou schopni jednoduchým způsobem odpovědět. Až v daném okamžiku jsem si postupem dalších rozhovorů s respondenty uvědomila, že se musím na daný okruh ptát jiným způsobem.

a) Jako jeden z limitů spatřuji otázku č. 2: „*Co vlastně teď děláš*“? Po jejím položení, jsem se v důsledku odpovědi doptávala dále. A následně zjišťovala, že příčinou aktuálního stavu některých respondentů byl nějaký problém, o kterém se nechtěli více bavit, neboť se jim o něm v současné době již nechtělo hovořit a k dané záležitosti se vracet. Současně ne všichni respondenti navštěvovali střední školu tak, jak jsem se před realizací a sestavováním pevně daných otázek do rozhovoru domnívala.

b) Dále se jednalo o otázku č. 4, která zněla: „*Pověz mi prosím něco o své rodině*“? Zde jsem si zprvu neuvědomila, že se někteří z respondentů nebudou chtít bavit o rodinném zázemí, a to hned z několika důvodů. Zahrnuje jej zejména jejich pohled na svět v důsledku dospívání a tím i možné momentální zkreslené hodnocení rodinných vztahů či skutečně špatné vztahy s rodiči. V takovém okamžiku jsem nebyla schopná jako výzkumník platnost takového sdělení rozlišit.

c) Otázkou č. 5 jsem se tázala: „*Jaký pro tebe byl úplně první den na klubu*“? Zajímalo mne, zda si pamatují na svůj první den v klubu nízkoprahového zařízení. Vzhledem k tomu, že respondenti splňovali mnou stanovená kritéria a zařízení navštěvovali déle jak dva měsíce, neuvědomila jsem si, že mohou na klub docházet naopak tak dlouho, že si většina z nich první den již úplně nedokáže vybavit.

d) Otázka č. 8: „*Je něco, co děláš nebo jsi dělal/a, a víš, že bys třeba neměl/a?*“ Domnívala jsem se, že právě v případě kladné odpovědi se respondenti otevrou a případný problém více přiblíží. Většinou se však k jisté věci nechtěli vracet a výskyt daného problému mi alespoň naznačili.

2.2 Proces týkající se sběru dat

Místo realizace rozhovorů

Rozhovory byly realizovány v prostředí zvoleného NZDM, do kterého mi sociální pracovníci poskytli přístup. Samotný rozhovor se neodehrával přímo na klubu nízkoprahového zařízení, nýbrž v prostoru vstupní haly klubu. Usoudila jsem, že dané místo je pro rozhovor s dospívajícími vlastně ideální i vzhledem k tomu, že jsme se mohli pohodlně usadit na velkém gauči v otevřené a prostorné hale. Domnívám se, že i mírný rozruch, který nastal v důsledku nepravidelného přicházení nebo odcházení klientů klubu nízkoprahového zařízení v průběhu rozhovoru, měl pozitivní vliv na uvolnění respondenta.

Doba a čas trvání rozhovorů

Rozhovory byly realizovány nepravidelně, a to z toho důvodu, že nebyly předem domluvené na konkrétní dny a hodiny. Příčinou nepravidelnosti realizace rozhovorů se stalo také to, že vytipovaní respondenti byli osloveni a požádáni o poskytnutí rozhovoru přímo na klubu. Pokaždé se však jednalo o rozhovor v čase otevírací doby klubu nízkoprahového zařízení. Průměrnou délku rozhovoru odhaduji na deset minut. Vybrané respondenty jsem neznala, seznamovala jsem se s nimi prostřednictvím realizovaných rozhovorů nebo v čase stráveném na klubu.

Otázky polostrukturovaného rozhovoru

V rámci zvoleného polostrukturovaného rozhovoru jsem si předem stanovila celkem 10 otázek. Otázky jsem si předdefinovala proto, abych je mohla položit

každému z vybraných respondentů. Představovaly určité okruhy, které jsem nechtěla při realizaci rozhovoru opomenout. Dotýkaly se oblastí, jimiž jsou *rodina, zájmové aktivity, klub, rizikové chování a vztahy* a byly pokládány libovolně v průběhu rozhovoru.

Od stanovených otázek, které otevíraly další téma, se rozhovor vždy odvíjel. V důsledku toho jsem se respondentů dále doptávala. Otázky jsem pokládala a snažila zvolit tak, aby byly stručné a vybraní respondenti byli schopni jim bez potíží porozumět.

Otázky č. 8 a 10 jsem koncipovala jako uzavřené. Tuto podobu jsem zvolila z toho důvodu, protože jsem záměrně chtěla, aby měl respondent možnost rozhodnutí povídat si o dané oblasti více či nikoliv. Ostatní jsou formulovány jako otázky otevřené.

Před zahájením rozhovoru byl respondent poučen o všech náležitostech a seznámen s tématem a výzkumem mé závěrečné práce.

Otázky, které jsem si předem stanovila v rámci polostrukturovaného rozhovoru s respondenty:

1. Co tě bavilo, když jsi byl/a ještě dítě?
2. Co vlastně teď děláš?
3. Co tě baví ve volném čase?
4. Pověz mi něco o tvé rodině?
5. Jaký pro tebe byl úplně první den na klubu?
6. Kvůli čemu klub navštěvuješ?
7. Co děláš mimo otevření klubu?
8. Je něco, co děláš nebo jsi dělal/a a víš, že bys třeba neměl/a?
9. Co bys mi mohl/a říct o spolužácích ve škole?
10. Máš v životě nějaký cíl, co bys chtěl/a třeba dokázat?

Otázka č. 1: „*Co Tě bavilo, když jsi byl/a ještě dítě?*“ Domnívám se, že je to vhodný dotaz na začátek rozhovoru, který u případně nesmělého respondenta navodí atmosféru i vzhledem k tomu, že se má závěrečná práce tématem volného času zabývat. Doufám, že se respondenti rozprávějí o tom, co je v dětství bavilo,

jestli navštěvovali nějaký kroužek a jak dlouho. Předpokládám, že každý respondent měl jako dítě nějakou zálibu, o které by mi mohl něco povědět.

Otázka č. 2: „*Co vlastně teď děláš?*“ Otázku jsem zařadila, protože se chci respondentovi dozvědět něco více. Předpokládám, že mi respondenti sdělí, jakou školu navštěvují a co je tam třeba nejvíce baví a jestli mají nějaké zájmy, kterým se věnují.

Otázka č. 3: „*Co tě baví ve volném čase?*“ Zajímá mne, zda respondent má nějaké zájmy, které třeba přetrvávají z dětství anebo se věnuje něčemu, co ho naplňuje.

Otázka č. 4: „*Pověz mi prosím něco své rodině?*“ V souvislosti s touto otázkou by bylo dobré, kdyby mi respondent pověděl o tom, s kým žije a jestli má nějaké sourozence. Ráda bych se více dozvěděla nějaké údaje o jeho rodinném prostředí.

Otázka č. 5: „*Jaký pro tebe byl úplně první den na klubu?*“ V této otázce chci zjistit něco více o respondentově první návštěvě klubu v nízkoprahovém zařízení. Domnívám se, že by mi respondent mohl povědět o svých pocitech, zda klub navštívil sám, od koho se o zařízení dozvěděl.

Otázka č. 6: „*Kvůli čemu klub navštěvuješ?*“ V návaznosti na předchozí otázku mě zajímá respondentův vztah ke klubu. Předpokládám, že by mi respondent mohl poskytnout odpovědi, co ho na klubu baví a co je příčinou toho, proč do něho dochází.

Otázka č. 7: „*Co děláš mimo otevření klubu?*“ Položením této otázky mám v úmyslu dozvědět se něco o tom kde, s kým a jakým způsobem respondent tráví čas v době, kdy není klub otevřený.

Otázka č. 8: „*Je něco, co děláš nebo jsi dělal/a, a víš, že bys třeba neměl/a?*“ Otázka je položena záměrně nejednoznačně, neboť jako výzkumník netuším, jaký prvek rizikového chování se může nebo mohl u respondenta projevit. Proto otázku takto formuluji a v případě kladné odpovědi se chci doptávat dále a zjistit něco více o respondentově problému či problémové situaci, kterou v životě zažil.

Otázka č. 9: „*Co bys mi mohl/a říct o spolužácích ve škole?*“ Touto otázkou se zaměřuji na kolektiv přátel, které kolem sebe respondent má. Předpokládám, že mi respondent poví, jaké vztahy má se spolužáky a jestli s nimi tráví čas i mimo školu.

Otázka č. 10: „*Máš v životě nějaký cíl, co bys chtěl/a třeba dokázat?*“ Poslední předdefinovaná otázka se dotýká respondentových plánů do budoucnosti. Domnívám se, že by mi respondent mohl sdělit nějaké své plány či vysněné cíle, kterých chce v životě dosáhnout, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou reálné.

3. Práce se získanými daty

Vzhledem k realizaci nahrávaných polostrukturovaných rozhovorů, z audiozáznamů jsem si získaná data přenesla do psané podoby (viz příloha č. 1–6) a následně jej vytiskla. Rozhodla jsem se tedy podle (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 207) pro jejich přepis. Důvodem byla snadnější manipulace s těmito získanými daty v rámci kódování.

Analýzu nasbíraných dat jsem prováděla prostřednictvím *metody zakotvené teorie*. Jde o (Miovský, 2006, s. 226) shlukování získaných informací, které se společně s jejich analýzou a teorií vzájemně propojují. Z kódů jsem postupně vytvářela kategorie.

Otázku č. 2: „*Co vlastně teď děláš?*“ jsem se rozhodla z důvodu uvedení do problematiky vymezit samostatně jako kategorii. V tabulce jsem každému respondentovi přidělila kód.

Respondent č. 1	práce, škola
Respondent č. 2	škola
Respondent č. 3	volno
Respondent č. 4	práce
Respondent č. 5	škola
Respondent č. 6	škola

Tabulka č. 2: Co vlastně teď děláš?

Otázka č. 2 se vztahovala k tomu, co respondent v současné době dělá, což má zajisté taky vliv na výběr způsobu trávení volného času a jeho kvalitu. Respondent č. 1 na otázku odpověděl takto: „*no já teďka pracuju už, a ještě se vzdělávám, vlastně po základce jsem šel do práce a k tomu chodím na praxe od školy. Mám školu a do toho si jakoby zároveň i vydělávám*“. Respondent č. 2 uvedl: „*jsem v prváku na střední, autokroš*“, navštěvuje tedy pouze školu. U respondenta č. 3 se v odpovědi objevilo, že momentálně nechodí do školy ani v současné době nikde nepracuje. „*Jako já teď nemám školu, já jsem byla na základní škole*“. Na druhou stranu respondent dále uvádí že: „*ale teď jsem si dala teda dvě přihlášky...*“. Respondent č. 4 v současné době na otázku odpovídá takto: „*no já teď pracuju*“, zároveň se zmiňuje že: „*dodělal bych si*

třeba...“. Respondent č. 5 naopak navštěvuje základní školu, což také dokládá jeho odpověď: *„ted’ v devítce, opakuju“*. U posledního z respondentů také figuruje škola, neboť uvedl: *„jo ve škole, já jsem v devítce na základce ještě...“*.

Zde je z odpovědí respondentů vidět, že by se dalo předpokládat, že se vybraní mladiství navštěvující nízkoprahové zařízení, kteří mají již ukončenou povinnou školní docházku, ještě věnují alespoň střednímu vzdělávání, avšak není tomu tak. Domnívám se, že to, co respondent v současné době dělá, zda pracuje nebo se vzdělává, se velmi odráží i na způsobu trávení jeho volného času.

Stejně tak sloužila jako uvedení do problematiky otázka č. 5: *„Jaký pro tebe byl úplně první den na klubu“*, kterou jsem také určila jako samostatnou kategorii. V procesu kódování jsem se opět rozhodla vytvořit pro tuto otázku přehlednou tabulku, ve které jsem ke každému respondentovi přidělila kód.

Respondent č. 1	asi dobrý
Respondent č. 2	asi v pohodě
Respondent č. 3	fajn
Respondent č. 4	těšil se, bavilo ho to
Respondent č. 5	v pohodě
Respondent č. 6	fajn

Tabulka č. 3: Jaký pro tebe byl úplně první den na klubu?

Respondent č. 1 odpověděl: *„no hej jako, tak já jsem tu poprvé byl to už je tak deset let no, a to tady bylo lepší pro mě jako, ale asi dobrý, jo, poprvé asi dobrý“*. Obdobnou odpověď mi poskytl respondent č. 2, který si na svůj první den na klubu moc nevzpomíná. *„No tak to je tak rok dva deset, to si moc nepamatuju teda, to je strašně moc dlouho.“* *„... ale asi v pohodě.“* Respondent č. 3 se také shodoval s těmi předchozími v tom, že od prvního dne v klubu uplynula již velmi dlouhá doba. *„Hej tak to nevím, to je fakt dlouho...“*, *„... ale myslím, že poprvé to bylo fajn jako tak i tak“*. Respondent č. 5 na tuto otázku reagoval slovy: *„už nevím, myslím, že v pohodě ale, jinak bych tady nechodil“*. Ani respondent č. 6 mi odpověď na otázku nepřiblížil, řekl mi že: *„obojí fajn“*, více však informaci nespécifikoval.

Pouze respondent č. 4 si svůj první den na klubu NZDM dokázal vybavit lépe, než co bylo možné zaznamenat z přechozích odpovědí respondentů. „*Já, když jsem sem šel poprvé, to si pamatuju dodnes s bráchou, on říkal, že si tu zahrajeme pinec a tak, takže jsem se těšil spíš, pracovníci tu byli jiní ještě, ptali se jen, jak se jmenuju a kolik mi je a bavilo mě to...*“

Přestože si kromě respondenta č. 4 ostatní své pocity ohledně první návštěvy klubu NZDM nevybavovali, jejich odpovědi byly kladné a vyjadřovaly tak vesměs pozitivní vzpomínku.

3.1 Kódování – otevřené

Prvním krokem metody zakotvené teorie je *kódování otevřené*. V textech přepisů jsou nacházeny jednotky, které představují určité jevy. Z takovýchto jevů, v nichž jsou obsaženy různé pojmy, jsou pak seskládány *kategorie*. Každá taková vzniklá kategorie je dále charakteristická svými *vlastnostmi* a také ještě *dimenzemi* (Miovský, 2006, s.228–229).

Dimenze poté určují ve vztahu k vlastnostem jejich místo na jakési stupnici nebo škále. (Strauss a Corbinová, 1999, s. 50) uvádějí, že je dobré znázorňovat nejen dimenzi ale dimenzionální rozsah.

V přepsaných textech jsem tedy vyhledala pojmy, které se sebou souvisejí a lze je přiřadit k určitému jevu. Tyto kódy jsem třídila za účelem vzniku a pojmenování kategorií, kterých mi kategorizací kódů vzniklo celkem 9.

Kategorie č. 1: Návštěva klubu jako smysluplné trávení volného času

Kategorie č. 2: Možnost činností v klubu jako důležitý činitel trávení volného času

Kategorie č. 3: Vliv blízkého okolí mající podíl na navštěvování klubu

Kategorie č. 4: Podmínky hrající důležitou roli v rozhodování se trávit volný čas na klubu

Kategorie č. 5: Spontánnost a neorganizovanost trávení volného času mimo klub ve vztahu k rizikovému chování

Kategorie č. 6: Média působící ve volném čase

Kategorie č. 7: Rodina jako jeden z prvků promítající se do volného času

Kategorie č. 8: Projevy rizikového chování zasahující do volného času

Kategorie č. 9: Plány týkající se životních cílů a promítající se i do volného času

Údaje jsem zanesla do tabulek a následně pod nimi zvolené kategorie popsal.

Kategorie č. 1: Návštěva klubu jako smysluplné trávení volného času

Vlastnost	Dimenze
Uvolnění	<u>vždy</u> – nikdy
Odpočinek	<u>aktivní</u> – pasivní
Zábava	<u>uvolňující</u> – zbytečná
Nálada	<u>dobrá</u> – špatná
Možnost realizace	<u>vysoká</u> – nízká
Aktivity	<u>spontánní</u> – plánované

Tabulka č.4: Kategorie č. 1

Respondenti uváděli, že návštěva klubu je pro ně důležitá. Dokázali mi říci některé důvody, které spatřují v souvislosti s klubem jako motivaci pro to, do klubu docházet.

Respondent č. 1 uvedl, že: „*no jako trávit volnej čas bych mohl doma a nevím. Ale v tom mém denním plánu to je tak, že můžu sem, je to tady takový uvolnění odpoledne po celým dni*“. Respondent č. 2 se zmínil že: „*anebo taky že si odpočnu, když se mi nechce někdy něco dělat*“. Znamená to tedy, že návštěva klubu není nutně spojena s činnostmi, neboť pro některé respondenty je to místo, kde mají svůj vlastní klid.

Zábavu a dobrou náladu respondenti také zmiňovali. Například respondent č. 5 dodal: „*navíc je to tady fakt vždycky zábava*“ nebo respondent č. 4: „*když nemáme plán nebo sám sem jdu, nechci se nudit a tady je pokaždý dobrá nálada*“.

Možnost realizace spatřuji například u respondentů č. 1: „*protože tady je studio, jakože nahrávací na rap a já přijdu za Dušanem a on mě řekne oukej, můžeš tady na dvě hodky na tři, nahraju nějaký písničky nebo prostě skladbu.*“ a č. 6, který mi sdělil, že: „*prostě mě to tady baví, můžu pokecat i dost se dozvím tady někdy, co jsem třeba nevěděl, jako ne že bych se sám ptal, ale tak dozvím se, je to fajn*“. Je vidět, že díky klubu se tito mladiství mohou rozvíjet, dozvídají se nové informace a mohou se tedy celkově realizovat.

Poslední vlastností, kterou jsem se rozhodla zanést do kategorie jsou aktivity. V souvislosti s nimi respondenti č. 1 a 2 udávali: „*jinak když je velká akce tady nějaká,*

tak jako když jdou kámoši taky, tak jdu s nima“, „*Jako je ale fajn, že si tady můžu dělat co chci, zlepšovat se třeba ve fotbálku“*. Respondent č. 2 ještě dodal, že: „*a to zas jo, zapojím se, s tím nemám problém, mě to tady vážně baví jako. Můžu se právě zapojit, když se něco dělá“*“.

Vzhledem k těmto odpovědím usuzuji, že návštěva klubu hraje v životě těchto mladistvých hlavní roli. Přestože mají možnost se rozvíjet ve svých zájmech, nevnímají klub pouze jako prostor pro nějaké vyžití, ale také jako místo, kde chtějí i odpočívat a uvolnit se.

Kategorie č. 2: Možnost činností v klubu jako důležitý činitel trávení volného času

Vlastnost	Dimenze
Nahrávací studio	<u>naplňující</u> – nesmyslné
Stolní tenis	<u>podstatné</u> – nepodstatné
Fotbálek	<u>podstatné</u> – nepodstatné
Povídání	<u>významné</u> – bezvýznamné
Počítač	<u>využívané</u> – nepoužívané

Tabulka č. 5: Kategorie č. 2

Kategorie představuje nejčastěji využívané činnosti na klubu. Nahrávací studio již respondent č. 1 uváděl ve spojitosti s rapováním: „*já jsem chodím hlavně kvůli tomu studiu“*. Dále je to stolní tenis, který je u těchto uživatelů klubu velmi oblíbeným. „*On říkal, že si tu zahrajeme pinec a tak, ten tu hraju do teď.“* „*A jinak sem chodím hlavně s klukama, zahrát si pinec.“* „*Jdeme si zahrát nejčastějč asi pinec, to nás baví“*. Zmiňovaným byl také fotbálek, například respondent č. 2 uvedl: „*a fotbálek, to hlavně, zas jako ten sport, to mě tady baví“*. Co se týká povídání, o tom hovořilo více respondentů. Například u respondenta č. 1: „*rád pokecám“* nebo respondenti č. 2, 5 a 6: „*anebo prostě pokecat“*, „*tak jako rád pokecám“*, „*prostě mě to tady baví, můžu pokecat“*“.

Jak je zřejmé, popovídat si a probrat různé věci je pro respondenty velmi důležité a zcela jistě to představuje součást jejich setrvání na klubu. Naplňují tím jednu ze svých potřeb a klub jim toto v jeho prostředí umožňuje.

V neposlední řadě jsem uvedla, že činnost klubu, která je pro respondenty důležitá je také počítač. Zmiňují ho ve svých odpovědích celkem tři respondenti č. 1, 2 a 3: „*počítač i*“, „*počítače*“, „*myslím přes počítač normálně*“.

Klub bezesporu nabízí respondentům různé nabídky aktivit, kterých mohou využít. Domnívám se, že je to velkým přínosem v jejich volném čase, neboť nabídka je pestrá a oni si mohou vybrat, čemu se chtějí v dané chvíli věnovat.

Kategorie č. 3: Vliv blízkého okolí mající podíl na navštěvování klubu

Vlastnost	Dimenze
Sourozenci	<u>primární</u> – konečné
Kamarádi	<u>významné</u> – marginální
Pracovníci	<u>žádoucí</u> – nežádoucí

Tabulka č. 6: Kategorie č. 3

V této kategorii se respondenti nejčastěji zmiňovali o svých sourozencích ve spojitosti s mojí otázkou ohledně toho, kdo jim vlastně poprvé řekl o klubu. Respondent č. 3: „*sourozenci určitě*“ nebo respondent č. 5: „*od sourozenců to vím*“. Vnímám proto sourozence jako osoby, které respondenty k navštěvování klubu přivedli a mají tak podíl na tom, že tam docházejí.

Dále respondenti uváděli také kamarády. Je zcela pochopitelné, že kamarádi jsou významnou součástí života všech mladých dospívajících. Proto mě nikterak tyto odpovědi nepřekvapily: „*já sem vždycky přijdu a prostě kámoše tu mám*“, „*ale mám svoje kamarády*“, „*z toho důvodu, že jsem tu prostě s kamarádama*“, „*jo chodil jsem hodně s kamarádama*“, „*a hlavně kamarády*“, „*chodím sem prostě denně se spoustou kamarádů*“.

Velmi pozitivní jsou však zjištění, že respondenti jsou na klubu spokojeni také díky pracovníkům. O nich se někteří zmiňovali a vždy v pozitivním slova smyslu. Respondent č. 3 se o pracovnících vyjádřil takto: „*nejlepší jsou pracovníci, pro mě Andrejka*“, ještě k tomu dodává, že: „*jako kdyby prostě kamarádka nejlepší, která nic nikomu neřekne*“. Respondent č. 4 také nemá s pracovníky klubu žádný problém: „*ted' tady jsou pracovníci v pohodě*“. Pracovníky do své odpovědi promítl také respondent č. 5: „*jsou tady fajn pracovníci*“. Nebo odpověď mluvící za vše respondenta č. 2: „*Dušana znám, strašně moc dlouho, je to fakt dobrej člověk*“.

To, jak respondenti vnímají pracovníky klubu se tedy zcela jistě odráží na jejich docházení. Jak je vidět, respondenti jsou s pracovníky spokojeni, někteří je pokládají za svého velmi dobrého přítele.

Kategorie č. 4: Podmínky hrající důležitou roli v rozhodování se trávit volný čas na klubu

Vlastnost	Dimenze
Přátelé	<u>podmíněné</u> – nepodmíněné
Parta	<u>neškodné</u> – škodlivé
Vztahy	<u>kvalitní</u> – mizerné
Komunikace	<u>dobrá</u> – špatná
Důvěra	<u>silná</u> – slabá

Tabulka č. 7: Kategorie č. 4

Zda se respondent rozhodne ve volném čase pro návštěvu klubu, je také podmíněno tím, jestli je s někým předem domluvený, či se tam vydá i bez toho. Respondenti se většinou shodovali v tom, že se svými kamarády předem domlouvají. V rozhovorech jsem tuto skutečnost zaznamenala v odpovědích například: „*se domlouváme i s pár kámošema*“ nebo „*jako dopředu se s nima domlouvám*“. Dále pak kupříkladu: „*ale jako domlouváme se*“.

Pokud se tito uživatelé chystají navštívit klub, zpravidla se s někým dopředu domluví, aby měli jistotu, že se tam s někým potkají a nebudou na klubu třeba sami. V návaznosti na přátele, kteří zajisté hrají roli v tom, zda se respondent rozhodne zajít na klub, jsem si všimla toho, že spousta z nich zmiňuje také svoji partu. S tou se právě na klubu schází. Například respondent č. 3 uvádí: „*protože tady jsme se dost scházeli*“ obdobně je to u respondenta č. 5: „*ale tady na klubu máme vlastně partu*“.

Dále jsou to celkově vztahy, které panují na klubu. Respondent č. 6 se zmínil, že: „*tady jsou dobrý vztahy*“ nebo i respondent č. 2: „*vztahy se všema tady mám dobrý, tak je jedno, co dělám*“. Nejde tedy jen o vztahy mezi přáteli a pracovníky, ale očividně také mezi ostatními uživateli, kteří klub NZDM navštěvují. To, že respondenti hovoří o vztazích v klubu kladně, o nich může vypovídat, že jsou nekonfliktními lidmi a za zmíněné vztahy jsou rádi.

Do této kategorie jsem ještě zařadila komunikaci. Určitě je důležité, pokud mezi sebou mládež vzájemně komunikuje a zdá se, že je toto hledisko podstatné i pro některé respondenty, například respondent č. 2 uvedl: „*tak je jedno, co dělám, tady mluví všichni se všema*“.

Ještě jsem se v rámci této kategorie rozhodla zařadit důvěru. Ta je dle mého názoru opravdu významným ukazatelem, který určuje, zda se uživatelé cítí na klubu dobře. Přestože by mohla souviset přímo s pracovníky, chtěla jsem ji vymezit, neboť ji další respondenti zmiňovali v těchto formách: „*to je asi nejvíc pro mě, jakože on*“. Nebo také: „*tady vím, že když se vyzpovídám, když jsem smutná jen ji, tak mě poslouchá, vždycky když já se na něco zeptám, tak mě odpoví a i obráceně, když ona se na něco zeptá, tak odpoví. Jako kdyby prostě kamarádka nejlepší, která nic nikomu neřekne, a tak jako důvěru k ní mám úplně dobrou*“. Důvěru spatřuji také v odpovědi respondenta č. 5: „*ale tady jsem rád tak nějak mezi svýma jakoby*“. Řekla bych, že mladí lidé navštěvující klub si navzájem důvěřují, a to jak mezi sebou, tak s pracovníky. Toto zjištění hodnotím velmi pozitivně.

Předchozí kategorie se vztahovaly na klub NZDM. Vyznačovaly se především tím, co je pro tyto dospívající důležité v souvislosti s navštěvováním klubu. Není to však pouze místo, kde se jedinec může jednoduše nějakým způsobem odreagovat. Celkově si myslím, že klub NZDM znamená pro respondenty bezpečné prostředí, ve kterém se nejen že mohou, ale chtějí třeba i dále rozvíjet a realizovat. Je to prostor, který vnímají jako součást svého volného času. Uvádějí, že zde mají dobré vztahy nejen mezi sebou, ale také s pracovníky. Skutečnost, která mě mile potěšila je i to, že mladiství mají chuť se s klubem více ztotožňovat a být jeho součástí i mimo jeho zdi. Ostatně, jak projevila zájem například respondent č. 6: „*tak jak kdy, podle toho, co to je. Ale jako byly i nějaký výlety jsem slyšel, to bych asi jel, jsem ještě nebyl*“.

Kategorie č. 5: Spontánnost a neorganizovanost trávení volného času mimo klub ve vztahu k rizikovému chování

Vlastnost	Dimenze
Venku	běžné – výjimečné
Léto	ovlivňující – nemá vliv
Šantovka	občas – často

Doma Partner/ka Spolužáci	<u>málo</u> – hodně <u>rozhodující</u> – nerozhodující <u>vůbec</u> – někdy
---------------------------------	---

Tabulka č. 8: Kategorie č. 5

Kategorie nazvaná jako spontánnost a neorganizovanost trávení volného času mimo klub mi přijde důležitá. Přestože respondenti uváděli, že volný čas tráví většinou v klubu nízkoprahového zařízení, velmi mne zajímalo, jak tráví svůj čas právě mimo klub. Z odpovědí respondentů jsem se tedy dozvěděla, že: „*jdeme s kámošema ven si někam sednout třeba*“, „*a pak jsem třeba celý den venku*“, „*tak jsme hodně venku*“ či „*To chci být venku*“. Specifičtěji se jedná o pobyt venku zejména: „*já chodím do parku nebo na hřiště*“ nebo „*jdeme do parku*“.

Zaujal mne také fakt, že respondenti uvedli, že právě ven chodí především v létě a tam tráví svůj volný čas. Tedy i vliv počasí a ročního období rozhoduje o návštěvě klubu. To také uváděli respondenti v rozhovorech: „*jako když je venku zima, jsme tady hlavně, v létě spíš po venku*“, „*když je zima, tak jsem doma anebo tady v klubu, když je*“, „*v létě sem moc nechodím, to míň*“, „*když počasí není, tak takhle třeba nebo tady v káčku, když je teplo tak jsme hodně venku*“. Respondent mimo jiné dodává že: „*Tak v létě víc, než tady ohledně toho fotbalu jsem o hodně víc na hřišti, a hlavně u vody*“.

Dále mě překvapilo, že se respondenti zmiňovali o trávení volného času v obchodním domě. Respondent č. 6 přímo uvedl že: „*ted'ka chodíme všichni do Šantovky hodně*“ nebo například respondent č. 3: „*hodně do Šantovky chodíme s kámošema*“.

Doma se respondenti moc nezdržují. Respondent č. 1 například uvádí: „*protože jinak moc nejsem doma*“ i respondent č. 3 okrajově zmínil, že: „*tak jsem byla i doma, jako moc jsem netrávila čas tam*“.

Někteří respondenti tráví čas mimo klub zejména pokud mají partnera či partnerku. Respondent č. 3: „*no jsem s přítelem na něho hodně čekám, protože on má školu*“. „*No tak to je 95 % mého času volného*“, „*jsem s přítelkyní a omezil jsem venek s kamarády*“, „*a pak jsem s přítelkyní*“, „*o víkendu jsem s přítelkyní*“. Tato zjištění ohledně trávení času s partnerem či partnerkou mě nepřekvapují, je pochopitelné, že chtějí mít soukromí, které rozhodně nemohou na klubu očekávat.

Do této kategorie jsem dále zařadila ještě spolužáky. Domnívala jsem se, že vztahy se spolužáky budou respondenti udržovat i mimo rámec školy, ale zde jsem se v domněnkách mýlila. Respondenti uvádějí, že přestože jsou nebo byly vztahy se spolužáky dobré, jinde než v prostředí školy spolu čas netrávili. Respondent č. 5 se vyjádřil: „*jo, jsou fajn, bavíme se, ale jako že bysme spolu šli ven to ne*“. Stejně to vidí i respondenti č. 6: „*jako občas se potkáme, ale já mám svoje kamarády, jiný, se kterými jsem v tom volným čase právě*“ a č. 1: „*jako nebavilo mě to s nima úplně, hlavně s nima jsem ven nechodil*“.

Kategorie č. 6: Média působící ve volném čase

Vlastnost	Dimenze
Facebook	<u>významné</u> – nemající vliv
Messenger	<u>klíčové</u> – nedůležité
Instagram	<u>nepodstatné</u> – podstatné
TV	<u>nemající vliv</u> – ovlivňující

Tabulka č. 9: Kategorie č. 6

V souvislosti s technologiemi, sociálními sítěmi a tak podobně jsem si nemohla nevšimnout, že se respondenti velmi často zmínili především o Facebooku. Založený účet na něm má každý z respondentů a je tak součástí volného času těchto mladistvých. Respondent č. 1 například řekl: „*no Facebook mám, takže tam jsem právě že hodně*“. Ostatní respondenti v souvislosti s Facebookem uvádějí: „*no tak přes Facebook, ale jenom, když se potřebu domluvit, jinak tam moc nechodím si myslím*“ současně tento respondent dodává: „*denně dvacet půl hodinky*“. Dále „*jako Facebook mám, ale zakazuju si to*“ či „*nezaseknu se na Facebooku do jedenácti, jinak nesleduju, kdo tam co dává za s***ky. Jen když si píšu, jsem tam dlouho*“. Respondent č. 5 se ohledně Facebooku vyjádřil takto: „*i kvůli Facebooku, tam se domlouváme i s pár kámošema s přítelkyní, jako online jsem furt, ale nevisím na tom úplně*“.

Neoddělitelnou součástí Facebooku je Messenger. Zvolila jsem ho do této kategorie samostatně, neboť je sice součástí, ale neplatí, že Facebook rovná se zákonitě Messenger. Ostatně o tom se zmínil například respondent č. 3: „*občas na Messenger, napíšu na pět minut a odtud odejdu. Facebook jako takovej mě nezajímá*“.

Instagram z vybraných mladistvých užívá pouze respondent č. 4: „*třeba přes Instagram sleduju slavný lidi, co poslouchám*“. Respondent č. 3 o Instagramu prohlásil: „*měla jsem i instagram, tam mě furt chodili nějaký kluci do půl těla bez trička, a tak na to se koukat nebudeš žejo*“.

Facebook a Messenger vzbuzují v respondentech především zájem v rámci konverzování. Není se čemu divit, neboť současná doba formu takové komunikace nabízí a mnohdy už i vyžaduje.

Usuzuji ale, že respondenti například uvádějí, že stejně jako Instagram pro ně není nikterak zajímavá zrovna tak i televize. „*No tak na telku nekoukám vůbec*“ či sdělení respondenta č. 3: „*a ráno se ráda spíš tak jako to mám puštěný koukám na Ulici na Ordinaci, Divoký anděl, zprávy nekoukám, protože spát chodím už třeba v půl osmé.*“.

Kategorie č. 7: Rodina jako jeden z prvků promítající se do volného času

Vlastnost	Dimenze
Sourozenci	<u>společné</u> – rozdílné
Domácí práce	<u>automatické</u> – s příkazem
Domácí zvíře	<u>rozhodující</u> – nerozhodující
Hlídaní	<u>přijatelné</u> – nepřijatelné

Tabulka č. 10: Kategorie č. 7

Rodina je jedna z oblastí, která svým způsobem bezpochyby zasahuje do volného času. Pod tuto kategorii jsem zařadila sourozence. O těch se respondenti totiž zmiňovali právě v souvislosti s volným časem. Doptávala jsem se jich, jestli a jak tráví se svými sourozenci svůj volný čas a zda mají něco společného.

Respondent č. 1 ohledně společně stráveného času se sourozenci uvedl: „*no jasně my jsme většinou hrávali všichni furt fotbal*“, respondent č. 2: „*jo jo, chodíme spolu jako ven, někdy zahrajeme fotbal, vždycky doma nebo tak nebo zajdem na kofolu a na takovýhle věci*“. Již tady je krásně poznat, že respondenty se sourozenci pojí nějaký společný zájem. Dále respondenti zmiňují například: „*jo tak to tancování děláme společně, ale tancujeme jenom já, ségra a starší*“ nebo „*to jo, doma hodně kecáme spolu, jako jsme takový kamarádi jakoby, když něco vymyslí jeden, tak jako jsme spolu v pohodě.*“. Jsem mile překvapena těmito zjištěními, myslím si, že společné

zájmy v rodině jsou skvělé už jen v tom, pokud dospívající jedinec třeba teprve hledá něco, co by mohl ve volném čase dělat.

Ohledně domácích respondentů uvádějí, že se na nich podílejí. Jedná se většinou o rutinní věci jako: „*jo musím, jako hodně uklízet právě*“, „*jako jinak nic vynesu koš, když jdu ven tak to jo, pokoj si uklidím, jinak asi nic moc*“, „*tak jasně asi jenom vynést koš, to je moje*“, „*takže třeba vím, že mám jít do obchodu, tak jdu něco nakoupím, vynesu koš, toto toto a tak*“. Ještě například respondent č. 2: „*a pomáhám mamce uklízet, umýt nádobí a takovýchle věcí*“.

Co se týká domácích zvířat, někteří respondenti mají doma psa, o kterého se ale starají rádi. Respondent č. 4 například řekl: „*jo o psa, on je jako ségry pes, ale já ho jdu vyvenčit nebo si s ním doma hraju*“. Nebo také respondent č. 1: „*jojo, máme psa. Stará se o něj spíš mamka, ale jako snažím se i já, a tak když jdu večer ven vždycky, tak ho vezmu třeba*“. Určitě vnímám jako správné, že se respondenti ve svém volném čase angažují v pomoci o domácnost a starají se o domácí zvířata. Učí se tak míře zodpovědnosti, což rozhodně nemůže být na škodu. Pouze jeden respondent se zmínil o tom, že ve volném čase hlídá svého sourozence nebo synovce. „*Někdy hlídám brášku a taky synovce*“.

Kategorie č. 8: Projevy rizikového chování zasahující do volného času

Vlastnost	Dimenze
Cigarety	<u>často</u> – vůbec
Marihuana	<u>vyskytující se</u> – neobjevující se
Školní problémy	<u>vážné</u> – malicherné
Záškoláctví	<u>nepravidelné</u> – pravidelné

Tabulka č. 11: Kategorie č. 8

Vzhledem ke stanovisku, že respondenti jsou mladiství s rizikovými projevy chování, rozhodla jsem právě pro tuto kategorii. Představuje oblasti, které spadají pod rizikové a které současně respondenti uvedli v rámci realizovaných rozhovorů.

Nejvíce se do odpovědí promítalo kouření tabákových výrobků. Respondent č. 1 například uvádí, že: „*a tak dáme pár cigár, kouřím docela*“ či také respondent č. 2: „*no tak jako kouřím*“. Respondent č. 6 se zmínil o tom, že podle něho: „*Jo jako kouřím hodně a asi dost, pořád*“, „*ale bez cigarety bych to nedal asi. To jako potřebuju*“.

Dále jsem zaznamenala kromě kouření tabákových výrobků také experimentování a užívání konopných látek. Z výpovědí respondentů uvádím například od respondenta č. 1: „no tak třeba jako trávu, a to je pro mě denní chléb“ nebo také respondent č. 2: „trávu jenom jsem zkusil párkrát“.

Někteří respondenti nechtěli sice problém specifikovat, ale bylo z jejich odpovědí jednoduché odvodit, že ve škole měli nějaký problém. Více však se mnou o událostech v rámci rozhovorů odmítli hovořit. Jako příklad uvádím odpověď respondenta č. 4: „já jsem byl normálně na střední, ale tam jsem měl fakt průsery, a tak jsem to musel ukončit“, „udělal jsem si ho jako ve škole, souvisel se školou a nerad bych o tom mluvil nechci prostě“. Respondent č. 1 se také zmiňuje o nějaké události pouze ale takto: „byl z toho opravdu velké problém. To se jim prostě nelíbilo, takže jsem z toho teďka v pastáku“.

Musím přiznat, že jsem se domnívala, že respondenti nebudou mít problém s tím, situaci trochu více přiblížit. Nicméně bylo vidět, že opravdu nemají zájem, se mi s tím svěřovat. Také záškoláctví se promítlo do odpovědí některých respondentů. „no jako jsem šel za školu třeba kvůli přítelkyni“ nebo „jo to je asi už od šestý třídy jsem to tak dělal. Jako že jak jsem vyrůstal, tak mě zajímalo, jaký to bude za školou, takže to jsem jako by párkrát byl za školou“.

Nejvíce mne z rozhovorů s respondenty překvapily odpovědi naznačující některé závažné situace, které se odehrály ve školním prostředí. Myslím si, že se z událostí, které měly své jisté následky respondenti poučili nebo se za ně možná v současné době stydí. „protože jsem se bála školy, prostě tam něco bylo a nechci to říkat moc jo“. Proto o nich nechtěli více hovořit. Každopádně se domnívám, že život jde dál a ani oni sami nechtějí některé věci zažívat znovu.

Kategorie č. 9: Plány týkající se životních cílů a promítající se i do volného času

Vlastnost	Dimenze
Vyučení	<u>rozhodující</u> – nerozhodující
Práce	<u>významné</u> – nevýznamné
Rodina	<u>klíčové</u> – nedůležité
Záliby	<u>podstatné</u> – nepodstatné
Organizace volného času	<u>vyžadující</u> – nevyžadující

Tabulka č. 12: Kategorie č. 9

Z této kategorie jsem měla opravdu radost. Respondenti totiž mají plány do budoucna, o které již v současné době usilují, aby se jim jejich životní cíle vyplnily.

O tom, mít dobré vyučení se zmiňuje například respondent č. 3: „*ted' jsem si dala teda dvě přihlášky na prodavačské práce a kuchařské práce a prvního března to tam jdu dát, tak jsem zvědavá, jestli mě to vyjde*“. Respondent č. 5 uvedl: „*no autoelektrikáře nebo automechanika, to se budu hlásit i na školu*“.

O práci respondenti hovoří především v tomto smyslu: „*to je hlavně hlavní a co bych chtěl, tak hlavně pracovat a pracovat, prostě dělat dělat dělat*“. „*já taky chci pracovat. Kdybych dodělala školu, tak bych radši tu prodavačku v obchodě, to by bylo pěkný, ale i ta pomocná síla v kuchyni by bylo fajn, oni dost hledají*“. Respondent č. 4 odpověděl v souvislosti s plány do budoucna takto: „*jako baví mě auta, byl jsem na oboru s autama než byl průser, dodělal bych si třeba profesionálního řidiče jako povolání, to by bylo super tohle dělat*“.

Dále jsem pod kategorii zařadila rodinu. O té respondenti mluví velmi často ve spojitosti s životními cíli. Například respondent č. 4: „*a hlavně rodinu velkou mít, zázemí svoje. Jako co je můj sen, a to jsem říkal aj i na klubu hodně, třeba do třiceti se odstěhovat do ciziny a postavit si malej skromnej domeček u moře a být tam s dětma a přítelkyní se kterou jsem ted', to je takovej jako malej sen, vize no*“.

Uvádím také dále záliby. Velmi mě těší, že respondenti chtějí u svých zálib zůstat: „*no já bych nechtěl přestat s tím rapem*“.

V neposlední řadě jsem pod tuto kategorii zahrнула ještě schopnost organizování volného času. „*Jo jako myslím na to, když vím, že něco chci stihnout na druhý den, tak napíšu přítelkyni, že se najím, dám vědět co bude druhý den, prostě naplánuju si to předem, když je to pro mě důležitý. Hodně o tom přemýšlím*“.

Jsem velmi ráda, že respondenti se zmiňovali o svých zájmech, snech a přáních. Ještě příjemněji na mě zapůsobilo, že pro to něco dělají, vědí, že je proto nutné něco obětovat. S tím souvisí také to, že si organizují svůj volný čas a přemýšlejí o tom co dělají a co dělat budou.

3.2 Kódování – axiální

Mým dalším krokem v rámci kódování bylo *kódování axiální*. Jedná se o prostor mezi tímto a kódováním otevřeným. Údaje, které jsem si v otevřeném kódování již určila a uspořádala, jsem nyní znovu prošla a přeskládala jej novým

způsobem. Ve spojitosti s kategoriemi jsem vytvářela další možné souvislosti (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70).

Opírala jsem se o tzv. kódovací paradigma. Nejprve jsem si určila a zvolila ústřední myšlenku, která představuje zkoumaný *jev*. Na tento jev působily určitým způsobem *příčinné podmínky*, které byly příčinou vzniku zkoumaného jevu. V axiálním kódování se dále objevuje také tzv. *kontext*. Ten zahrnoval souhrn vlastností, které jev ovlivňovaly. *Intervenující podmínky* jevu náležely a určovaly kladné nebo záporné podmínky, kterými byl jev podmíněn. *Strategie jednání* představovala v souvislosti s respondenty soubor interakcí na zkoumaný jev. Posledním prvkem axiálního kódování jsou *následky*. Představovaly stavy, které v důsledku zkoumaného jevu nastaly (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70–78).

Údaje náležící axiálnímu kódování jsem zanesla do tabulky.

Jev	subjektivní vnímání volného času
Příčinné podmínky	záliby, přátelé, parta, vztahy, sourozenci
Kontext	komunikace, klub, aktivity, trénink, práce, škola
Intervenující podmínky	problémy ve škole, rizikové chování, vztahy s pracovníky, přetrvávající záliby z dětství
Strategie jednání	možnost realizace, důvěra a podpora ze strany pracovníků, činnosti na klubu, nové zájmy, organizování volného času
Následky	navštěvování klubu, plány a životní cíle, postupné eliminování rizikových prvků, setrvání a rozvíjení zájmů

Tabulka č. 13: Axiální kódování

V závislosti na údajích axiálního kódování jsem vytvořila schéma, které vyznačuje vzájemnou součinnost jednotlivých složek. Tento *paradigmatický model* tedy znázorňuje součinnosti subkategorií a kategorií, z nichž vzniká určité stanovisko (Strauss a Corbinová, 1999, s. 72 a 73).

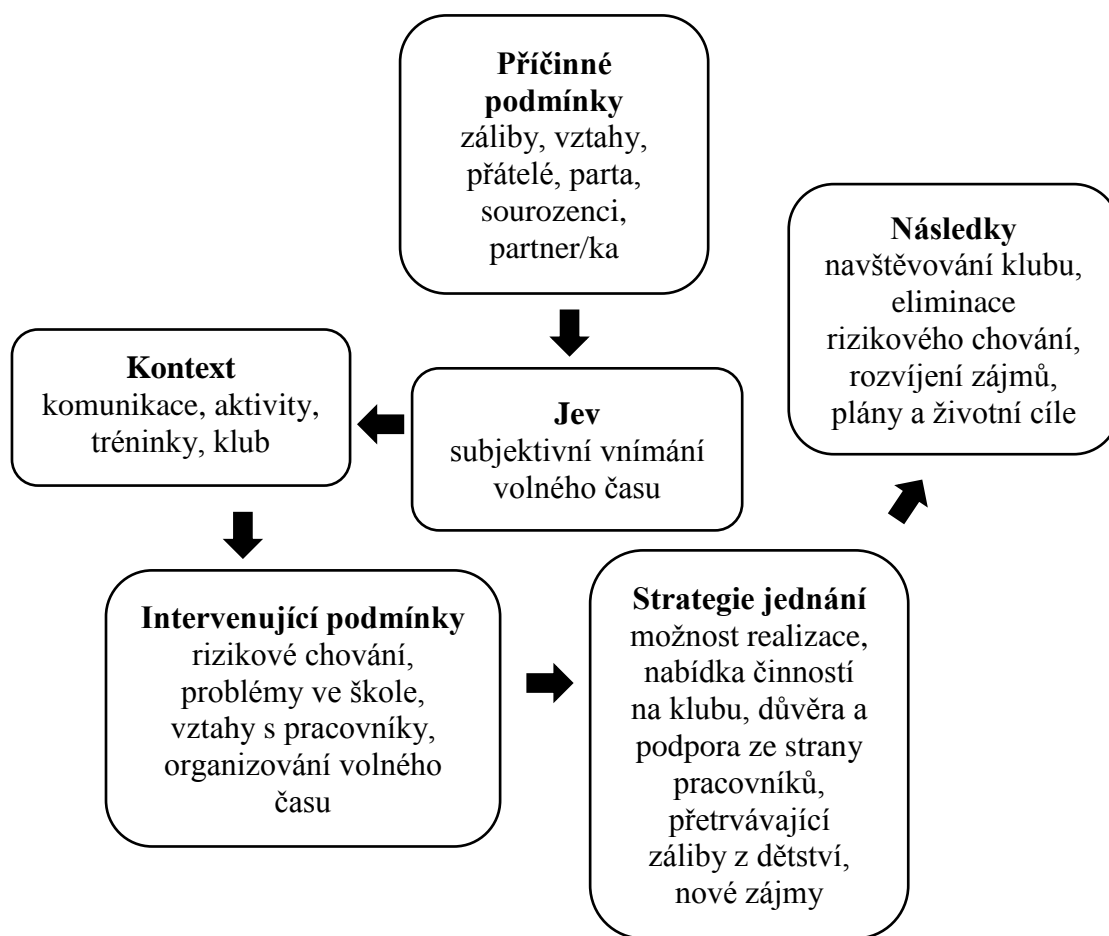

Schéma č. 3: Paradigmatický model

3.3 Kódování – selektivní

Třetí fázi kódování představuje *kódování selektivní*. Toto kódování je realizováno na základě předchozího axiálního kódování, ve kterém se již pracovalo s kategoriemi, jejich vztahy, souvislostmi, s vlastnostmi a dimenzemi. Selektivní kódování je závěrečnou fází metody zakotvené teorie. Jedná se o snahu výzkumníka o jakési zakotvení na abstraktnější úrovni. Proces, který selektivní kódování představuje, je založen na nalezení tzv. *centrální kategorie*, od níž jsou odvíjeny ostatní a případně dále rozvíjející se kategorie (Strauss a Corbinová, 1999, s. 86 a 87).

V kontextu zkoumaného jevu a zjištění jsem si jako centrální kategorii zvolila *navštěva klubu jako smysluplné trávení volného času*.

Po vytyčení centrální kategorie jsem k tomuto hlavnímu konceptu vztahovala některé ostatní kategorie obsažené již v paradigmatickém modelu v závislosti na

dimenzích. Z průběhu jakéhosi klastrování jsem získané údaje zanesla do schématu a následně kostru selektivního kódování v textu níže popsala.

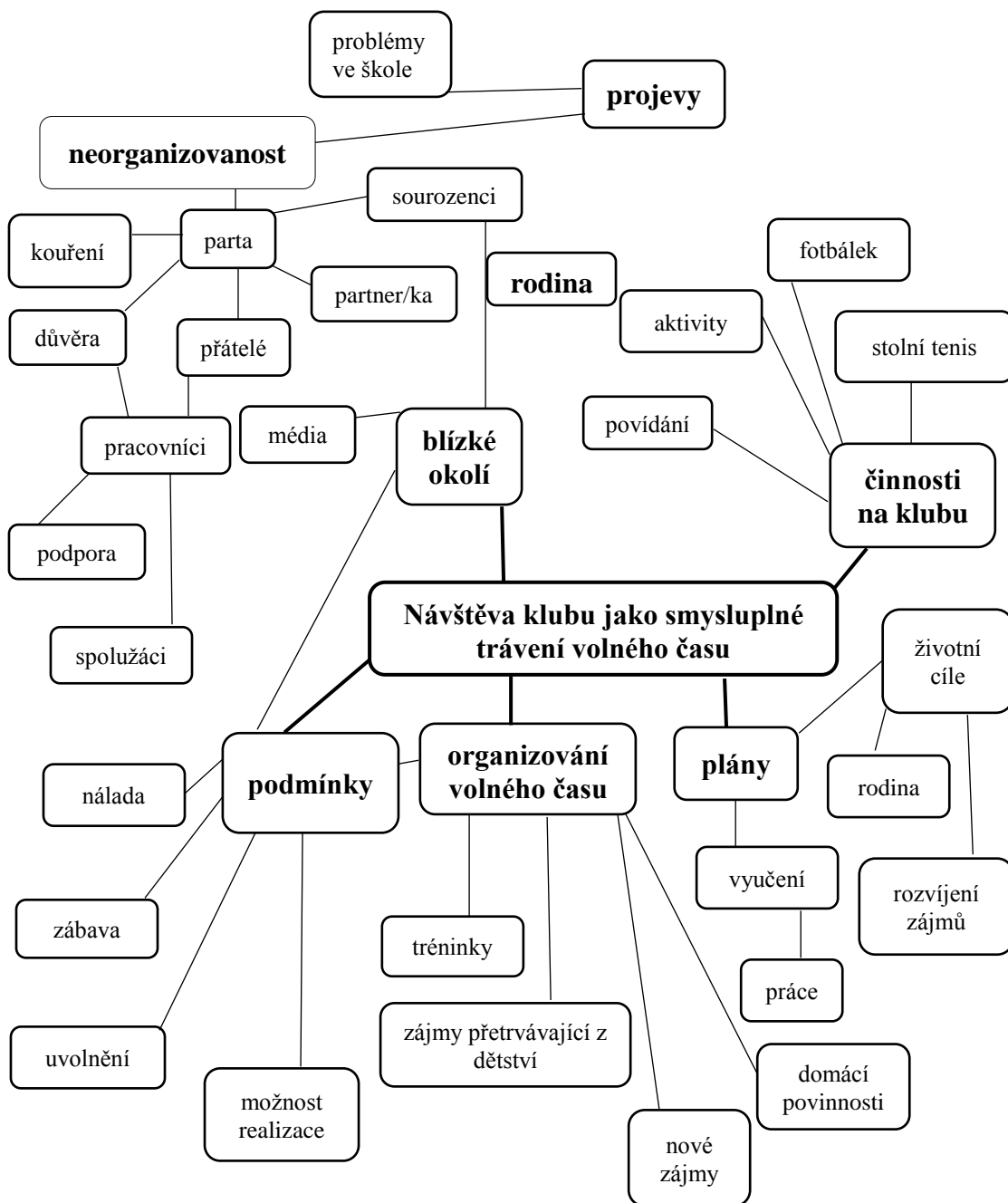

Schéma č. 4: Kódování selektivní

Centrální kategorii představuje **návštěva klubu jako smysluplné trávení volného času**.

Nejvyšší podíl na navštěvování klubu nízkoprahového zařízení má blízké okolí dospívajících jedinců. Jsou jimi zejména sourozenci, se kterými mají dobré vztahy a které je do tohoto prostředí ve většině případů přivedli. Někteří navíc služeb nízkoprahového zařízení nadále využívají. Podstatou návštěvy klubu ve volném čase jsou kamarádi, kteří sehrávají důležitou roli v životě mladých lidí, s nimiž mohou sdílet své názory a postoje. Volný čas v prostorách klubu chtějí mladí lidé trávit i se svými partnerkami a partnery. I to je důkazem toho, že se zde cítí dobře. Přestože parta představuje pro tyto mladistvé silné pouto, rozvoj stávajících forem rizikového chování jakými jsou například kouření tabáku a marihuany se v důsledku trávení společného volného času v prostorách klubu dostává do pozadí spolu se spontánností a neorganizovaností trávení volného času venku ve vztahu k rizikovému chování. Dřívější problémy v rámci školy se stávají minulostí v rámci nově tráveného volného času je na ně nahlíženo jinak.

S navštěvováním klubu těmito uživateli dále úzce souvisejí vztahy s pracovníky, které jsou založeny na důvěře a podpoře. Čas strávený na klubu, který je současně vnímán jako bezpečné prostředí, pro jeho klienty znamená uvolnění a odpočinek. Přináší jim dobrou náladu, pobaví se tam, i přestože zábavu předem neočekávají. To vše dále doplňuje možnost se realizovat. Postoj k pracovníkům a aktivní podpora z jejich strany podporuje dospívající jedince zůstat u svých zájmů, zmírňovat negativní dopady plynoucí z konfliktů, objevovat své silné stránky prostřednictvím pestré nabídky činností. Fotbálek, stolní tenis, nahrávací studio, odborná pomoc ve spoustě otázkách, mít kam jít, aktivity, trávení volného času na místě, které má svá pravidla, tohle všechno mladistvé posiluje a formuje. Nacházejí nové zájmy, u kterých setrvávají a které se pro ně stávají naplňujícími. Média jako Facebook a jiné slouží zejména pro potřebnou komunikaci, ve volném čase nepředstavují prioritu.

Přítomnost na klubu je pro tyto skupiny dospívajících zajímavá a to i přes to, že někteří již pracují či se současně vzdělávají. Zásluhou nabízených činností klubu NZDM a aktivním trávením volného času organizují svůj život tak, aby mohli klub navštívit. Přemýšlí o svých plánech do budoucna a snaží se jít naproti tomu, co si sami stanovili. Klub nízkoprahového zařízení je pro ně díky pracovníkům jakýmsi průvodcem v hodnotách a postojích. Usilují o vyučení, nalezení dobré práce a založení

spokojené rodiny. Návštěva klubu tedy není pouhým strávením volného času adekvátním způsobem, ale ukrývá i vyšší hodnoty, kterými jsou vlastní životní cíle těchto mladých lidí.

4. Diskuse

V souvislosti s realizací polostrukturovaných rozhovorů bylo cílem odpovědět na zvolené výzkumné otázky. Hlavní otázka zjišťovala, jakým způsobem je volný čas tráven nyní? Zdrojem odpovědí vztahujících se k této hlavní otázce se staly zejména otázky pokládané v rámci realizovaných rozhovorů, jimiž byly otázka č. 3: „co tě baví ve volném čase“, č. 6: „kvůli čemu klub navštěvuješ“ a č. 10: „máš v životě nějaký cíl, co bys chtěl/a třeba dokázat“. Každý respondent zmínil nějakou činnost či aktivitu, které se věnuje nebo kterou má rád. Jednalo se například o tanec, fotbal, box nebo rapování. V souvislosti s tím uváděli respondenti i důvody, které souvisely s jejich zájmy a byly příčinou navštěvování nízkoprahového zařízení stejně tak, jako význam mít kde být s kamarády a popovídat si.

Domnívám se, že klub NZDM je místem, které je pro tyto mladistvé velmi cenné v souvislosti možností trávit volný čas v bezpečném prostředí a mezi takovými lidmi, mezi kterými panují dobré vztahy a příjemná atmosféra.

Dílčí výzkumnou otázkou: „co ovlivňovalo náplň volného času před návštěvou nízkoprahového zařízení?“ jsem zjistila, že se tyto respondenti již v dětství věnovali některým ze svých koníčků nebo navštěvovali nějaký volnočasový kroužek. Většina respondentů u některých svých zálib setrvala a rozvíjí je dále, část z nich se jim sice již nevěnuje, ale za to objevila nové zájmy, které je baví.

Další z dílčích výzkumných otázek zněla: „s kým byl volný čas nejčastěji tráven?“. Respondenti jmenovali zejména své přátele a partu. Se spolužáky ze školního prostředí uvedli sice vztahy jako dobré, nicméně svůj volný čas v přítomnosti těchto vrstevníků mimo školu netráví ani jeden z nich. Někteří z dotazovaných dále uváděli své partnery, se kterými jsou ve volném čase.

Dílčí výzkumná otázka: „co vedlo k projevům rizikového chování“ ve většině odpovědí respondenti konkrétní příčinu vzniku rizikového chování blíže nespécifikovali. Respondenti zmiňovali převážně problémy související se školou. Pouze jeden z respondentů uvedl, že spouštěčem rizikového chování ve formě užívání marihuany byl náhlý vzestup jeho oblíbenosti mezi ostatními.

Odpovědi související s dílčí výzkumnou otázkou: „jaká byla/je motivace pro návštěvu NZDM, očekávání“ se vesměs mezi respondenty shodovaly. Ti uváděli nejvíce jako důvod návštěvy klubu nabídku jejich činností, odpočinek, uvolnění,

možnost se realizovat a dále rozvíjet, popovídat si s kamarády a strávit volný čas s přáteli. Na druhou část dílčí výzkumné otázky nebylo možné plně odpovědět, neboť respondenti si očekávání, která původně před první návštěvou nízkoprahového zařízení měli, již nevybavují.

Poslední dílčí výzkumnou otázkou bylo: „co vedlo ke změně podoby trávení volného času? Jednalo se zejména o uzavření kapitol vztahujících se k problémům souvisejících se školou, nalezení nových zájmů a budování plánů do budoucna. Respondenti si začali uspořádat své hodnoty a postoje k životu.

Axiální kódování sloužilo k nalezení dalších souvislostí ve vztahu ke zjištěním ohledně subjektivního vnímání volného času vybraných mladistvých s rizikovými projevy chování navštěvujících nízkoprahové zařízení. Hlavní myšlenku jsem zvolila na základě zkoumaného jevu, kterým bylo subjektivní vnímání volného času vybraných mladistvých.

Jako příčinné podmínky na základě získaných údajů, které zvolený jev vyvolávají, jsem uvedla záliby, přátele, partu, vztahy a sourozence, jež jsou důvodem podoby trávení volného času těchto mladistvých.

Kontextem spatřuji komunikaci, klub, aktivity, tréninky, práci a školu, jako soubor nutností podmiňujících vnímání trávení volného času. Intervenujícími podmínkami se v tomto kontextu staly problémy ve škole, rizikové chování, vztahy s pracovníky a přetrvávající záliby z dětství, které buď ztěžovaly či ulehčovaly kvalitu trávení volného času. Strategii jednání jsem určila jako možnost realizace sebe sama, důvěra a podpora ze strany pracovníků, zapojování se do činností na klubu, nacházení nových zájmů a v neposlední řadě schopnost organizování si svého volného času. Jedná se o reakci na prostor volného času a jak je využíván.

Za následky vycházející ze strategie jednání v konečném důsledku jsem uvedla navštěvování klubu, plány a životní cíle, postupné eliminování rizikových prvků, setrvání a rozvíjení stávajících zájmů. Je to tedy jakýsi soubor událostí a situací, kterými se vybraní mladiství vyznačují v souvislosti s nakládáním s volným časem

Posledním krokem kódování bylo kódování selektivní. Jako centrální kategorii jsem zvolila návštěvu klubu jako smysluplné trávení volného času. Od této kategorie se odvíjelo vnímání volného času mladistvých, ze kterého vyplývá, že tito mladí dospívající lidé chtějí klub navštěvovat ze své vlastní vůle a využívají možností, které

jim jsou v souvislosti s klubem NZDM nabízeny. To je tedy spatřováno jako smysluplné trávení volného času, neboť v souvislosti s návštěvou klubu jsou provázány další okolnosti, které ovlivňují život těchto mladistvých. Jedná se o sourozence, přátele, partnery, pracovníky, činnosti a aktivity. To vše je provázané a v součinnosti právě v souvislosti s navštěvováním nízkoprahového zařízení.

Domnívám se, že údaje vyplývající ze sestavených kazuistik jednotlivých respondentů jsou nejen vhodné jako údaje ohledně uvedení do problematiky, ale také korespondují s danými zjištěními, neboť návštěva klubu NZDM je pro tyto mladistvé klíčová, zejména v období dospívání. Každý respondent má své vlastní důvody návštěvy NZDM, které souvisejí nejen s trávením volného času v kontextu využívání volnočasových aktivit. Jedná se také o místo, které některým vybraným mladistvým pomáhá uspořádat si své myšlenky a vydat se v životě správnou cestou.

Závěr

Diplomová práce se zabývala tématem volného času mladistvých s rizikovými projevy chování v souvislosti s navštěvováním nízkoprahového zařízení. Cílem diplomové práce bylo zjistit subjektivní vnímání volného času vybraných mladistvých v souvislosti s návštěvou nízkoprahového zařízení jako prostředku k eliminaci rizikového chování. Dílčí cíle závěrečné práce směřovaly k charakteristice období dospívání, popsání možných projevů rizikového chování, analýze volného času vybraných mladistvých a zodpovězení výzkumných otázek.

Teoretická část práce se zabývala tématy vztahujícími se k volnému času, jeho stručným vývojem v historickém kontextu a postavením výchovy ve volném čase. Dále se věnovala právě období dospívání v souvislosti s nastupujícími biologickými procesy a objevujícími se psychologickými aspekty typickými pro tuto životní etapu adolescentů. Nadále zmiňovala rizika a definovala pojem mladiství. Kapitola věnující se rizikovému chování nejprve objasnila jeho výskyt vybranými příčinami a následně se zabývala vybranými projevy rizikového chování, jež jsou spatřovány jako typické ve vztahu k dospívajícím. V oblasti prevence se zaměřila dále na školní problémy, zmínila některá preventivní opatření a také termín resilience ve vztahu k mladistvým. Poslední kapitola teoretické práce uzavírala oblast nízkoprahově orientovaná sociální práce věnující se nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež, vybraným formám sociální práce, krizím u dospívajících a specifikám romských skupin.

Zde byly stanovené dílčí cíle, s úmyslem charakterizovat období dospívání a popsat možné rizikové projevy chování, splněny.

V reakci na zpracovávání teoretických poznatků na základě uvedených pramenů literatury, bych ráda vyzdvihla informace čerpané od autora Petra Klímy. Ten ve vztahu práce s mladistvými zdůrazňuje, že nezáleží na tom, zda se jedná o sociálního pracovníka nebo pedagogického pracovníka volného času. K tomuto názoru se osobně přikláním. V souvislosti s NZDM je to především sociální pracovník, který zároveň plní roli vychovatele. Kromě právního předpisu týkajícího se kvalifikací a požadavků na tyto profese z hlediska zákona není v jejich smyslu až takový rozdíl. Sociální pracovník plní funkci autority i přítele. Zároveň v otevřeném působení zařízení je on vedoucím pracovníkem z hlediska usměrňování volného času dospívajících docházejících do klubů, který může pedagogicky ovlivňovat. Vztah těchto dvou subjektů se musí vzájemně respektovat, udržovat a stále obohacovat,

protože má nezaměnitelný a také nedocenitelný vliv na celkové vnímání atmosféry a zhodnocování volného času.

Podle mého názoru byly zvolené uvedené prameny literatury, ze kterých jsem při zpracovávání teoretické části práce čerpala, vybrány vhodně k povaze daného tématu práce. Domnívám se, že zmíněné statistiky, jež jsem v některých pasážích textu uváděla, byly taktéž vhodně zvolenými. Jednalo se například o celosvětový průzkum užívání tabáku mládeží (Global Youth Tobacco Survey), evropský projekt zabývající se užíváním alkoholu a ostatních drog ve vztahu k adolescentům (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) či mezinárodní průzkum Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Co-operation and Development) mapující vztah k alkoholu.

Ve výzkumné části diplomové práce jsem pomocí kvalitativní výzkumné strategie analyzovala volný čas vybraných mladistvých a v rámci závěrečné diskuse zodpověděla dílčí výzkumné otázky, čímž jsem splnila další dva ze svých stanovených dílčích cílů.

V diplomové práci jsem si kladla za cíl zjistit subjektivní vnímání volného času vybraných mladistvých v souvislosti s návštěvou nízkoprahového zařízení jako prostředku k eliminaci rizikového chování. Vzhledem k nízkoprahovému zařízení ve smyslu široké nabídky aktivit, rozvoje stávajících i dřívějších zájmů a podpoře pracovníků, mladiství svůj volný čas organizují a naplňují ho takovými činnostmi, které pro ně mají význam. Navštěvování klubu tedy souvisí se smysluplným trávením volného času, který tito mladí lidé mohou sdílet se svými sourozenci a především přáteli. Budují své plány a formulují si své životní cíle. Tyto faktory a okolnosti jsou tedy podle mého názoru ukazatelem kvalitně stráveného volného času, jež je v takovéto podobě prevencí vzniku nebo dalšího rozvoje rizikového chování.

Výhodu realizovaného výzkumu spatřuji ve zjištěních, že vybraní mladiství nepředstavují neorganizovanou skupinu mládeže, přestože jsou klienty nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a projevíly se, či se u nich stále projevují některé z forem rizikového chování. Naopak rizikové chování většinou ustupuje do pozadí a do popředí se dostává skutečnost, že tito mladí lidé využívají svůj volný čas k realizaci sebe sama v bezpečném prostředí klubu NZDM. Ten je v jejich volném čase podporuje v činnostech, které je baví. Umožňuje jim trávení volného času způsobem, díky němuž jsou schopni vytvářet své plány do budoucna a směřovat ke svým vlastním životním cílům. Přínos výsledků diplomové práce může být optimálním

například pro Olomoucký kraj, který je z určité části finančním podporovatelem nízkoprahového zařízení. Na druhé straně mohou být tato zjištění pozitivní zpětnou vazbou pro samotné kontaktní a sociální pracovníky daného nízkoprahového zařízení.

V rámci dosažení dalších výsledků souvisejících s tímto realizovaným výzkumem by bylo zajímavé, zaměřit se i na jiná nízkoprahová zařízení v Olomouckém kraji a výzkum realizovat plošněji. Bylo by relevantní taková zjištění dále komparativně analyzovat, neboť je možné, že mnou realizovaný výzkum přinesl takové výsledky, které mohly být ve vztahu k vybraným respondentům a zvolenému nízkoprahovému zařízení pouze ojedinělým případem.

Seznam literatury

- BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- BUDÍNSKÁ, Martina. Nenech to být. O projektu. *Názory odborníků*. www.nntb.cz FaceUp Technology s.r.o, ©2018. [online]. [cit. 30. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.nntb.cz/o-projektu/>
- CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. *Pubertáči a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Praha: Portál, 2010. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-662-9.
- COLEMAN, John. a Ann. HAGELL. *Adolescence, risk and resilience: against the odds*. Hoboken, NJ: J. Wiley & Sons, c2007. ISBN 978-0-470-02503-1.
- ČECH, Tomáš. In: MIOVSKÝ, Michal et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-89-7.
- ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
- DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.
- DOLEJŠ, Martin, Ondřej SKOPAL a Jaroslava SUCHÁ. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4181-8.
- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3379-1.
- CHOMYNOVÁ, Pavla a Kateřina GROHMANNOVÁ. Drogová situace v České republice v roce 2016. *Zaostřeno*. [online]. Úřad vlády České republiky. 2017, 4. 12. 2017; (5): 2. [cit. 12. 3. 2018]. ISSN 2336-8241. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32733/787/Z5_2017.pdf
- JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- KABÍČEK, Pavel, MIZEROVÁ Linda a Štěpán SULEK. Syndrom rizikového chování v dospívání (možnosti efektivní prevence v oblasti abúzu návykových látek).

- Pediatr. praxi*. [online]. Solen. 2010; 11(1): 46–48. [cit. 27. 2. 2018]. ISSN 1803-5264. Dostupné z: <https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2010/01/11.pdf>
- KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- KLÍMA, Petr. In: JEDLIČKA, Richard et, al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KRAUS, Ludwig et al. *ESPAD Group (2016), ESPAD Report 2015: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2016 [cit. 28. 3. 2018]. ISBN 978-92-9497-110-4. Dostupné z: <http://www.espad.org/sites/espad.org/files/TD0116475ENN.pdf>
- KUCHAŘOVÁ, Věra et al. *Zpráva o rodině 2017*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV). 28. 4. 2017 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31403/Zprava_o_rodine_2017.pdf
- KUKLA, Lubomír. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- Metodické dokumenty (doporučení a pokyny)*. www.msmt.cz. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), ©2013–2018. [cit. 1. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

- MIOVSKÝ, Michal. *Drogy jsou v Česku brány jako něco normálního, může za to i postoj prezidenta*. In: DVTV. [internetový pořad]. Moderuje Martin Veselovský. Aktuálně.cz. Economia, a.s. ©1999–2018. 12. 04. 2016. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/miovsky-drogy-jsou-v-cesku-podcenovany-a-brany-jako-neco-nor/r~6c0519fc00bd11e6be7c0025900fea04/>
- Na křižovatce kultur, aneb, Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*. Praha: NIDM – Národní institut dětí a mládeže, 2010. ISBN 978-80-86784-91-5
- NECHANSKÁ, Blanka. *Péče o pacienty s poruchami příjmu potravy v ČR v letech 2010–2016*. [online]. Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS ČR), Praha. 11. 10. 2017; (6):2. [cit. 20. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/rychle-informace/pece-o-pacienty-s-poruchami-prijmu-potravy-v-cr-v-letech-2010-2016>
- NEŠPOR, Karel. *Karel Nešpor ve Dvaceti minutách Radiožurnálu*. In: Dvacet minut Radiožurnálu. [rozhlasový pořad]. Moderuje Helena ŠULCOVÁ. ČRo Radiožurnál. 13. 5. 2015 17:05. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3383653>
- OPASCHOWSKI, Horst. 2017. *Biographie und Werdegang*. opaschowski.de [online]. Prof. Dr. Horst Opaschowski, ©2017. [cit. 28. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.opaschowski.de/biographie-und-werdegang/>
- PALATA, Luboš. *Romové zůstávají nejslabší skupinou, mladí se podle Unie dál propadají*. idnes.cz [online]. MAFRA, a. s. © 1999–2018 3. září 2017, 20:27. [cit. 28. 4. 2018]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/romove-zhorsena-situace-evropska-unie-fondy-vzdelani-pfu-/zahranicni.aspx?c=A170901_152121_zahranicni_pmk
- PASTOR, Zlatko, WEISS, Petr a Dagmar SIGMUNDOVÁ. Trends in Sexual Behavior in Czech Schoolchildren between 2002–2014. *Central European Journal of Public Health*. [online]. National Institute of Public Health. 2017 Jul; 25 (Suppl 1): S64–S68. [cit. 1. 4. 2018]. Dostupné z: <http://apps.szu.cz/svi/cejph/archiv/2017-sup-13-full.pdf>
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

- Physical activity*. who.int [online]. World Health Organization, World Health Organization (WHO), ©2018. February, 2018 [cit. 10. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs385/en/>
- PROCHÁZKA, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80247-4451-3.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787728.
- PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9.
- SASSI, Franco. *Tackling harmful alcohol use: economics and public health policy*. [online]. Paris: OECD Publishing, 2015. ISBN 978-92-64-18106-9. [cit. 10. 4. 2018]. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/tackling-harmful-alcohol-use_9789264181069-en#page4
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
- SKOPALOVÁ, Jitka. *Záblesky bezpečí dítěte*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2567-2.
- SLÁMA, Jan, IHM, Pavel a David ŠPUNAR. Nenech to být. *O projektu*. www.nntb.cz FaceUp Technology s.r.o, ©2018. [online]. [cit. 31. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.nntb.cz/o-projektu/>
- SOVINOVÁ, Hana a Lenka KOSTELECKÁ. *Czech Republic 2016 Country Report (GYTS)*. [online]. Praha: Státní zdravotní ústav České republiky (ÚZIS ČR), 2018. [cit. 19. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/zavislosti/koureni/Country_Report_2016_GYTS.1.2018.pdf
- SUCHÁ, Jaroslava a Martin DOLEJŠ. *Agresivita, depresivita, sebehodnocení a impulzivita u českých adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5044-5.
- ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2947-3
- TREPÁČOVÁ, Martina, et al., 2017. Řidičské styly: klasifikace, metody výzkumu a specifika mladých řidičů. *Psychologie pro praxi*. Přehledová studie. Univerzita Karlova, Praha: Karolinum. LII (1), 26. ISSN 1803-8670.

- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZAJÍČEK, Robert. *Děti lezou na vagony z nudy, popáleniny elektrickým proudem jsou nejhorší zranění, říká expert*. In: DVTV. [internetový pořad]. Moderuje Martin Veselovský. Aktuálně.cz. Economia, a.s. ©1999–2018 30. 10. 2017. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/deti-lezou-na-vagony-z-nudy-popaleniny-elektrickym-proudem-j/r~5b40a48cb3e611e780320025900fea04/>
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. [online]. [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. [online]. [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
- Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
- ZEMANOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4492-5.
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016 (ve srovnání s rokem 2015)*. Policie České republiky. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky (MVČR), Praha. Květen, 2017 [cit. 20. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>

Seznam schémat

Schéma č. 1: Pojímání adolescence

Schéma č. 2: Rizikové chování mezi normalitou a patologií

Schéma č. 3: Paradigmatický model

Schéma č. 4: Kódování selektivní

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vybraná zjištění z kazuistik

Tabulka č. 2: Co vlastně teď děláš?

Tabulka č. 3: Jaký pro tebe byl úplně první den na klubu?

Tabulka č. 4: Kategorie č. 1

Tabulka č. 5: Kategorie č. 2

Tabulka č. 6: Kategorie č. 3

Tabulka č. 7: Kategorie č. 4

Tabulka č. 8: Kategorie č. 5

Tabulka č. 9: Kategorie č. 6

Tabulka č. 10: Kategorie č. 7

Tabulka č. 11: Kategorie č. 8

Tabulka č. 12: Kategorie č. 9

Tabulka č. 13: Axiální kódování

Seznam zkratek

CDC – Centers for Disease Control and Prevention

CRAFFT – Car, Relax, Alone, Forget, Friends, Trouble

č. – číslo

ESPAD – European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs

GYTS – Global Youth Tobacco survey

HBSC – Health Behavior in School-aged Children

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NCD – Non-communicable disease

NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

s. – strana

tzv. – takzvaně

ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky

WHO – World Health Organization

Seznam příloh

Příloha č. 1: Informovaný souhlas respondenta

Příloha č. 2: Kazuistiky

Příloha č. 3: Přepis rozhovorů

Informovaný souhlas respondenta

Souhlasím s poskytnutím nahrávaného rozhovoru za účelem kvalitativního výzkumu k závěrečné diplomové práci a dále s poskytnutím naprosté anonymity a důvěrného zachování osobních údajů mezi mnou a výzkumníkem bezprostředně před i po skončení rozhovoru.

Dne:

Podpis:

Respondent č. 1: Chlapec, 17 let

Chlapec se narodil v Olomouckém kraji. Ve třech měsících si ho vzala k sobě domů babička. Žijí společně v bytě, kde je možný přístup na společnou zahradu. S rodiči se vidá, mají dobrý vztah. Celkem má pět sourozenců. Šestiletou sestru, devítiletého, dvanáctiletého, šestnáctiletého a sedmnáctiletého bratra. Se sourozenci má vztahy také dobré, společně s bratrem hrávali fotbal. Babička na tom není v současné době zdravotně dobře, proto ji v domácnosti velmi pomáhá. Jedná se zejména o nakupování, vynášení koše a tak podobně. Stará se také o psa, který je spíše jeho matky, ale rád s ním chodí ven na procházky. Do sedmé třídy se věnoval sportovním aktivitám, hrál fotbal, florbal, navštěvoval kroužek juda. Tréninky měl třikrát týdně od pondělí do pátku, v sobotu většinou hrával zápasy. O klubu v nízkoprahovém zařízení se dozvěděl poprvé od své sestřenice, která ho tam poprvé téměř před deseti lety přivedla.

Rizikové chování chlapce je spatřováno v záškoláctví, které praktikoval již od šesté třídy. Zároveň také začal kouřit tabák a marihuanu. Důvodem tehdy byla zvýšená oblíbenost v kolektivu. V důsledku toho byl také poslán do výchovného ústavu. Více se již nechce k daným událostem vracet a hovořit o nich.

V současné době si chlapec dodělává střední vzdělání a díky praxím i pracuje. Rád tancuje a kreslí grafity, jeho vášní je však rapování. Tomu se věnuje už téměř tři roky. Je také motivací docházení na klub, kde je možné navštěvovat nahrávací studio, ve kterém se chlapec jako rapper angažuje již dva roky. Na klubu se zdrží většinou tak dvě až tři hodiny, současně je to místo, kde si rád popovídá s ostatními přáteli i pracovníky. Jak sám uvádí, rád by si co nejdříve našel dobré zaměstnání a věnoval se ještě více rapování, které vidí náplň svého života.

Z výše popsaného je viditelné, že je pro chlapce klíčové docházení na klub. Zde se může rozvíjet a realizovat v činnostech, které upřednostňuje, jsou pro něho důležité a kterým se ve volném čase chce i nadále věnovat. Návštěva klubu je tedy nejen trávením volného času chlapce, ale také forma sekundární prevence, kdy nový zájem, v tomto případě rapování, zaujímá první místo ve využívání volného času.

Respondent č. 2: Chlapec, 16 let

Chlapec se narodil v Olomouckém kraji. Bydlí s rodiči a sourozenci v panelovém domě. Staršímu bratrovi je dvacet let, mladšímu patnáct a sestře devět let. Se sourozenci má dobrý vztah, spojují je společné venkovní aktivity jako například fotbal, rádi si spolu jdou někam posedět. V dětství se věnoval baseballu, u kterého ale nezůstal, bavil ho fotbal a zajímal se o auta. Vztahy se spolužáky označil jako dobré, ale čas s nimi netráví. Doma pomáhá s úklidem, umývá nádobí, dále se stará o psa, kterého doma mají. Na klub se přišel podívat poprvé asi v devíti letech, dozvěděl se o něm od kamarádů a vzali ho tam starší bratr s bratrancem.

Rizikové formy chování jsou spatřovány v kouření tabáku, na který je chlapec zvyklý a občasném užití marihuany.

Chlapec je v současné době v prvním ročníku na střední škole, jedná se o obor autokrošař. Jeho opravdu velkým koníčkem je ve volném čase box, který úspěšně navštěvuje už druhým rokem. Tréninky má třikrát týdně, ale jelikož ho tento druh sportu velmi baví, trénuje každý den, chodí do posilovny anebo běhá. Volný čas tráví zejména s přáteli, na klubu si s nimi rád zahraje stolní tenis nebo fotbálek. Klub je pro něho důležitý, baví ho to tam a zapojuje se i do některých aktivit. Vztahy s pracovníky má opravdu dobré. V budoucnu plánuje především úspěšně dokončit školu a založit si živnostenský list v souvislosti s autodílnou, časem třeba mít i svoji vlastní firmu. V boxu by rád zkusil stát se profesionálem.

Přestože chlapec ohledně svého života poskytl málo informací, i z tohoto je možné usuzovat, že klub je pro něho důležitou součástí jeho života. Vztah s pracovníky má dobrý, v boxu se rozvíjí i právě díky klubu.

Respondent č. 3: Dívka, 16 let

Dívka se narodila v Olomouckém kraji. Bydlí s matkou a jejím přítelem, s nimiž nemá dobré vztahy. Má celkem sedm sourozenců, z toho tři vlastní a čtyři nevlastní. Žije v bytě s přístupem na dvorek s mladšími sourozenci, dvanáct, jedenáct a šest let a dvacetiletým bratrem. Nejstarší bratr a osmnáctiletá sestra už mají své rodiny a bydlí jinde. Se sourozenci je společně pojí od dětství tanec, neboť její teta takový kroužek vede. Tréninky navštěvovala každý čtvrtek, před víkendovým vystoupením i dvakrát nebo třikrát týdně. Na tanec přestala docházet minulý rok, kdy současně ukončila povinnou školní docházku. Vztahy se spolužáky označila jako dobré. Hodně pomáhá v domácnosti, uklízí a hlídá synovce nebo mladšího sourozence. O klubu se dozvěděla poprvé od sourozenců, jak je to dlouho si už nevzpomíná.

Rizikové prvky chování nebyly zcela konkrétní, dívka pouze uvedla, že se školy velmi bála, protože se objevil nějaký problém. Více však odmítla událost popsat a dodala, že v důsledku toho se rozhodla mít rok volno. Dříve trávila volný čas s partou, nyní spíše domácími povinnostmi a především se svým přítelem. Ten chodí do školy a podle dívky se často chová majetnický.

Klub navštěvuje zejména z důvodu silné důvěry k pracovníkům, cítí se tam bezpečně a má jistotu, že se může někomu svěřit, popřípadě se poradit ohledně partnerského vztahu. Dále jsou důvodem také kamarádi, kteří jsou všichni uživateli klubu NZDM. V současné době si dívka podává dvě přihlášky na střední školy. Jedná se o vyučení prodavačka v obchodě a pomocná síla do kuchyně. Dívka má nové plány, chce především mít dodělanou školu a najít si práci, která ji bude bavit. Také by se ráda ve volném čase vracela zpět k tanci.

Z výše uvedeného lze získat dojem, že přestože se dívce stalo něco, co ovlivnilo její život, rozhodla se po určité pauze pro nový začátek. Podporou se jí stali pracovníci klubu, od kterých si ráda nechá poradit a pomoci. Klub je zároveň místem, kde může trávit volný čas různými aktivitami a činnostmi.

Respondent č. 4: Chlapec, 17 let

Chlapec pochází z Olomouckého kraje. Žije s rodiči a sourozenci v bytě. Má celkem čtyři sourozence. Mladšího bratra, kterému je deset let, dvanáctiletou sestru a dva starší dvacetileté bratry – dvojčata, kteří ale žijí u babičky s dědou. Vztahy s nimi má dobré. Od mala se věnoval fotbalu, házené, ve čtvrté třídě zkusil chodit do dramatického kroužku. Se spolužáky ve třídě si v rámci prvního stupně moc nerozuměl, ale na druhém se to změnilo a označil je jako dobré. V domácnosti pomáhá, občas vynese koš a uklízí si svůj pokoj. Stará se o sestry psa, venčí ho nebo si s ním hraje. Svůj první den na klubu popisuje tak, že se těšil, vzal ho tam poprvé jeho bratr, zahráli si stolní tenis a moc ho to bavilo.

Rizikové chování chlapec vykazoval v průběhu střední školy, měl takové problémy, z důvody nichž musel školu opustit, protože byl vyloučen. Zdůrazňoval, že problém se netýkal alkoholu ani drog, více se však o tom nechtěl bavit. Objevilo se u něho i chození za školu, příčinou bylo, že chtěl být s přítelkyní. Marihuanu i tabák kouřil.

V současné době chlapec pracuje. Na klub dochází ve volném čase, kde je rád se svými přáteli a přítelkyní. Náplň jeho volného času tvoří poslech hudby, rád si zahraje fotbal. Má velké plány do budoucna, rád by zkusil znovu střední školu a věnoval se automobilům. Jeho snem je stát se profesionálním řidičem. Na klubu se se svými plány svěřuje, rád by se například odstěhoval do ciziny a tam žil.

Z rozhovoru s chlapcem bylo patrné, že problém, kvůli němuž byl nucen ukončit vzdělávání na střední škole ho trápí dodnes. Důležité pro něho však je, nevzdat se svých životních cílů a plánů. Ze svých chyb se poučil a hodlá navázat v životě na to, kde skončil.

Respondent č. 5: Chlapec, 15 let

Chlapec pochází z Olomouckého kraje. Má celkem tři starší bratry, nejstaršímu je dvacet tři let, dalšímu dvacet dva a třetímu osmnáct. Ještě má mladší sestru. Kromě nejstaršího bratra žijí všichni společně v panelovém domě. Vztahy se sourozenci uvádí jako dobré. V domácnosti převážně pomáhá, když je potřeba. Navštěvuje devátou třídu základní školy, jejíž poslední ročník opakuje. Se spolužáky má bezproblémové vztahy, ale stýká se s nimi jen v rámci školního prostředí. Klub navštěvuje již dlouhou dobu. Věnuje se především boxu, který je pro něho volnočasovou aktivitou.

Prvky rizikového chování jsou spatřovány zejména v kouření tabákových výrobků a dřívějším experimentováním s užíváním marihuany v rámci party.

V současné době si chlapec dokončuje základní vzdělání. Má v úmyslu pokračovat ve vzdělávání na střední škole v oboru autoelektrikář nebo automechanik. Klub navštěvuje zejména z toho důvodu, že zde může trávit čas se svými přáteli a partnerkou. Vztahy s pracovníky klubu má dobré, rád si popovídá i s nimi. V rámci aktivit nabízených klubem nejčastěji využívá stolní tenis.

Z textu výše vyplývá, že chlapec má své plány do budoucna a ví, čemu by se chtěl věnovat. Klub je pro něho místem představující bezpečné zázemí, odpočinek a příjemně strávený volný čas.

Respondent č. 6: Chlapec, 16 let

Chlapec pochází z Olomouckého kraje, navštěvoval klub již dříve, poté se na nějaký čas odstěhoval a nyní je zpět. Má dva starší sourozence, kteří již mají své rodiny a žijí jinde a dva mladší, se kterými společně bydlí v panelovém domě. V domácnosti pomáhá zejména tím, že vynáší koš, jinak když je o něco požádán, rodičům vyhoví. Ti jsou rádi, že čas tráví právě v NZDM. O klubu se dozvěděl před lety od kamarádů. Co se týká kolektivu ve třídě, ten uvádí jako dobrý. V dětství ho bavila nejvíce tělesná výchova, věnoval se fotbalu.

Chlapec vykazuje rizikové chování zejména v kouření tabáku, na kterého je již silně zvyklý. Kouří nehledě na ostatní členy party a podle jeho slov ve velké míře.

Klub navštěvuje téměř denně z důvodu, že se může vidět na dobrém místě s přáteli a má tam svůj volný čas pro sebe. O víkendech jezdí k setře. Občas se díky klubu dozví i nějaké nové informace, které ho zaujmou. Z činností, které klub nabízí ho nejvíce baví kulečnick, využívá i počítače. V budoucnu by chtěl hlavně pracovat a mít rodinu. Přemýšlí také o tom, že půjde na střední školu, aby měl v životě větší šanci, že bude moct dělat to, co ho baví.

Trávení volného času v prostředí klubu je pro chlapce důležité. S podporou pracovníků se může dále rozvíjet a být s přáteli. Je zjevné, že mu není lhostejná jeho budoucnost v souvislosti s jeho odhodláním přihlásit se na střední školu.

Příloha č. 3: Přepis rozhovorů

Respondent č. 1: Chlapec, 17 let

Prvně se tě zeptám na to, co tě bavilo, když jsi byl ještě dítě?

Já jsem d'ál nejdřív fotbal, pak florbal a pak jsem dělal judo.

A to bylo kdy?

To bylo na základce. No ještě jsem vlastně odmalička dělal fotbal a pak jsem začal tancovat, ale pak jsem to nějak zahodil a začal jsem dělat ten florbal a fotbal jenom.

A můžeš mi říct, jak moc času jsi těm koníčkům věnoval v týdnu?

Tak já jsem třikrát týdně vlastně chodil do toho florbalu a dvakrát týdně fotbal. To jsem vlastně chodil jenom pondělí středa tréninky a pak v sobotu zápasy.

Super a co tě teda baví ve volném čase?

No... teď vlastně vůbec. Já teďka dělám rap a kreslím dost grafity vlastní, to tancování je ale nějak furt ve mně no, si tancuju rád i sám, baví mě to, a tak to dělám, když mám čas.

A s tím florbalem, fotbalem a judem to bylo jak? Proč a kdy jsi s tím skončil?

No to jsem prostě skončil nějak nevím, ale bylo to v sedmý třídě.

Dobře, děkuju. Zeptám se tě, co vlastně teď děláš?

No já teďka pracuju už, a ještě se vzdělávám, vlastně po základce jsem šel do práce a k tomu chodím na praxe. Mám školu a do toho si jakoby zároveň i vydělávám.

Teďka se tě zeptám trochu na rodinu, pověz mi něco o ní?

Jo no tak nejdřív jakože mám sourozence, mám jich šest. No a mám jednu ségru mladší, ty je šest, pak tady je vlastně jeden brácha, tomu je kolik no devět asi já nevím fakt, pak ještě jeden, tomu je dvanáct, pak jsem vlastně já pak starší brácha, tomu je šestnáct a ještě starší, tomu je taky sedmnáct.

Dobře a máte se sourozenci nějaký společný koníček nebo něco co děláte spolu a co vás baví?

No jasně my jsme většinou hrávali všichni furt fotbal, pak jsem začal chodit do kroužku i s tím bráchou, že se přidal, že to chce taky dělat, tak jsme to tak dělali dva roky a pak to zahodili, on taky začal dělat jinej sport.

A můžu se zeptat, jak bydlíte všichni pohromadě?

No, já bydlím u babičky vlastně, aspoň mám na všechno klid prostě.

A můžu se tě zeptat proč?

No bydlím tam vlastně od narození od svých tří měsíců a prostě to tak je, nechal bych to bejt.

Dobře, děkuju, nevadí. A jak to u babičky vypadá?

No je to normální byt a je tam u toho vlastně zahrada, takže když tam přijdou kámoši tak uděláme něco třeba, dáme stůl a pokecáme.

A co nějaká domácí zvířata, máte?

Jojo, máme psa. Stará se o něj spíš mamka, ale jako snažím se i já, a tak když jdu večer ven vždycky, tak ho vezmu třeba.

To je od tebe hezký, že pomáháš.

Jo tak já se snažím doma babičce hlavně pomáhat, protože vlastně ona má špatnej dech, ona nemůže vůbec dýchat, ona se vlastně ani nehne pak, takže třeba vím, že mám jít do obchodu, tak jdu něco nakoupím, vynesu koš, toto toto a tak. Ale většinou právě jenom v sobotu v neděli, když jsem doma, protože jinak moc nejsem doma.

A ještě mi pověz, jak to zvládáš, školu a práci?

No jako jak kdy, jako někdy se cejtím úplně zatíženej no a pak že úplně zaneprázdněnej víš jak.

A jak o tom přemýšlíš?

No je jasný, že si to musím nějak promyslet, zorganizovat, takže o tom dost přemejšlim.

No a jak se pohybuješ po městě? Jezdíš MHD nebo tak?

No jako kolo myslíš, a tak na to nejsem, takže mam svoje nohy a ty mi pomáhaj dost.

Dobře. A teďka ke klubu, jaký pro tebe byl úplně první den?

No hej jako, tak já jsem tu poprvé byl to už je tak deset let no, a to tady bylo lepší jako mnohem.

Jako v jakým smyslu lepší, proč?

No já jsem sem přišel se starší sestřenkou a ona tady byla ta nejstarší a jako oblíbená a jak jsem tady byl takhle malinkej, tak vlastně starší si mě jako by úplně oblíbili a začal jsem sem chodit úplně často, to tady byla ještě Míša, jestli víš, nevíš jo a Verča a to tady bylo taky dobrý. Teď jsem tady jakože už starší sám za sebe, ale to tu tak řekne každěj.

Tak jo. A ještě se tě zeptám, kvůli čemu klub navštěvuješ?

Já jsem chodím hlavně kvůli tomu studiu. Protože tady je studio, jakože nahrávací na rap a já přijdu za Dušanem a on mě řekne oukej můžeš tady na dvě hod'ky na tři, nahraju nějaký písničky nebo prostě skladbu.

A jak dlouho tu, tak býváš, když bys mi měl říct průměrně?

No jako ty dvě tři hod'ky tady jsem normálně. Většinou.

A co kamarádi tady na klubu, jak to tady máš?

Jo já sem vždycky přijdu a prostě kámoše tu mám, rád pokecám. Jako dopředu se s nima domlouvám, prostě přijdu, se tu bavím se všema hodně, ale jako taky se třeba se mnou někdo domluví, ale já to úplně nedomlouvám.

A když už, tak jakým způsobem se teda domlouváte?

No facebook mám, takže tam jsem právě že hodně, takže takhle.

Jakože messenger máš na mysli?

No jako spíš ne, myslím přes počítač normálně, protože já, když jsem měl ještě telefon, a to už si ani nepamatuju, kdy vlastně naposled jsem měl telefon, to jsem ho buď ztratil anebo já nevím, prostě zmizel někde, no, a tak když jsem měl telefon, tak jsem byl furt furt furt na facebooku no, takže to jsem měl i data.

Dobře. A co děláš, když není zrovna klub? Takže čtvrtek, víkendy nebo když je venku teplo a hezky? Co děláš mimo otevření klubu?

No jdeme s kámošema ven si někam sednout třeba. V létě sem moc nechodím, to miň, jsme pak spíš venku.

A co děláte po venku?

No tak pokecáme, a tak dáme pár cigár, kouřím docela.

S tím souvisí moje další otázka, je něco, co děláš a víš, že bys třeba neměl?

No tak třeba jako trávu, a to je pro mě denní chléb. Už to je asi tak dva a půl roku, co hulim.

Takže od základky?

No jo ale jako jinak to je jako, já, když chodil ještě na základku, tak jsem byl takovej, že jsem neměl moc kamarádů a mě ta tráva přivedla jakoby, že mi to pomohlo, jako vím že to škodí, jakože co to to, jak to chodí, ale mě to právě jako sblížilo víc ke kámošům a toto toto. Začal jsem víc chodit s kámošema jakože většíma ven. Že je to lepší no.

A zeptám se tě, máš přítelkyni, se kterou bys trávil volný čas?

Ne tak teďka nemám žádnou, s kámošem jsem.

A co bys řekl o spolužácích na základce?

No tam to nebylo dobrý, jako nebavilo mě to s nima úplně, hlavně s nima jsem ven nechodil, jsem spíš s těma staršíma byl, to bylo hned lepší. Takže na základce šlo to, jak jsem řekl.

A když jsi na klubu nezapomeneš někdy na to, že máš chuť třeba na to cigó nebo tak?

No, jakože jo nebo vlastně ne, tak teď jsem se do toho úplně zamotal. Takhle, já jako normálně jdu si zapálit, ale když jsem třeba zapojenej do aktivity, tak je pravda, že si na to ani nevzpomenu.

A kombinuješ to třeba s alkoholem, máš nějaký oblíbený?

Ne, alkohol je něco, co já nemám vůbec rád. Fakt jako ne.

A co ve škole? Když bys měl shrnout nebo zhodnotit školu klidně od základky, bavila tě?

No tak jako nebavila vůbec, to jsem se kolikrát i tak trochu ztratil nebo tak.

Jakože jsi šel za školu?

Jo to je asi už od šestý třídy jsem to tak dělal. Jako že jak jsem vyrůstal, tak mě zajímalo, jaký to bude za školou, takže to jsem jako by párkrát byl za školou.

A neměl jsi s tím někdy problém?

Jo tak to jsem teda měl. Byl z toho opravdu velkej problém. To se jim prostě nelíbilo, takže jsem z toho teďka v pasťáku. Jako docházím tam.

Promiň, ještě jednou prosím tě, říkal jsi byl jsi nebo že jsi?

No jako teď zrovna nejsem že jo, ale jako jo jsem teďka. A to bylo prostě jak říkám kvůli tomu, že jsem nechtěl chodit do školy, nebavilo mě to a pak tam k tomu byla ta tráva. Prostě tak jako nechtělo se mi nic tam.

A myslíš si, že když chodíš sem do klubu a máš tady možnost té své aktivity, co to pro tebe znamená, jaký to je?

Jo já rapuju tři roky a jako dva roky už nahrávám ve studiu. A to mě baví, to je pro mě hodně.

Takže jít sem a nahrát něco, přemýšlet o tom, děláš to rád, takhle trávit volný čas, jak to bereš?

No jako trávit volnej čas bych mohl doma ale to moc ne a nevím. Ale v tom mým denním plánu to je tak, že můžu sem, je to tady takový uvolnění odpoledne po celým dni. A pak už mě napadne něco jinýho, třeba potkám kámoše a něco nebo tak.

A když jsi doma, co děláš?

No tak na telku nekoukám vůbec, spíš ráno vstanu a už jdu v sedm hodin ven za kámošema. A pak jsem třeba celej den venku. A přijdu domů třeba v jedenáct. Protože někdy dělám noční a někdy dělám i ranní. To ale vím vždycky dopředu. Takže tam jdu ráno a toto toto.

A tak máš nějak pravidelný spánek? Kolik toho naspíš?

No tak to ti neřeknu, to jako jak to vyjde s prací, a tak prostě, jak stihám.

Dobře. A pověz mi ještě, máš v životě nějaký cíl, co bys chtěl třeba dokázat?

No já bych nechtěl přestat s tím rapem, to je hlavně hlavní a co bych chtěl tak hlavně pracovat a pracovat, prostě dělat dělat dělat a pak hned mít rodinu. Jako rapovat bych chtěl si jen tak pořád, protože mě to dělá radost, to bych chtěl mít tak jako pro sebe.

Respondent č. 2: Chlapec, 16 let

Co vlastně teď děláš?

Jsem v prváku na střední, autokrosař.

A co tě bavilo, když jsi byl ještě dítě?

Jako chodil jsem na baseball asi tak jeden rok, to jsem byl na základce. Ale pak už to skončilo, tak jsem přestal no. Já jsem chtěl být od první třídy automechanikem vždycky, ale nějak se mi to nevyvíjelo dobře, protože jsem slyšel, že je to těžký, tak v sedmé osmé třídě jsem si řekl, že půjdu na autokrosaře, že tam mám kamaráda na té škole, on je ve třetím ročníku už a říkal, že je to super, a tak, a navíc prostě budu mít aj

automechanickou prostě, lakýrníka, autokrosaře, autoelektrikáře v tom všechno v sobě. Jako s autama mě to baví strašně odmala.

A co doma? Pověz mi něco o tvé rodině, prosím?

Jo tak mám sourozence, dva bráchy a sestru, mám staršího tomu je dvacet, mladšího mu je patnáct a mám devítiletou sestru a bydlíme všichni spolu v paneláku.

A doma se staráš o ségru třeba?

Ne jako starám se o pejska, máme doma. Labradora on je zkrříženej s ohařem. A pomáhám mamce uklízet, umýt nádobí a takovýhle věci.

A je něco, co vás jako sourozence spojuje třeba nějaká aktivita?

Jo jo, chodíme spolu jako ven, někdy zahrajeme fotbal, vždycky doma nebo tak nebo zajdem na kofolu a na takovýhle věci.

A co klub, jaký pro tebe byl úplně první den tady?

No tak to je tak rok dva deset, to si moc nepamatuju teda, to je strašně moc dlouho. Jsem se to dozvěděl od kámošů, jsem jako malej vždycky chodil se staršíma klukama ven a oni mě dost právě brali, protože jsem chodil se starším bráchou a s bratrancem, tady je taky. A jinak sem chodím hlavně s klukama, zahrát si pinec a odpočinout.

A jak se s klukama domlouváte třeba, že se sejdete?

No tak přes facebook, ale jenom, když se potřebu domluvit, jinak tam moc nechodím si myslím. Spíš kouknu vždycky co je novýho a tak. Jinak tam netrávím čas. Tak denně dvacet půl hodinky. Ale jako domlouváme se. Já to někdy nestihnu se podívat nebo se nedomluví s nima, ale jdu sem i tak, on tu vždycky někdo je anebo třeba oni, tak se k nim přidám.

A co lidi ze třídy ze střední, jak to mezi sebou máte, co bys mi mohl říct o spolužácích ve škole?

Jako bavím se s nima, ale mám svoje kamarády, ven s nima nechodím. Nemám s nima moc společnýho kromě toho autokrosaře jako školu.

A jak vypadá tvůj den, když je v klubu zavřeno, co děláš mimo otevření klubu?

No to vždycky jdu za kámošema a jdem si sednout třeba do Atlanty dolu a prostě trávíme ten čas fotbálem nebo tak. Když počasí není, tak takhle třeba nebo tady v káčku, když je teplo tak jsme hodně venku.

Co tě baví ve volném čase?

Jo mám, velkej jeden koníček. Dělam box, už tak dva roky. Odmalička jsem chtěl jako být i sportovec, takže jsem dělal i fotbal, pořád se tomu věnuju, ale nevyplatilo se mi to moc, tak jsem pak začal dělat do boxu. My ho máme třikrát týdně a jelikož to mám moc rád a beru to vážně, tak si jdu i v pondělí odpoledne na trénink a večer taky a normálně i v pátek. Takže takhle. Předtím jsem jezdil na kole, ale to už mě moc nebaví.

A když takhle sportuješ, je něco, co děláš a víš, že bys třeba neměl?

No tak jako kouřím, ale zas tvrdě makám a chodím běhat, tak jako pořád to jde. Jako dám si denně těch pět, šest. Trávu jenom jsem zkusil párkrát Třeba mko nebo tak ono při tom sportu.

A když seš tady na klubu, vzpomeneš si na tu cigaretu vůbec?

No jak kdy, jako většinou ne, ale kámoši mě řeknou, že jdou, tak jdu s nima, Ale pořád podle toho, jak se mi chce.

A je ještě někdo, s kým trávíš čas kromě kámošů?

No měl jsem přítelkyni, teď už teda nemám, byl jsem s ní, ale ona ty moje věci vždycky chápala, nebyl jsem s ní každéj den.

Zvládl bys mi odpovědět na to, kvůli čemu klub navštěvuješ?

Z toho důvodu, že jsem tu prostě s kamarádama a můžu si natrávit svůj volnej čas, jako aj ty pracovnice jsou tu fajn, Dušana znám, strašně moc dlouho, je to fakt dobrej člověk. To je asi nejmíc pro mě, jakože on. A je tu ten pinec a fotbálek, to hlavně, zas jako ten sport, to mě tady baví. Anebo taky že si odpočnu, když se mi nechce někdy něco dělat.

A aktivity, které se tu někdy dějí, zapojíš se?

A to zas jo, zapojím se, s tím nemám problém, mě to tady vážně baví jako. Můžu se právě zapojit, když se něco dělá nebo si bejt jen tak s kámošema anebo prostě pokecat, odpočnout, nikdy to není stejný. Vztahy se všema tady mám dobrý, tak je jedno, co dělám, tady mluví všichni se všema.

Máš školu, box, chodíš na klub, máš v tom nějaký systém, jak všechno stíhat?

Jo to jo, si to rozvrhnu, třeba v pondělí si jdu zaběhat to, pak skočim za kámošema, pak do posilovny, střídám si to prostě.

A máš v životě nějaký cíl? Něco co bys chtěl třeba dokázat?

No začal jsem boxovat, studuju, zjišťuju, že bych chtěl asi boxovat i jako profi ligu, a hlavně chtěl bych si udělat živnostenský list toho autokrosaře na sebe a svoji dílnu a pak jakože časem, když mi to fakt půjde, tak nějakou tu firmu. Podle toho, jak to půjde.

Respondent č. 3: Dívka, 16 let

Když se vrátíš do dětství, uměla bys mi říct, co tě bavilo, když jsi byla ještě dítě?

No jako malá, to jsem úplně milovala tančení a jako dělala jsem to doted', ale skončila jsem právě teďka. To nebylo při škole, spíš jako kroužek, ona to učila teta v tělocvičně, tak proto taky.

Aha a co doma, pověz mi něco o tvé rodině?

No nás je hodně, mám sedm sourozenců, tři a pak čtyři nevlastní, ty jsou tady, dvě nebo tři teď.

A bydlíte spolu?

Brácha nejstarší už má svoji rodinu, osmnáctiletá ségra, ta má taky rodinu, dvaceti letej brácha s náma bydlí, pak už jsem já a mladší sourozenci dvanáct, jedenáct a šest. I sestra a bráška teď začal taky.

A jak často to bylo?

Každý čtvrtek, ale když bylo vystoupení, tak dvakrát třikrát do týdne i v sobotu v neděli jsme zkoušeli.

A máte nějaký společný koníček se sourozenci?

Jo tak to tancování děláme společně, ale tancujeme jenom já, ségra a starší.

A jak se vejdete doma?

No jako jsme normálně v podnájmu, byt, ale chceme se stěhovat do domu právě. A je tam zahrada, já tam normálně nechodím, to jen se synovcem, on si tam sbírá kamení a je spokojenej.

Nějaké zvířátko domácí ještě máte?

Ne vůbec a já se toho hlavně bojím. Já se bojím koček a nemám ráda psy, ani uklízet bych po nich nechtěla hlavně.

A jinak uklízíš doma?

Jo musím, jako hodně uklízet právě. Ale už nechci už se chci odstěhovat.

No a když ti bude sedmnáct, co vlastně teď děláš?

Jako chcete se mě zeptat na školu? Jako já teď nemám školu, já jsem byla na základní škole, chtěla jsem mít volno, protože jsem se bála školy, prostě tam něco bylo a nechci to říkat moc jo, ale teď jsem si dala teda dvě přihlášky na prodavačské práce a kuchařské práce a prvního března to tam jdu dát, tak jsem zvědavá, jestli mě to vyjde.

Když se zeptám na kolektiv ve třídě, co bys mi mohla říct o spolužácích ve škole?

*Tak to jo, tam problém nebyl vůbec, to se semnou bavili všichni normálně, tak jako s některýma jsem se venku potkala, ale jinak úplně jsme nechodili společně ven. Jako jednu kamarádku bych chtěla vidět, ale ona je v Praze a tak, samý párty jakože a tak to jsem si říkala tak to se*u na tebe no.*

Dobře. Dál by mě zajímalo, jaký to bylo, když jsi šla poprvé na klub?

Hej tak to nevím, to je fakt dlouho, já jsem tady dva roky nechodila pak a pak tu nastoupili oni, co tu teď jsou, když už jsem tady potkala je, co tu pracujou, tak to už jsem zůstala.

Co teda děláš ve volném čase?

Jakože co dělám, jsem na klubu, venku, někdy hlídám brášku a taky synovce.

A kdo Ti řekl o klubu víš?

Sourozenci určitě.

A když jsi sem nechodila nějakou dobu, tak co jsi dělala ve volnu?

Tak kromě tance, než jsem se dala s tancem dohromady, tak jsem byla i doma, jako moc jsem netrávila čas tam, tak jsem chodila do jiný klubovny, doma se sestřenkama nebo tak.

A co tedy děláš mimo otevření klubu?

No jsem s přítelem na něho hodně čekám, protože on má školu a pak jdeme ven s kámošema, občas jsme jen tak doma, hodně do Šantovky chodíme s kámošema.

Je něco co děláš a víš, že bys třeba neměla?

Jako jo, zkoušela jsem, cigarety, ale já se zadusila, motala se mě hlava, zvracela jsem, jako přítel i trávu jako kouří, ale já jsem mu to zakázala. A nechci to zkoušet, jestli se chcete zeptat.

A kvůli čemu chodíš do klubu?

Jo jako pro mě to je, že se tu pobavím, nejlepší jsou pracovníci, pro mě Andrejka, tady vím, že když se vyzpovídám, když jsem smutná jen ji, tak mě poslouchá, vždycky když já se na něco zeptám, tak mě odpoví a i obráceně, když ona se na něco zeptá, tak odpoví. Jako kdyby prostě kamarádka nejlepší, která nic nikomu neřekne, a tak jako důvěru k ní mám úplně dobrou.

A jak se domlouváš s kámošema?

Jako facebook mám, ale zakazuju si to. Jen se podívám na minutu. Občas na messenger, napíšu na pět minut a odtud odejdu. Facebook jako takovej mě nezajímá. Měla jsem i instagram, tam mě furt chodili nějaký kluci do půl těla bez trička, a tak na to se koukat nebudeš žejo.

No a když máš teď volný čas, je něco jinak, co tě baví ve volném čase?

Tak teď jak nemám školu, mám čas a jsem hlavně s přítelem, pořád prostě každý den a prostě já chci taky mít volno jeden den, nebo s někým jiným ven s kamarádkama, ale on se bojí, že se někde zamiluju. A tak to se hádáme kvůli tomu, on mě i zbil, ale já to tady řeším. Ale na základce jsem si třeba domácí úkoly udělala hnedka, abych měla volno, buď doma nebo tady na klubu. Když jsem zapoměla, tak jsem se vždycky učitelce přiznala, ona byla ráda. A ráno se ráda spíš tak jako to mám puštěný koukám na ulici na ordinaci, divoký anděl, zprávy nekoukám, protože spát chodím už třeba v půl osmé. Jako měla jsem partu velkou, ale jak jsem s ním, tak moc ne, spíš jsme spolu, a to jako převažuje. Ale pro mě je to taky dobrý. Hodně z klubu ze všema jsem chodila ven, protože tady jsme se dost scházeli.

A máš v životě nějaký cíl, co bys třeba chtěla dokázat?

Jo já jsem se domlouvala hlavně s ním, první chci dodělat tu školu, pak práci hlavně najít, přitom si našetřit na bydlení a pak mít rodinu, ale já se trošku bojím, teď kdybych otěhotněla v osmnácti tak aby jestli bych mohla skončit ze školou nebo ji dodělat, jestli bych to dala. Jako z mateřské se neuživíš, to bych se nechtěla spoléhat na něho, já taky chci pracovat. Kdybych dodělala školu, tak bych radši tu prodavačku v obchodě, to by bylo pěkný, ale i ta pomocná síla v kuchyni by bylo fajn, oni dost hledají.

A jinak volný čas, přemýšlíš o tom, co dělat, kdy na klub, co teď a potom?

Jo, já si to umím zorganizovat, ale nikdy to úplně tak nedopadne. Třeba dejme tomu dneska si řeknu, že půjdu někam třeba do Šantovky, jdeme do Šantovky. V zimě nejvíc třeba. Ale i na výlety si naplánujeme. Někdy chce jít do Tesca, ale mě nebaví jít s klukama nakupovat, furt chodí z místa jako posouvat se jako šnek. Mě vadí, že se mnou chodí nakupovat, chci mít klid. Kolikrát chce být i v ty kabince se mnou, ale to by bylo nápadný, že bysme tam něco dělali žejo.

Respondent č. 4: Chlapec, 17 let

Zeptám se tě, co tě bavilo, když jsi byl ještě dítě?

Jo celkově fotbal, sport, házená, to jsem dělal závodně, ve čtvrté třídě jsem dokonce chodil do dramaťáku.

A vydrželo ti něco dodnes?

Jo vydrželo. Fotbal hraju ale jako rekreačně, každé týden už to nehraju normálně závodně.

A co rodina, pověz mi o ní něco?

Jo, mám čtyři, ségra má dvanáct, mladší brácha deset a dva bráchové, to jsou dvojčata, těm je dvacet a hrajeme společně ten fotbal právě.

Doma se o něco staráš?

Jo o psa, on je jako ségry pes, ale já ho jdu vyvenčit nebo si s ním doma hraju. Jako jinak nic vynesu koš, když jdu ven tak to jo, pokoj si uklidím, jinak asi nic moc.

A jak bydlíte?

Já bydlím s rodičema a starší bydlí s dědou a bábou, jinak bydlíme v bytě, máme jen parkování vymezený a je tam plácek, ale kopat si chodíme jinam.

A co vlastně teď děláš?

No já teď pracuju.

A to jsi šel hned po základce?

Ne, já jsem byl normálně na střední, ale tam jsem měl fakt průsery, a tak jsem to musel ukončit. Přemejšším, jestli si dám v září ještě přihlášky někam anebo už zůstanu v práci.

A o co šlo?

No jako jsem šel za školu třeba kvůli přítelkyni, měla narozeniny. Ale jinak ne.

A ten průser?

No udělal jsem si ho jako ve škole, souvisel se školou a nerad bych o tom mluvil nechci prostě.

A tak, je i teď něco, co třeba děláš a víš, že bys neměl?

No hulil jsem kouřil, teď mě to nebaví, nechci už, alkohol nepiju, jen když se slaví v rodině tak příležitostně. Jinak hulej všichni kámoši.

A tak přítelkyni teda máš, jak často jste třeba spolu?

No tak to je 95 % mého času volnýho. Jako když chci jít na fotbal jdu, nikdy jsem se s ním neomezil, ale spíš kámoše. Jsem s přítelkyní a omezil jsem venek s kamarády.

A když pracuješ, stíháš to všude?

Jo používám, autobusy, tramvaje dost.

A máš nějaký jiný koníčky kromě fotbalu, co tě baví ve volném čase?

*No hudba, každý den, to je náplň mého času, pouštím si hodně. Třeba přes instagram sleduju slavný lidi, co poslouchám, facebook mám. Ale nejsem tam moc. Jsem v práci celý dopoledne, takže pak kouknu třeba a pak jsem s přítelkyní, večer si píšu s ní nebo s kamarády. Koukám jen na ty slavný lidi, nezaseknu se na facebooku do jedenácti, jinak nesleduju, kdo tam co dává za s***ky. Jen když si píšu, jsem tam dlouho.*

A ve škole jaký jsi měl kolem sebe lidi? Co bys mi mohl říct o spolužácích?

Jo tak jako na tom prvním stupni jsem chtěl být hodně středem pozornosti s klukama jsem se pral hodně nebo takhle, odsuzovaly mě holky, že jsem rváč, ale na druhým to bylo už super. Jako první stupeň jsem byl černá ovce, ale druhý to bylo v pohodě úplně s lidma.

A teď se ještě vídáte?

Ne, vůbec, oni ani nevím, co dělají.

A co klub? Víš, jak dlouho sem chodíš?

Jsou to tak čtyři roky a od kamarádů přímo sem konkrétně.

A jaký pro tebe byl úplně první den tady na klubu?

Já, když jsem sem šel poprvé, to si pamatuju dodnes s bráchou, on říkal, že si tu zahrajeme pinec, ten tady hraju do teď a baví mě a tak, takže jsem se těšil spíš, pracovníci tu byli jiní ještě, ptali se jen jak se jmenuju a kolik mi je a bavilo mě to, co v zimě venku, nechtěli jsme mrznout. Teď tady jsou pracovníci v pohodě. To jsem ještě neměl přítelkyni, tak s kámošema. Jako když to řeknu blbě. Je to tu dobrý celej rok, ale přes tu zimu sem chodím o hodně víc než v létě. Využívám káčko o hodně víc a častěji v zimě než v létě. To chci být venku.

A mimo klub, co děláš mimo otevření klubu?

Tak v létě víc, než tady ohledně toho fotbalu jsem o hodně víc na hřišti, a hlavně u vody.

A proč jsem chodíš, kvůli čemu tady klub navštěvuješ?

Tak jako, chodíme sem s přítelkyní, napíše mi kámoš, že jsem jdeme ve tři, vyzvednu ho. Ale jdu sem i sám, že tu vždycky někdo je, ale to se stalo minimálně. Spíš se fakt domluvíme. Jako je ale fajn, že si tady můžu dělat co chci, zlepšovat se třeba ve fotbálku.

A když se ještě vrátím k tomu průseru, nemohl bys mi říct, co k tomu vedlo?

Já se omlouvám, ale nechci. Jako jestli si myslíte, nejsou to nějaký drogy nebo ta tráva, ale prostě je to něco, co nechci říkat. A nechci to rozebírat a vzpomínat na to.

Dobře, chápu. Děkuju. A tak když chodíš do práce, musíš asi přemýšlet nad tím, co děláš ve volnu, abys byl druhý den použitelný vid'?

Jo jako myslím na to, když vím, že něco chci stihnout na druhý den, tak napíšu přítelkyni, že se najím, dám vědět co bude druhý den, prostě naplánuju si to předem, když je to pro mě důležitý. Hodně o tom přemýšlím.

No a máš v životě nějaký cíl, něco co bys chtěl dokázat?

Jako já to mám takhle, když ten fotbal mám rád a dělám to jen rekreačně a nemám k tomu nic, tak nemůžu říct, že bych chtěl bejt profesionální fotbalista. Jako baví mě auta, byl jsem na oboru s autama než byl průser, dodělal bych si třeba profesionálního řidiče jako povolání, to by bylo super tohle dělat. Jako taková představa je, že chci dělat co mě baví, a hlavně rodinu velkou mít, zázemí svoje. Jako co je můj sen, a to jsem říkal aj i na klubu hodně, třeba do třiceti se odstěhovat do ciziny a postavit si malej skromnej domeček u moře a být tam s dětma a přítelkyní se kterou jsem teď, to je takovej jako malej sen, vize no, to je tak nejvíc.

Respondent č. 5: Chlapec, 15 let

Řekni mi, co tě bavilo, když jsi byl ještě dítě?

My jsme měli házenou a tam jsem chodil už od druhé třídy.

A co vlastně teď děláš?

Teď v devítce, opakuju.

Co tě baví ve volném čase?

Box dělám od devíti let vlastně už. Chytlo mě to, baví mě to, máme to dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek.

A jak dlouho chodíš na klub?

No každý den, kromě toho, kdy není.

A mimo otevření klubu děláš co?

O víkendu jsem s přítelkyní, jdeme do parku, partu jsem měl a tak, ale teď spíš s tou holkou.

A máte něco společného?

Ne jako jen jsme rádi spolu, ale tady na klubu máme vlastně partu.

A co doma, pomáháš?

No jako popravdě moc nemusím, ale pomůžu, když je potřeba.

Tak mi pověz něco o tvé rodině?

Jo mám bráchu tomu je dvacet tři, druhýmu dvacet dva a jednomu je osmnáct, ten je doma, a ještě mladší ségra. Ale do klubu nechodí zrovna sem.

A sourozenci děláte spolu něco?

To jo, doma hodně kecáme spolu, jako jsme takový kamarádi jakoby, když něco vymyslí jeden, tak jako jsme spolu v pohodě.

A jak bydlíte?

No v bytě normálně v paneláku, nejstarší brácha ale už doma není.

A kvůli čemu chodíš na klub?

Tak jako rád pokecám, jsou tady fajn pracovníci, s přítelkyní tady jsme rádi, lidi tu jsou fajn. Jdeme si zahrát nejčastěji asi pinec, to nás baví. Počítač i kvůli facebooku, tam se domlouváme i s pár kámošema s přítelkyní, jako online jsem furt, ale nevisím na tom úplně. Navíc je to tady fakt vždycky zábava.

A jak dlouho sem chodíš?

Ježíš, odmalička, fakt nevím. Od sourozenců to vím a od kamarádů, ale je to dlouho.

A tomu boxu by ses chtěl věnovat dál?

Jako jo ale spíš jen ve volnu jako koníček, protože mě to jen baví, je to odpočinek.

A máš už teď nějaký cíl životní, něco co bys chtěl dělat nebo dokázat?

No autoelektrikáře nebo automechanika, to se budu hlásit i na školu.

A jak to máš se školou, co bys mi mohl povědět o spolužácích?

Jo, jsou fajn, bavíme se, ale jako že bysme spolu šli ven to ne. Ale ve škole je to dobrý docela.

A úkoly děláš kdy?

No hned po škole, ať mám volno. To vím, že to tak chci, abych na to nemusel myslet a pak druhý den ve škole to nemusel řešit.

A chodíš jen sem?

Jo jen sem, ale chodím sem rád. Moc se nezapojuju třeba, to fakt výjimečně, ale tady jsem rád tak nějak mezi svýma jakoby.

Takže máš kamarády jiný?

Jo, jako jsem hodně s holkou, ale kámoše mám jako taky, ale teď s nima moc nejsme, oni jsou naši společný jakože. Prostě jsem hodně s ní, ale občas když nemá čas, tak jdu jen s kámošema, ale jen tady na klubu většinou. Jako když je venku zima, jsme tady hlavně, v létě spíš po venku.

A něco o čem víš, že bys dělat neměl, je?

Jako v partě si zakouříme, pokecáme, to jo, ale trávu, a tak si nedám, zkoušel jsem, ale nechutná mi to a ani jako alkohol, mě to prostě nechutná. Tak jen ty ciga.

Respondent č. 6: Chlapec, 16 let

Pověz mi, co tě bavilo, když jsi byl ještě dítě?

No bavil mě hlavně tělocvik, mohl jsem nějaký navštěvovat, sportovní kroužky tam byly, fotbal hlavně, pak jsem byl starší tak posilovna, protože jsme tam mohli chodit to bylo při škole, při základce. Ale nejvíc ten fotbal, to jsem chodil úplně že dres sem měl svůj jako malej už.

A fotbal jsi hrál, bavil tě i mimo kroužek?

Jo chodil jsem hodně s kamarádama, teďka chodíme všichni do Šantovky hodně. Ale jako od školy ho dělám. Takže jsme měli ten fotbal jako všichni a pak jsme se ještě domluvili a šli ven si zahrát, tak jsme se v tom takhle zlepšovali.

A co vlastně teď děláš?

Jo ve škole, já jsem v devítce na základce ještě, jsem se přistěhoval sem, takže i do klubu chodím pár měsíců ne moc dlouho. Asi dva jenom měsíce teď tady jsem.

A tak baví tě jen ten fotbal nebo co ještě ve volném čase?

Jo hodně, jako nepřestal jsem ho hrát, chtěl bych u toho zůstat.

Řekni mi něco o tvé rodině?

Jo mám já jsem vlastně takovej prostřední, mám čtyři sourozence dva starší a dva mladší. Ale ty starší už nebydlení s náma, mají rodiny svoje.

A jak bydlíte, společně?

No ne, doma jsem nestarší teď já jakoby, ale normálně v bytě bydlíme. Prostě panelák normální.

A nějaký dvorek nebo něco je tam?

Ne to není vůbec, já chodím do parku nebo na hřiště, když chci.

A musíš doma něco dělat?

Tak jasně asi jenom vynést koš, to je moje. Oni jsou rádi, že chodím sem, nechtěj abych byl celej den doma, takže jdu ven, vynesu koš. V pohodě to je. Prostě máma, když mě řekne, abych udělal něco, tak udělám.

A nějaké domácí zvíře máte?

Ne to nemáme, ale u sourozence mají, ale tak to se o to nestarám já.

No a jak ses dozvěděl o klubu?

To já vím už dřív, já jsem tady totiž bydlel, pak jsme se odstěhovali a teď jsme zase zpátky, takže jako znám to tady. Není to pro mě nový.

A pamatuješ si kdo ti o klubu řekl?

To byli určitě sourozenci nebo kámoši, bych řekl.

A když ses sem vracel na klub, jaký to bylo jako poprvé?

Jako šel jsem sem a jediný co, tak jsem se bál, aby se mě na něco nevyptávali, na to nejsem moc. Ale oni věděli, že nechci, tak mě nechali, jsou dobrý.

A kvůli čemu chodíš na klub?

No mám tu svůj čas a hlavně kamarády, tak půl na půl. Prostě mě to tady baví, můžu pokecat i dost se dozvím tady někdy, co jsem třeba nevěděl, jako ne že bych se sám ptal, ale tak dozvím se, je to fajn. Nejvíc jsou ty kámoši, to je jako náplň mýho času hlavně s nima jsem a kecáme, tady jsou dobrý vztahy.

Na klubu děláš nejradši co?

No jako kulečník hodně, to mě baví, počítače, kouknu se na facebook, s někým tam pokecám, když není na klubu, chodím sem prostě denně se spoustou kamarádů, když je zima, jsme tady. V létě chodíme na bazén spíš, ale i sem, protože to tady je dobrý, fajn lidi.

A aktivit se zúčastňuješ, které vymyslí klub?

Jako jak? Jako když něco je přímo tady? Tak jak kdy, podle toho, co to je. Ale jako byly i nějaký výlety jsem slyšel, to bych asi jel, jsem ještě nebyl. Jinak když je velká akce tady nějaká, tak jako když jdou kámoši taky, tak jdu s nimi. Sám bych asi nechtěl.

A jinak děláš co mimo otevření klubu?

No jsem s kámošema, spíš venku, když je zima, tak jsem doma anebo tady v klubu, když je. A o víkendu to samý anebo jezdím k sestře. Přítelkyni tu teď nemám momentálně.

A třeba děláš něco, o čem víš, že bys třeba neměl?

Jo jako kouřím hodně a asi dost, pořád, ale trávu, a tak ne, drogy třeba taky ne, nezkusil jsem je ani, jen trávu, a to mě občas nebaví. Ale bez cigarety bych to nedal asi. To jako potřebuju. Jsem zvykl na to.

Takže samotnému za sebe ti to chutná?

No potřebuju to, nevím, co by se muselo stát, abych nekouřil. I sám si zapálím, to jako klidně ne jako jen kvůli kámošům nebo tak.

A co kamarádi ve třídě, co bys mi mohl o nich říct?

Jinak spolužáci myslíš jako? Ty jsou tam v pohodě, nemáme problém.

A chodíš s nimi ven?

Jako občas se potkáme, ale já mám svoje kamarády, jiný, se kterými jsem v tom volným čase právě anebo tady na klubu.

Máš nějaký cíl? Co bys chtěl v životě třeba dokázat?

No mám ještě čas, ale určitě pracovat a rodinu mít, to je důležitý pro mě. Jako teprve o tom budu přemýšlet, ale nějakou školu si udělat chci, abych měl víc šanci dělat co mě baví třeba.